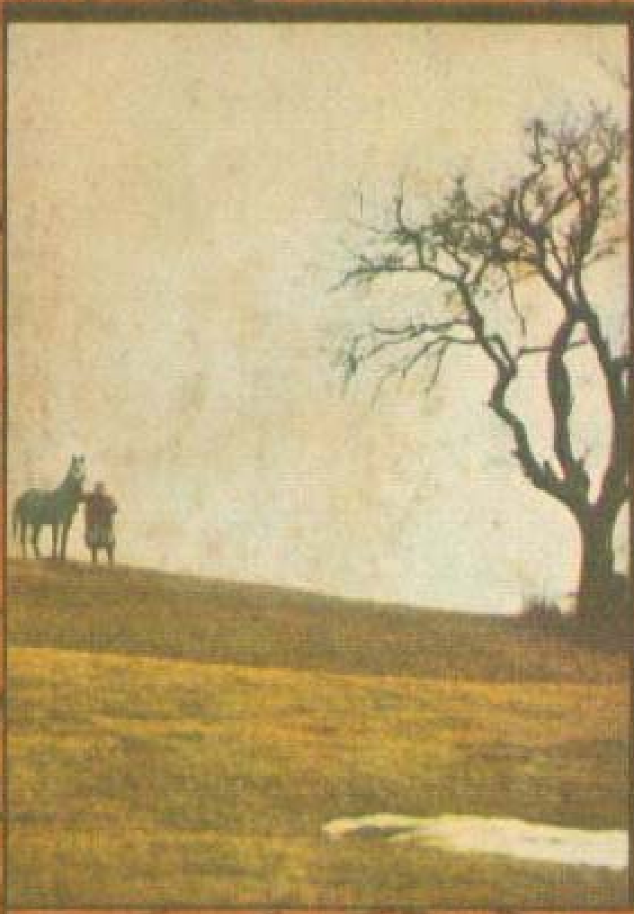
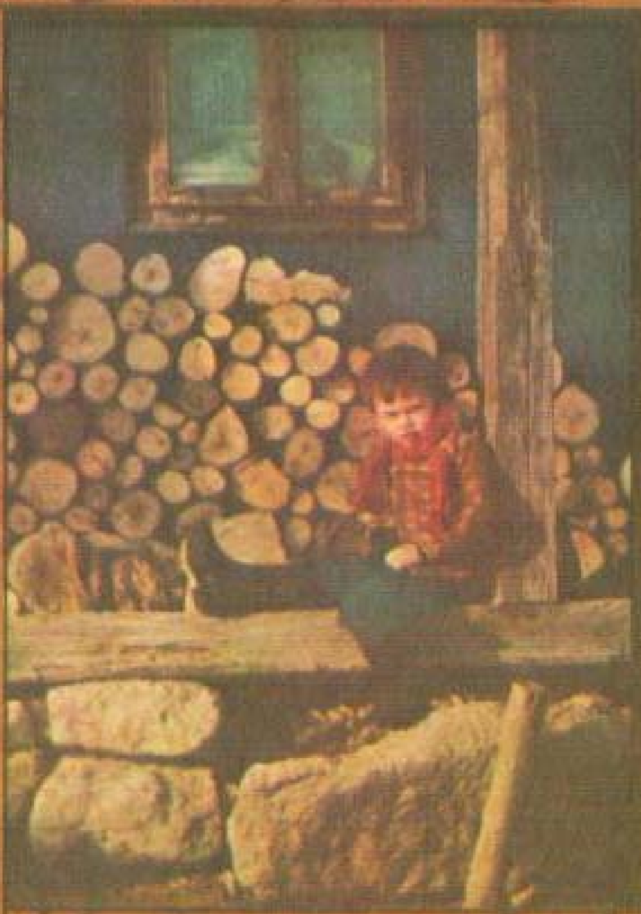
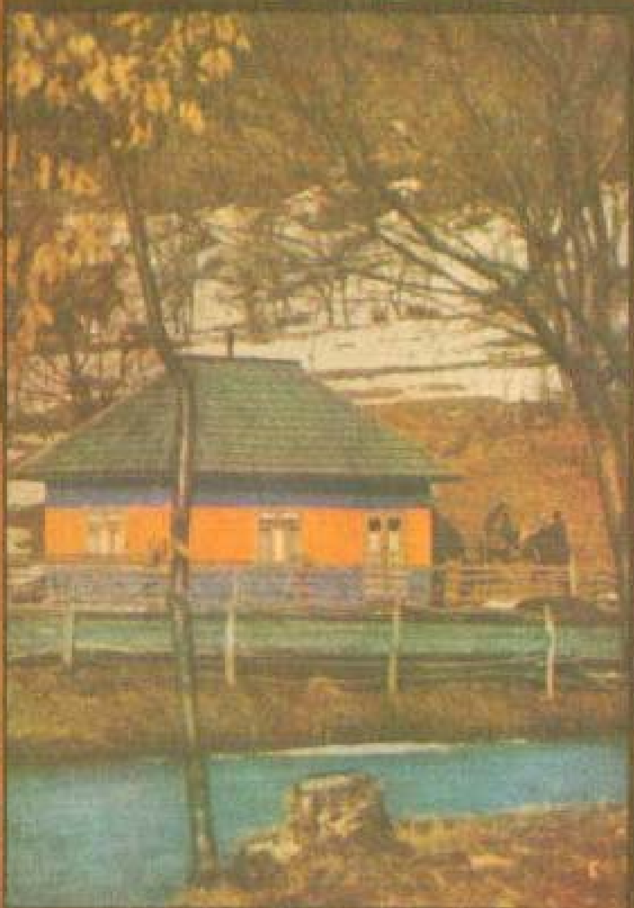
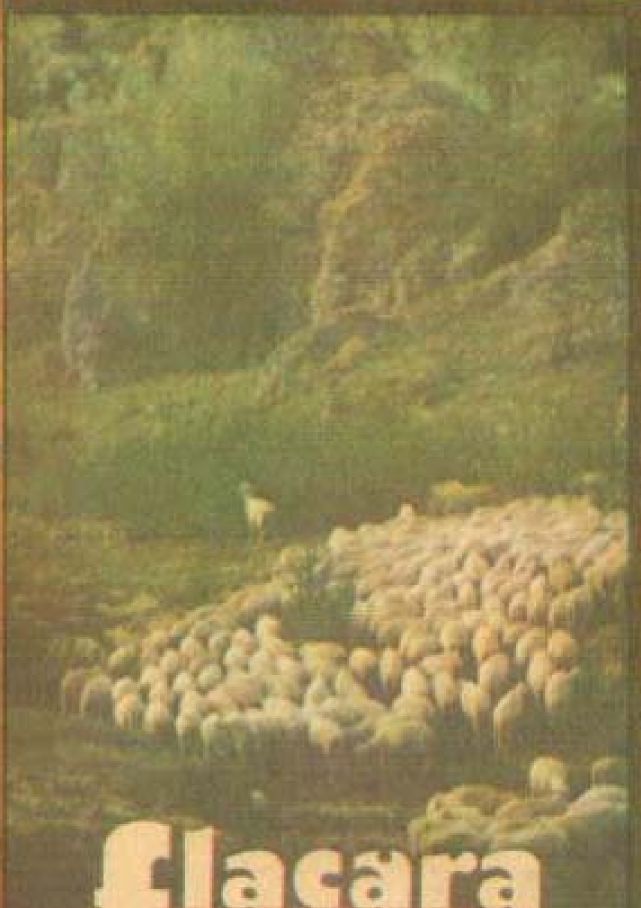

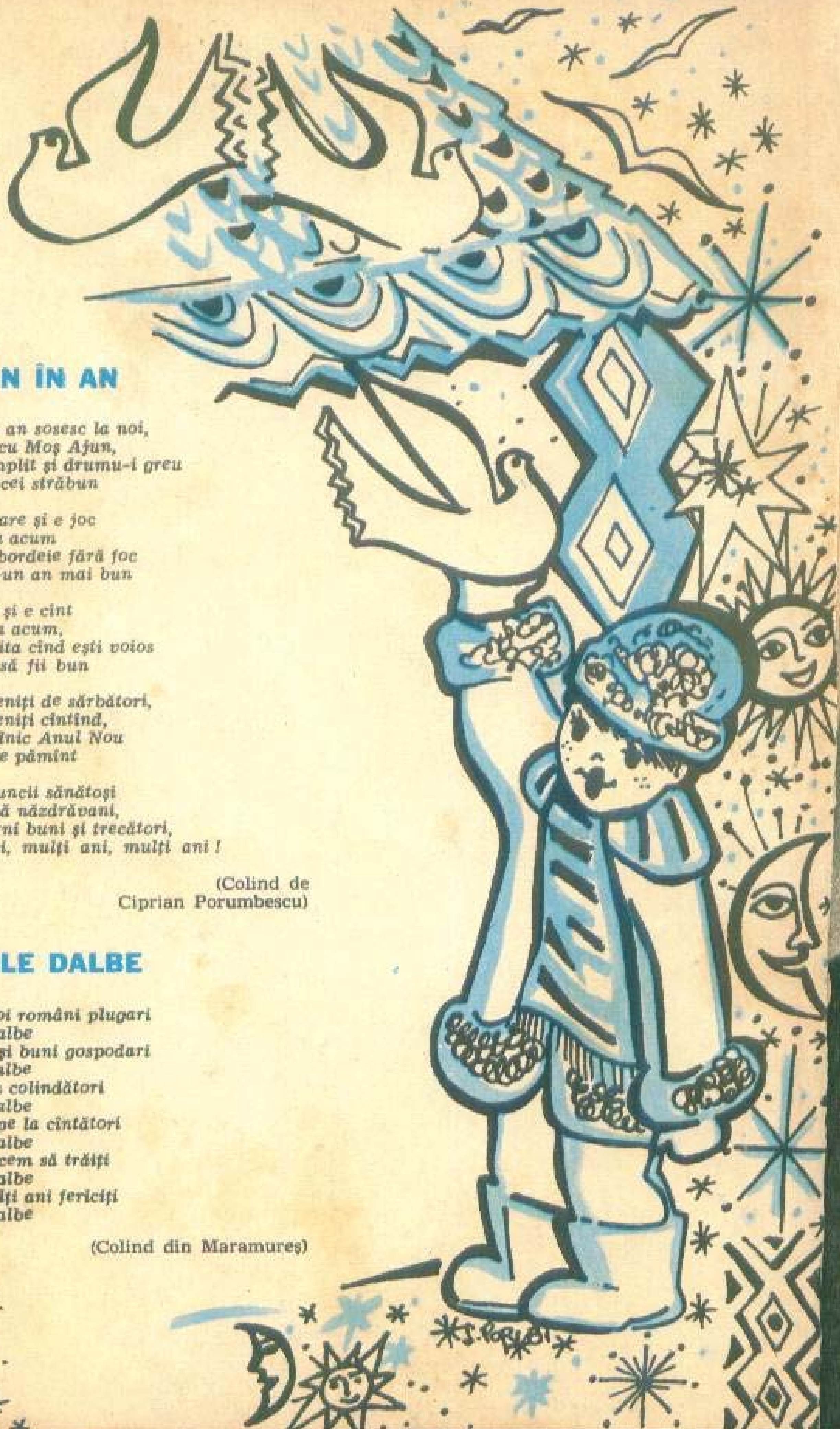

flacăra

ALMANAH 1982

DIN AN ÎN AN

Din an în an sosesc la noi,
La geam cu Moș Ajun,
E ger cumplit și drumu-i greu
Dar-e obicei străbun

E sărbătoare și e joc
În casa ta acum
Mai sînt bordeie fără foc
Dar vine-un an mai bun

E veselie și e cînt
În casa ta acum,
Dar nu uita cînd ești voios
Române să fii bun

Veniți, veniți de sărbători,
Veniți, veniți cîntînd,
Să fie rodnic Anul Nou
Și pace pe pămînt

Să fie pruncii sănătoși
Să crească năzdrăvani,
Voi oameni buni și trecători,
Mulți ani, mulți ani, mulți ani!

(Colind de
Ciprian Porumbescu)

FLORILE DALBE

Sculați voi români plugari
Florile dalbe
Vrednici și buni gospodari
Florile dalbe
Că vă vin colindători
Florile dalbe
Noaptea pe la cîntători
Florile dalbe
Noi vă zicem să trăiți
Florile dalbe
Întru mulți ani fericiți
Florile dalbe

(Colind din Maramureș)

PATRIA, CABINETUL DE LUCRU AL PREŞEDINTELUI

Puţine imagini reliefează mai clar, mai puternic, mai decisiv în ochii noştri şi în ochii celor ce ne privesc ce înseamnă Partidul Comunist Român, ce înseamnă România socialistă, democraţia noastră, unitatea moral-politică a unui popor devenit o singură fiinţă cu munca şi cu creaţia sa, ca imaginile — atît de familiare, atît de scumpe inimilor, de profund integrate existenţei acestei ţări şi conştiinţei ei — ale marelui dialog pe care secretarul general al partidului, preşedintele republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, îl poartă cu naţiunea, cu masele largi, cu oamenii muncii din întreprinderi, de pe ogoare, din instituţii.

Noi, românii, am avut mulţi şi străluciţi bărbaţi a căror viaţă şi a căror operă au însemnat identificarea cu o realitate inconfundabilă, ţara, care au socotit, asemenea Kogălniceanului, că actele de interes naţional sînt o lucrare a timpului, o lucrare a oamenilor, că nimeni, nici o persoană sau grup de persoane nu şi le pot apropria fabricînd un monopol sau altul asupra lor. Dar clipele de dialog, de apropiere, de consens naţional, de coincidenţă de idealuri şi de idei între masele populare şi cei de la cirma destinelor lor, promulgatorii acelor acte, au fost, deşi semnificative, extrem de rare.

Cei ce-am fost martori în aceşti ultimi 15 ani — şi toţi, un întreg popor, am fost martori! — la marele dialog cu ţara al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, purtat de la tribuna înaltelor foruri ale partidului, ale democraţiei noastre socialiste sau în vizitele de lucru desfăşurate în judeţe, fabrici, pe şantiere, la sate, în instituţii ale culturii, învăţămîntului, ştiinţei, tehnicii, artei, în organisme ale vieţii politice, sociale, economice sau obşteşti, nu vom mai uita niciodată capacitatea de transformare, de impulsionare dinamică, de stimulare şi elevare, de largă deschidere spre noi orizonturi pe care astfel de momente o au în viaţa, munca şi creaţia unui întreg popor.

Citim în aceste dialoguri, care pentru oamenii României sînt fierbinţi sărbători ale inimilor şi mari sărbători ale ideii, cîteva din calităţile omului care-l poartă. Este uriaşa sa putere de muncă, uriaşa sa neoboseală, uriaşa sa energie, ce se transmit tuturor, transformîndu-i prezenţa, oricînd şi oriunde, într-un generator de neoboseală, de energie, care s-a ridicat în aceşti ani la prestigiul unui simbol. Este profunda sa cunoaştere a realităţilor româneşti, incredibila lor cuprindere, în întregime, în complexitatea lor, ca şi în fibra cea mai intimă, nimic din ceea ce e al acestei ţări nefiindu-i străin, ţara întreagă fiind, cum s-a spus, cabinetul său de lucru...

Rîndurile de mai sus le-am desprins chiar dintr-un articol apărut în „Flacăra" în 1981, ele exprimînd în modul cel mai pregnant

PATRIA, CABINETUL DE LUCRU AL PREȘEDINTELUI

această definitorie trăsătură a vieții noastre politice, care și-a găsit oglindirea în rubrica **Patria, cabinetul de lucru al președintelui.**

Ne propunem, în cele ce urmează, răsfoind filele revistei, file de istorie vie, să evocăm cîteva momente mai importante, pe firul primului an al noului cincinal.

*

La început de an și de cincinal, în această nouă etapă de dezvoltare multilaterală și armonioasă a societății românești, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a vizitat unități economice și de cercetare științifică din municipiul Timișoara, veche și puternică vatră de fapte și cuget românesc. Fiecare moment timișorean al vizitei de lucru a președintelui României a avut ca dominantă esențială atît împlinirile de pînă acum — realizările calitative respective, confirmînd pe deplin fala bănățenilor, ca să amintim numai de fabricarea în premieră națională a utilajelor miniere de mare complexitate necesare uriașului efort energetic al țării — cît și necesitatea parcurgerii actualului cincinal sub temeinica deviză a calității și eficienței.

La adunarea cu activul de partid al județului — moment de vîrf al prezenței tovarășului Nicolae Ceaușescu la Timișoara — președintele României a ținut să sublinieze că odată cu intrarea în noul cincinal întreaga activitate de muncă și gîndire a poporului nostru se grupează în jurul unui deziderat central, comun și determinant în făurirea unei istorii conștiente, în edificarea unei societăți multilateral dezvoltată : ***înfăptuirea unei noi calități în toate compartimentele de muncă și gîndire*** ale țării.

*

De o deosebită atenție s-au bucurat în cursul vizitelor de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu problemele agriculturii. În cadrul vizitelor efectuate în primăvară în județele Giurgiu, Călărași, Ialomița și Mureș, întîlnirea primului bărbat al țării

cu oamenii muncii și specialiștii din agricultură, cu activiști de partid și de stat, a prilejuit un amplu și fructuos dialog de lucru consacrat în principal modului cum se înfăptuiesc sarcinile și obiectivele stabilite pentru modernizarea agriculturii în acest an și pe parcursul întregului cincinal. Schimbul de păreri și, în mod special, îndrumările și recomandările secretarului general al partidului au vizat rezolvarea unor probleme concrete de la fața locului, constituind în același timp, sub raport teoretic și practic, un valoros ghid orientativ pentru toți oamenii muncii din agricultura țării noastre. Prezența continuă a tovarășului Nicolae Ceaușescu în mijlocul agricultorilor reprezintă o mărturie a preocupării constante a conducerii partidului, a secretarului său general, de a ridica pe o nouă treaptă întreaga activitate din agricultură, de a asigura sporirea contribuției acestei importante ramuri la dezvoltarea economiei naționale, la ridicarea nivelului de trai.

În acest context trebuie evidențiată ședința de lucru pe probleme de agricultură desfășurată la începutul anului la Brașov sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, care în cuvîntul său s-a referit atît la imperativele de moment ale activității din agricultură, cît și la sarcinile de viitor, de perspectivă: *„Trebuie să punem ordine în buna gospodărire a pămîntului, care constituie mijlocul de bază în agricultură, factorul esențial pentru creșterea producției agricole... să nu mai admitem diminuarea suprafețelor agricole și arabile, să acționăm cu fermitate pentru creșterea acestei suprafețe. Să organizăm lucrările de îmbunătățiri funciare, să asigurăm creșterea productivității, obținerea unor producții mari la hectar. Aceasta este, de fapt, problema esențială de la care trebuie să pornim în acest an".*

Moment de referință în dezvoltarea multilaterală a României și de o importanță capitală pentru destinul agriculturii românești, cel de al II-lea Congres al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, al consiliilor

Dialogul nemijlocit, sincer, deschis, constructiv dintre secretarul general al partidului și colectivele de oameni ai muncii a caracterizat și parcursul anului 1981 toate vizitele de lucru întreprinse de secretarul general al partidului nostru în cele mai diverse compartimente ale economiei naționale. Fotografia noastră vă prezintă un moment desprins din vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în municipiul Brașov.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu intîmpinaţi cu flori şi nețărmurită dragoste de doi dintre cei mai tineri cetăţeni ai municipiului Timişoara.

oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură şi gospodărirea apelor, *Congresul noii revoluţii agrare*, după cum pe drept cuvînt a fost numit — s-a constituit într-unul din cele mai importante evenimente politice şi social-economice ale anului. Chemat să facă bilanţul rezultatelor obţinute în perioada 1977—1980 şi să dezbată planul dezvoltării economico-sociale a României şi planul dezvoltării agriculturii în actualul cincinal, marele forum democratic al oamenilor muncii din agricultură, sub directa îndrumare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a elaborat, pe baza unei profunde şi judicioase analize şi a unui realist plan de măsuri, toate premisele pentru înfăptuirea unei revoluţii agrare în domeniile producţiei şi productivităţii, ale nivelului tehnic şi ridicării gradului de civilizaţie a satelor — obiective prioritare înscrise în documentele celui de al XII-lea Congres al partidului.

Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu rostită la Congresul ţărănimii s-a înscris ca un document programatic, determinant şi hotărîtor în înfăptuirea noii revoluţii agrare, în exemplara organizare a muncii şi producţiei în acest vital compartiment al economiei naţionale. Şi în agricultură ca şi în întreaga economie — a precizat secretarul general al partidului — introducerea noului mecanism economic înseamnă, înainte de toate, realizarea şi depăşirea producţiei şi beneficiilor stabilite, autofinanţarea, echilibrul financiar permanent al tuturor unităţilor. Va trebui să se acţioneze astfel încît veniturile ţărănimii, ale tuturor lucrătorilor şi specialiştilor agricoli să fie determinate în modul cel mai riguros de producţia realizată şi de costurile obţinute.

*

De la tribuna Congresului, pe ogoare, în contact nemijlocit cu realităţile ! Vizitarea judeţelor Harghita, Covasna şi Vrancea în primăvara anului 1981 a dat posibilitatea examinării felului în care se acţionează pentru creşterea producţiei agricole în toate sectoarele. În acelaşi timp, aşa cum procedează de fiecare dată cînd se întîlneşte cu oamenii muncii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a dat, la faţa locului, valoroase

Convertirea științei agricole în practică zilnică reprezintă unul dintre cele mai actuale și importante obiective ale întregii economii naționale. Noua revoluție agrară se desfășoară în toate zonele patriei prin grija atentă și aportul determinant al secretarului general al partidului nostru.

recomandări și indicații menite să dea un nou impuls muncii pe ogoare, să ducă la obținerea de rezultate și mai bune în toate sectoarele agriculturii. O deosebită atenție s-a acordat problemelor zootehniei, subliniindu-se necesitatea unei selecții riguroase a animalelor destinate creșterii și ameliorării raselor, luîndu-se ca reper indicatori de performanță pe plan mondial. Întrucît, însă, factorul esențial în zootehnie îl constituie asigurarea bazei furajere, secretarul general al partidului a insistat asupra necesității unor măsuri susținute și eficiente în vederea asigurării furajelor în cantități îndestulătoare. În acest sens a cerut să se dea cea mai mare atenție sporirii producției de furaje la hectar, valorificării superioare a fînețelor și pajiștilor.

„În vizita sa de lucru în județul Olt, din luna iunie, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a oprit, cum e și firesc, în comuna sa natală, Scornicești. Și a vizitat casa părintească și mormintele celor care i-au dat viață. A fost, cu alte cuvinte, acasă.

În fața casei sale, sătenii au săpat o fîntînă ce poartă numele tatălui președintelui : simbol al destinului poporului nostru, al trecerii sale prin lume. Prin lumea asta care poate și trebuie să devină alta. Poate că nu există un alt simbol mai patetic și mai fierbinte decît această fîntînă dăruită de cei de acasă OMULUI NICOLAE CEAUȘESCU. Celui pentru care ACASĂ înseamnă ROMÂNIA."

În cea de a doua jumătate a lunii iunie, la București, în fața a 11.000 de reprezentanți ai clasei muncitoare și ai altor categorii de oameni ai muncii, a avut loc cel de al II-lea Congres al Consiliilor oamenilor muncii din industria transporturi, finanțe și comerț, un veritabil congres al democrației muncitorești, al disciplinei și purificatoarei sincerități revoluționare, congresul propulsării valorii în realitatea de zi cu zi. Ideea centrală care a grupat toate lucrările amplului colocviu și care a străbătut de la un capăt la altul și magistrala expunere rostită cu acest prilej de secretarul general al partidului nostru, s-a referit la grija responsabilă, lucidă, față de destinele poporului nostru, preocuparea ca fiecare om

Aniversarea celor șase decenii de la făurirea Partidului Comunist Român a constituit nu numai un moment solemn și o largă retrospectivă a trecutului național, ci, deopotrivă, o vastă prospectare a României viitorului. Cuvîntarea rostită cu acest prilej de secretarul general al partidului a căpătat valoarea și misiunea unui document programatic.

al țării, indiferent de locul pe care-l ocupă în ierarhia socială, indiferent de naționalitate, să trăiască din ce în ce mai bine, să se bucure de binefacerile civilizației socialiste, să-și înnobileze spiritul îmbogățindu-se sufletește prin asimilarea valorilor culturii noastre naționale. Dar pentru aceasta, a ținut să precizeze conducătorul partidului nostru, este nevoie de muncă, de muncă și iarăși de muncă. „Drumul spre comunism nu este ușor, a precizat cu acest prilej tovarășul Nicolae Ceaușescu, dar față de greutățile înfruntate de strămoșii noștri, față de greutățile înfruntate de revoluționarii noștri, pentru victoria socialismului, pentru a asigura poporului deplina libertate și suveranitate, greutățile de astăzi sînt de necomparat".

Amplul și permanentul dialog dintre partid și popor, fructuosul schimb de opinii dintre conducerea partidului și masele de oameni ai muncii, a fost marcat, în aceeași lună, de vizitele de lucru întreprinse de tovarășul Nicolae Ceaușescu în județele Gorj, Mehedinți și Constanța, de analizarea la fața locului a problemelor curente și de perspectivă. Reamintim de asemenea că, în aceeași perioadă, printre evenimentele aflate la ordinea zilei s-au înscris și lucrările Conferinței naționale a scriitorilor. În mesajul adresat de președintele României obștii scriitoricești se spune între altele: „Dorim o literatură profund angajată în lupta poporului nostru pentru o viață mai bună și mai prosperă, pentru construirea socialismului și comunismului, o literatură militantă revoluționară, care să oglindească eroismul și elanul creator al poporului și să însuflețească masele populare în opera istorică pe care o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul României, sub conducerea partidului și care să ne dea convingător și emoționant fizionomia omului de astăzi eliberat de exploatare și asuprire, care-și făurește în mod conștient propriul viitor fericit."

*

La 19 iulie, deschizînd cea de a XI-a ediție a Jocurilor Mondiale Universitare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o scurtă cuvîntare, fixînd sensul umanist al Universiadei '81, sensul ei cel mai prețios: „Acționînd unită, a spus între altele președintele României, generația tînără poate juca un rol determinant în afirmarea unui nou curs în viața internațională, poate asigura — împreună cu celelalte forțe înaintate ale lumii de azi, triumful politicii de pace și destindere, de conlucrare fructuoasă între națiuni". În spiritul acestor îndemnuri, Universiada a fost nu numai o mare competiție sportivă ci, deopotrivă, o sărbătoare a prieteniei și colaborării tineretului lumii.

*

În august, în cadrul tradiționalei **Zile a presei române**, un moment aniversar: 50 de ani de activitate a ziarului „Scînteia". Cu acest prilej, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat adevărul de o covîrșitoare importanță că „nu există sector al activității statului și partidului nostru, al societății, în care presa, radioteleviziunea, să nu fie implicate într-un fel sau altul. Dispunem de o uriașă forță în acest domeniu." Aici este cuprins, într-adevăr, la dimensiunea lui reală, statutul gazetarului și al presei: datoria ca toți

gazetarii să fie implicați prin întreaga lor activitate în construcția României moderne.

*

Primele zile de toamnă au cunoscut, în continuare, aceeași bogată activitate politică, economică și socială, marcată între altele de suita unor vizite de lucru întreprinse de tovarășul Nicolae Ceaușescu în județele Prahova, Dolj și Teleorman, caracterizate prin franchețea și oportunitatea unor discuții, vizînd probleme curente și de perspectivă din cele mai variate domenii de activitate. Au fost vizitate întreprinderi, unități agricole, institute de cercetări, secretarul general al partidului aducînd prețioase sugestii și recomandări în legătură cu optimizarea procesului de producție, pentru alegerea unor opțiuni menite să asigure perfecționarea activității de organizare și conducere: „Trebuie să facem în așa fel încît fiecare activitate, din orice sector, să aducă maximum de eficiență economică, ca oamenii muncii — în calitate de proprietari, producători și beneficiari — să-și îndeplinească în cele mai bune condiții rolul de conducători în fiecare unitate, în toate domeniile pe ansamblu".

Notăm de asemenea că, în același interval, a avut loc la București, la sediul Comitetului Central, o întrunire de o deosebită importanță: *Consfătuirea de lucru cu cadrele din cercetare și învățămînt din agricultură, industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor*. Secretarul general al partidului a condus lucrările și, mai mult decît atît, le-a imprimat ritmul, susținut, dinamic, le-a transmis din clarviziunea și înalta sa competență. Grație intervențiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, Consfătuirea a devenit încă de la început ceea ce își propusese să fie, o dezbatere temeinică, cu adevărat lucrativă.

Ocupîndu-se în continuare în mod nemijlocit de problemele agriculturii socialiste, de modernizarea și perfecționarea acestui compartiment vital al economiei naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a examinat la fața locului situația concretă, modul în care specialiștii, cadrele de conducere, oamenii muncii din agricultură, înfăptuiesc hotărîrile celui de al XII-lea Congres al partidului prin alegerea acelor opțiuni capabile de a garanta noua revoluție agrară. Semnificative în acest sens s-au dovedit vizitele de lucru întreprinse de secretarul general al partidului în județele Călărași, Brăila, Galați, precum și largul colocviu organizat la Afumați cu specialiști din agricultură și industria construcțiilor de mașini: „Să facem totul pentru ca anul viitor să obținem o cotitură radicală în producția agricolă din România" a spus tovarășul Ceaușescu cu ocazia adunării populare din municipiul Brăila, organizată cu prilejul sărbătoririi „Zilei recoltei".

Dialogul deschis, nemijlocit, cu masele largi populare a continuat și în cursul lunii octombrie, de data aceasta în județele din nord-vestul patriei, vizitele de lucru, adevărate trasee ale muncii, — căpătînd în același timp și simbolul unor luminoase trasee ale păcii, ale condamnării războiului. Ne gîndim că poate nu întîmplător glasul secretarului general a răsunat împotriva războiului tocmai pe locurile în care mulți dintre fiii acestei patrii au căzut pentru eliberarea Ardea-

În mijlocul locuitorilor județului Tulcea.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu în vizită de lucru în judeţul Brăila şi, ca întotdeauna, în mijlocul maselor de oameni ai muncii, aproape de inima, gîndurile şi năzuinţele lor.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu vizitind o unitate economică din judeţul Prahova.

lului, pentru întreaga Românie, jertfa lor de singe fiind preţul libertăţii de acum.

O intensă activitate politică sub semnul patriotismului revoluţionar, al cauzei prosperităţii naţiunii române, a înaltei răspunderi faţă de pacea şi securitatea poporului a dăruit sens şi relief lunii noiembrie şi în mod special ultimelor două săptămîni ale acesteia. Momentul dominant al acestor zile dense, bogate în evenimente şi semnificaţii, l-a constituit strălucita cuvîntare rostită de secretarul general al partidului la Plenara comună a Comitetului Central al Partidului şi a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale, document programatic de o inestimabilă valoare teoretică şi practică, cu totul remarcabil prin profunzimea analizei, prin sugestiile şi recomandările formulate, prin forţa şi larga lui comprehensiune. Cuvîntarea se constituie într-un mobilizator program de muncă şi reflectă opţiunea fermă a unui întreg popor pentru o dezvoltare economică şi socială echilibrată şi armonioasă.

Un moment emoţionant, vibrant şi cu largi ecouri internaţionale l-a constituit de asemenea strălucita iniţiativă de pace a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, eveniment prin care se continuă o tradiţională şi permanentă acţiune politică a partidului şi statului nostru întrupată din nestrămutata dorinţă pentru pace a poporului român, prin opţiunea sa pentru un climat de destindere şi de colaborare, pentru o viaţă mai bună şi mai dreaptă pe planeta noastră. În acest larg context se înscriu şi documentele adoptate de Marea Adunare Naţională: Hotărîrea de a împuternici pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu pentru a se adresa tovarăşului L. I. Brejnev şi preşedintelui Ronald Reagan, celorlalţi şefi ai statelor semnatare ai Actului final al Conferinţei pentru cooperare şi securitate în Europa, în vederea opririi amplasării de noi rachete cu rază medie de acţiune, pentru existenţa unei Europe fără arme nucleare, şi, respectiv, Apelul Marii Adunări Naţionale către parlamentele, guvernele şi popoarele ţărilor europene, ale S.U.A. şi Canadei. În legătură cu aceste strălucitoare momente de referinţă ale istoriei naţionale, reproducem un fragment din editorialul semnat de poetul Adrian Păunescu în numărul din 3 decembrie al revistei FLACĂRA: „Aplauzele noastre, tovarăşe Nicolae Ceauşescu, aplauzele noastre vor fi, trebuie să fie, faptele noastre. Vom cita înţeleptele şi curajoasele cuvinte continuînd în fiecare zi, la nivelul nostru de muncă şi posibilităţi, ceea ce dumneavoastră aţi ctitorit pentru un întreg partid şi pentru un întreg popor: lupta pentru adevăr. Şi chiar dacă ne va fi neconvenabil cîteodată — şi ştim că ne va fi neconvenabil de multe ori — chiar dacă ne va fi obositor, chiar dacă ni se va părea că sîntem în anumite ocazii descendenţii direcţi ai lui Sisif, vom duce această luptă cu toate puterile şi cu acea doză de romantism care n-a dispărut, şi care nici nu trebuie să se ruşineze în faţa

pragmatismului de joasă speță al unora care consideră că omul e un număr de înregistrare. Și ne vom gîndi în continuare la toate, la noul mecanism economico-financiar, la necesitățile limpezirii în statutul țăranului, la necesitatea folosirii mai profunde a celei mai importante materii prime din cîte sînt pe lume, materia cenușie omenească, la nevoia competiției valorilor și a unei juste cointeresări și la locul nostru în lume și la prietenii noștri adevărați și vom recunoaște onest că viața noastră întreagă, dacă va fi o luptă pentru adevăr, citează prin ea însăși această tulburătoare pledoarie pentru adevăr pe care ați făcut-o și că numai în clipa cînd nu vom mai exista, vom putea spune : am închis citatul".

Agenda politică a anului ne readuce deopotrivă în atenție o bogată activitate diplomatică, întîlniri și contacte bilaterale la cel mai înalt nivel, semnarea unor convenții și acorduri ce marchează pregnant dinamica politică externă a președintelui României, personalitate marcantă a vieții internaționale contemporane. Clarviziunea sa caracterizează o activitate pusă în slujba păcii și înțelegerii între popoarele lumii, a celor mai nobile deziderate ale omenirii, o politică privită cu îndreptățită speranță și recunoștință pe toate meridianele globului.

La ora cînd încredințăm tiparului aceste rînduri, țara întreagă răsună de vibrantul apel pentru pace izvorît din inimile milioanelor de cetățeni ai României, în cadrul unor acțiuni unitare și de o amploare fără precedent, născute din gîndul și fapta tovarășului Nicolae Ceaușescu. El a devenit cunoscut în întreaga lume pentru strădaniile sale îndreptate spre crearea unui climat de pace, destindere și colaborare, singurul în măsură să asigure popoarelor mari și mici împlinirea idealurilor lor de viață și libertate.

Se încheie astfel, în imnurile păcii și libertății, ale omeniei, dragostei și frăției între oameni, un nou an în istoria unei țări, pentru binele și prosperitatea căreia muncește și veghează neobosit omul care întruchipează atît de plenar voința, crezul și înțelepciunea întregului popor al României socialiste: tovarășul Nicolae Ceaușescu.

LIONEL NIȚESCU
LIVIU TIMBUS

CEAUȘESCU-PACE

„Considerăm că forțele iubitoare de pace de pretutindeni, popoarele trebuie să se manifeste cu cea mai mare energie pentru a determina guvernele, parlamentele, conducerile statelor să abordeze o politică nouă, constructivă, pătrunsă de o răspundere maximă pentru soarta și viitorul popoarelor, a păcii mondiale.

Adresăm tuturor organizațiilor de masă și obștești, maselor populare din toate țările Europei, ale Americii, de pe toate celelalte continente apelul de a acționa în cea mai strînsă unitate pentru trecerea la înfăptuirea obiectivelor stringente ale securității, destinderii și colaborării internaționale".

(din Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România)

CEAUȘESCU — PACE

Încheiem un an de eforturi și preocupări, un an al cărui bilanț este important prin ceea ce am realizat și prin ceea ce ne propunem să realizăm în viitorul apropiat. A fost un an al unor activități bogate, desfășurate în uzine și pe ogoare, pe șantiere ca și în laboratoare pentru înfăptuirea proiectelor de mai bine inițiate de partid. A fost un an de muncă intensă pe frontul construcției pașnice și despre aceasta glăsuiesc semnificativ multe din paginile almanahului „Flacăra". Dar 1981 a fost pentru poporul român, pentru România socialistă, și un an de neostenite eforturi pentru salvgardarea păcii, pentru înseninarea orizontului internațional, pentru depășirea dificultăților ce marchează, în prezent, realitatea mondială.

Eforturile românești în slujba păcii poartă amprenta unei consecvențe exemplare. Aceste eforturi reflectă înaltul spirit de responsabilitate al unei țări care a înțeles din propria sa experiență istorică că destinul umanității nu poate fi lăsat doar în miinile citorva puteri, că toate statele, indiferent de mărimea lor, pot și trebuie să acționeze pentru a înlătura pericolele de război, pentru a facilita o soluționare corespunzătoare intereselor păcii, a tuturor problemelor prezentului. Menținerea păcii nu depinde doar de un stat sau altul, ci de acțiunea conjugată a tuturor statelor lumii, mari sau mici, puternic înarmate sau mai puțin înarmate, aflate pe trepte superioare ale dezvoltării sau preocupate pentru lichidarea rămînerilor în urmă.

România socialistă demonstrează că prestigiul și răsunetul unei politici nu depind de dimensiunile unui stat, sau de forța sa economică și militară, ci de conținutul acestei politici, de capacitatea ei de a răspunde nevoilor de pace ale tuturor popoarelor. Iar politica externă românească este o continuare logică a politicii interne, se află într-o organică împletire. România, care zidește o nouă societate, care înalță o industrie puternică și o agricultură modernă, care-și dezvoltă cultura și știința și este preocupată de creșterea continuă a nivelului de trai al poporului ei, este conștientă de faptul că dezvoltarea pe mai departe a operei constructive pe care o realizează implică condiții prielnice, condiții de pace, deoarece numai la adăpost de pericolul războiului un popor poate să înalțe edificiul propriului progres și al bunăstării.

Conceptul românesc de politică externă este întemeiat pe conexiunea dintre interesele naționale și interesele generale **„Ne preocupăm și punem pe primul plan** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **problemele dezvoltării societății noastre, problemele privind națiunea noastră, dar sintem pe deplin conștienți de răspunderea pe care o avem, de rolul pe care poporul nostru, România socialistă îl au în lume. Sintem conștienți că pentru a asigura înfăptuirea programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate avem nevoie de pace, de colaborare internațională cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială".**

Este meritul primului bărbat al țării, înțeleptului om politic și încercatului revoluționar care este tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi definit cu claritate și principialitate politica externă românească, orientarea ei fundamentală, direcțiile ei de acțiune. Ceea ce mulți comentatori străini denumesc **„doctrina Ceaușescu"** este o sinteză a unei gîndiri inovatoare, a unei priviri cutezătoare spre lumea de azi și ziua ei de mîine. Căci politica externă românească poartă pecetea acestui spirit înnoitor, al capacității de a se desprinde de rutină și imobilism, de a refuza inechitatea și inegalitatea. Forța politicii externe românești constă în adevărurile pe care le rostește, pe care le propulsează de la tribunele internaționale. Forța politicii externe românești este clădită pe permanența eforturilor în slujba păcii, eforturi care nu cunosc oscilații conjuncturale. Forța politicii externe românești se bazează pe identificarea realităților contemporane și pe depistarea modalităților de a se eradica flagelurile de care suferă planeta noastră.

Sint mulți ani de cînd presa mondială scrie despre România și Ceaușescu, asociind cele două nume firesc, logic, pe măsura realității. Numele președintelui Ceaușescu este rostit cu respect pe toate continentele tocmai pentru că adevărurile pe care le rostește exprimă idealurile cele mai înalte nu numai ale poporului român, ci ale unei omeniri preocupată de destinul ei, îngrijorată de pericolele ce s-au adunat deasupra planetei, neliniștită de acumularea armelor, indignată de recrudescența politicii de forță și dominație, de resuscitarea tentativelor de reîmpărțire a lumii în zone de influență.

Prestigiul de care se bucură președintele Nicolae Ceaușescu, ampla rezonanță mondială a activității sale în slujba intereselor fundamentale ale umanității, și-au găsit expresii semnificative în distincțiile internaționale ce au fost acordate șefului statului român, și în anul 1981, distincții ce omagiază o personalitate de primă dimensiune a epocii noastre, un om al păcii, făuritorul unei politici ce promovează idealurile cele mai nobile, proprii tuturor popoarelor lumii.

1981 a cunoscut, desigur, noi eforturi ale României pentru dezvoltarea colaborării internaționale, pentru menținerea păcii. Au fost lansate inițiative, propuneri, sugestii, înscrise într-o suită re-

marcabilă avînd ca origină gîndirea președintelui țării și activitatea sa dinamică, neobosită. 1981 va rămîne, însă, marcat în mod deosebit printr-o inițiativă, de o excepțională însemnătate, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o inițiativă ce pune în relief marea răspundere față de pacea lumii, capacitatea de a găsi răspunsuri concrete întrebărilor esențiale ale momentului. În ultimele săptămîni ale acestei toamne, cînd vînturi reci băteau deasupra Europei, și cînd vînturile acestea se amplificau iar originea lor nu era doar meteorologică, în acele săptămîni de neliniști și îngrijorări, de preocupări și întrebări, s-a făcut auzită chemarea României socialiste. Ne referim la Apelul pentru dezarmare și pace lansat, din inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu de Frontul Democrației și Unității Socialiste. Este un document de o remarcabilă valoare deoarece, într-un moment de cumpănă pentru umanitate, a dezvăluit cu pregnanță căile ieșirii din impas, a afirmat încrederea în virtuțile destinderii, a arătat statelor modalitățile practice pentru dărîmarea zidurilor neîncrederii, a chemat popoarele lumii la acțiune unită pentru apărarea păcii. Mai mult ca oricînd, promovarea unei politici de pace, dezarmare, de destindere, constituie în zilele noastre singura alternativă la un război nimicitor, reprezintă condiția primordială a instaurării unui climat de înțelegere, securitate, colaborare și pace. Tocmai de aceea — se arată în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste — forțele iubitoare de pace de pretutindeni, popoarele trebuie să se manifeste cu cea mai mare energie pentru a determina guvernele, parlamentele, conducerile statelor să promoveze o politică nouă, constructivă, pătrunsă de răspundere maximă pentru soarta și viitorul popoarelor, al păcii mondiale.

Puternicul interes de care s-a bucurat în întreaga lume Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, este firesc. Apelul jalonează răspundere și claritate — pe baza unei profunde analize a situației internaționale actuale — căile de depășire a problemelor grave care confruntă omenirea, și formulează totodată un ansamblu de propuneri și măsuri concrete menite să asigure oprirea cursei înarmărilor, trecerea la acțiuni practice de reducere a cheltuielilor, efectivelor militare și armamentelor, de apărare a păcii, a libertății și independenței popoarelor, grav amenințate de actualul curs al vieții mondiale. Astăzi, problema dezarmării și păcii este vitală pentru lumea în care trăim. Nu este vorba de una din acele probleme pe care o putem discuta la nesfîrșit, cu speranța că într-o zi se va găsi o soluție. Dezarmarea este o problemă a prezentului deoarece înarmările, această competiție absurdă și distrugătoare, au atins un nivel amenințător, exploziv iar pericolul unei catastrofe nucleare planează asupra omenirii. În această lume în care coexistă bogăția sfidătoare și sărăcia cutremurătoare, arsenalele planetei s-au înmulțit în ultimii ani peste măsură. Savanții au calculat că potențialul nuclear existent ar permite să se distrugă de șapte ori toate orașele din lume. Arsenalele nucleare existente însumează aproximativ 50.000 de încărcături nucleare. Numai pe continentul european sînt adunate încărcături explozive ce ar putea ucide pe fiecare locuitor al continentului de 14 000 ori.

Armele nucleare sînt cele mai nimicitoare arme din întreaga istorie a omenirii. Periculozitatea lor o demonstrează dezvăluirile experților : numai o salvă a celor 24 rachete nucleare cu o rază de acțiune de peste 7 000 km, care se află la bordul unui submarin poate să transforme într-un deșert radioactiv o suprafață de trei ori mai mare decît cea a Europei. Nu este o ipoteză de roman științifico-fantastic, ci o tristă, o foarte tristă și îngrijorătoare realitate a lumii de astăzi. S-a scris în presa străină că încărcătura explozivă care poate fi transportată de o rachetă „Pershing" are o putere de distrugere de 30 de ori mai mare decît cea a „bombei A" de la Hiroshima. O singură rachetă ! Ce s-ar întîmpla dacă o asemenea rachetă s-ar defecta, dacă s-ar pierde controlul asupra ei ? Nu este greu de imaginat. Cutremurător este, însă, faptul că asemenea „accidente" nu pot fi excluse, că s-au mai produs, deocamdată, fără consecințe. Însă pericolul este imens. Și ar fi absurd să nu fim conștienți de proporțiile lui...

Neîndoios, armamentul nuclear este cel mai distrugător și periculos. Dar nu este singurul. În Europa sînt concentrate în același timp, 91.270 de tancuri, 24 000 avioane de luptă iar statele din această parte a lumii dispun de 4 500 nave de război. Toate, și ele, mijloace puternice ale distrugerii, ale morții, ale nefericirii.

Sînt doar cîteva cifre. Am putea să continuăm. Dar ele trebuie văzute nu numai din acest unghi — al acumulărilor de arme și armamente. Înarmările constituie, fără îndoială, o primejdie gravă pentru întreaga umanitate. Această primejdie trebuie privită însă din toate unghiurile. Din unghiul pericolelor distructive ca și din cel al consecințelor de ordin economic și social pe care le implică. Competiția înarmărilor. avertizează Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, are efecte profund negative asupra situației economiei mondiale. **„Trebuie să nu uităm** — atrăgea atenția tovarășul Nicolae

Pretutindeni în lume, politica de destindere și colaborare, de oprire a cursei înarmărilor, promovată de președintele României prin variate contacte și demersuri diplomatice, prin răsunătoare inițiative de pace, este privită astăzi cu deosebită gratitudine și îndreptățită speranță de milioane de locuitori ai planetei noastre. O dovadă în acest sens o constituie și numeroasele distincții acordate președintelui României. În fotografie, acordarea distincției „Om al anului 1980 — pentru pace" de către o delegație indiană.

Ceaușescu — că **problemele grave din economia mondială și criza care se accentuează — și care a cuprins practic toată lumea, toate statele — constituie și un rezultat direct al cursei înarmărilor, al uriașelor cheltuieli militare care au depășit în acest an 500 de miliarde dolari".**

Dimensiunea exactă a costului cursei înarmărilor reiese din faptul că, pe 1981, cheltuielile militare depășesc valoarea totală a întregii producții a circa 100 de țări în curs de dezvoltare în care trăiesc două treimi din popoarele planetei. Experții consideră că totalul cheltuielilor militare ale Terrei depășește cu mult volumul investițiilor în scopuri civile la scară mondială. De la sfîrșitul celui de al doilea război mondial și pînă în prezent s-au irosit în absurda competiție a înarmărilor 8 000 de miliarde de dolari. O sumă fantastică, ale cărei dimensiuni pot părea greu de imaginat. 8 000 de miliarde de dolari. Fără această cheltuială zadarnică înfățișarea planetei ar fi fost alta.

Ar fi poate util să amintim că un singur avion de luptă ultra modern echivalează cu valoarea unui milion de tone de porumb sau a 100 de spitale, că un submarin costă exact la fel cît 450 000 de apartamente, că banii pentru construcția unui distrugător echivalează cu suma necesară pentru electrificarea unor orașe și sate în care pot să trăiască 9 milioane de oameni. Și aceasta se întîmplă pe o planetă în care 660 000 000 de oameni suferă de subnutriție cronică, în care un miliard și jumătate de ființe umane sînt lipsite de locuință care să le asigure un minimum de protecție față de capriciile naturii, iar 25 la sută din copiii Terrei nu trec pragul unei școli. Este o situație revoltătoare care nu mai poate fi perpetuată. Continuarea înarmărilor creează nu numai în fiecare clipă pericolul izbucnirii unui război devastator ci, în același timp, împiedică soluționarea unor probleme vitale pentru omenire, precum cea a subdezvoltării.

În acest sens Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste lansează o mobilizatoare chemare la utilizarea științei și a realizărilor ei în folosul lichidării subdezvoltării, al progresului umanității : **„Să cerem în modul cel mai ferm ca minunatele cuceriri ale geniului uman, ale științei și teh-**

nicii moderne să fie puse exclusiv în slujba păcii și progresului — și nu a distrugerii și a războiului !" Este o idee pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca și tovarășa acad. dr. ing Elena Ceaușescu, au subliniat-o cu vigoare, și în acest an, la prestigioase întîlniri științifice internaționale găzduite de Capitala patriei noastre.

Viitorul omenirii nu poate fi clădit nici pe arme, nici pe decalaje. Este inadmisibil ca giganticele resurse ale globului să fie utilizate în scopuri distructive ignorîndu-se starea gravă în care trăiește cea mai mare parte a populației globului. Extrem de grav este faptul că această cursă a înarmărilor cuprinde și țările în curs de dezvoltare, că aceste țări sînt atrase într-o măsură crescîndă în competiția achiziționării de armament perfecționat. Dealtfel din 91 de state implicate în confruntări armate în perioada de după cel de al doilea război mondial, 82 au fost țări în curs de dezvoltare, 70 la sută din comerțul cu arme convenționale este destinat „lumii a treia". Se afirmă că în numai două decenii valoarea importurilor de arme efectuate de aceste țări a crescut cu 1500 la sută, pe primul loc aflîndu-se țările din Orientul Mijlociu urmate de cele africane.

Practic, competiția înarmărilor sărăcește și mai mult pe cei săraci și îmbogățește într-o măsură și mai mare pe cei bogați. **Iată de ce România** se pronunță pentru o abordare responsabilă a tuturor aspectelor esențiale ale acestei probleme vitale a prezentului. **„Acum, pînă nu este prea tîrziu** — subliniază președintele Ceaușescu — **popoarele Europei, popoarele întregii lumi trebuie să se unească, să spună un NU hotărît războiului, armamentului nuclear, să ceară încetarea cursei înarmărilor, să impună o politică de dezarmare, care să țină seama de independența și dreptul la pace, la viață liberă al fiecărei națiuni !"**

România socialistă, atrăgînd atenția asupra pericolelor ce apasă asupra întregii omeniri formulează, în același timp, idei, propuneri, sugestii de natură să permită depășirea complexei situații a prezentului. Multe din aceste idei, propuneri și sugestii au fost prezentate în cadrul marelui forum al contemporaneității — Organizația Națiunilor Unite, bucurîndu-se de o largă adeziune, concretizată în rezoluții adoptate de Adunarea Generală și de diferite comitete. Documentele românești analizează profund realitățile mondiale, propun soluții constructive, indică modalități practice avînd ca bază dialogul politic. În viziunea României, tensiunea nu este un produs al fatalității. Încordarea este rezultatul unor politici și al unor practici negative. Renunțarea la asemenea practici constituie o necesitate vitală pentru lumea contemporană. Din păcate, drumul spre eliminarea cauzelor încordării este lung și dificil de parcurs. România consideră că o abordare realistă, în interesul tuturor popoarelor, în interesul păcii, poate să relanseze procesul destinderii, poate să ducă la soluționarea diferendelor pe cale politică, la înlăturarea focarelor de criză și război.

Trăim, firește, într-o lume a interdependențelor și nu ne putem imagina că ar fi posibil ca o parte a lumii să trăiască într-o pace reală, iar alta să cunoască grave vărsări de sînge. Deși trăim pe continente diferite, pacea este indivizibilă și realitățile mondiale trebuie examinate în conexiunea lor. Totodată trebuie să fim conștienți de faptul că îmbunătățirea situației într-o parte a lumii are efecte binefăcătoare pentru restul planetei, că orice pas înainte întreprins într-o zonă poate ajuta la soluționarea problemelor ce se pun în cealaltă parte a lumii.

Europa este continentul de pe care s-au declanșat două războaie mondiale, un continent care a cunoscut numeroase încercări și care a trăit dramele complexe ale distrugerii. Europa de astăzi, chiar dacă este scutită de conflicte militare — spre deosebire de alte continente — are tristul privilegiu de a fi arsenalul nr. 1 al planetei. Nicăieri în lume nu sînt concentrate atîtea arme, și nicăieri în lume nu se găsesc față în față armate atît de numeroase. 80 la sută din cheltuielile pentru înarmare sînt făcute de către statele ce participă la Conferința general-europeană. Problemele Europei sînt complicate prin diversitatea situațiilor, prin multitudinea orientărilor țărilor ce compun acest continent. Dialogul european, dialogul celor 35 de națiuni ce au semnat Actul final de la Helsinki, ce au deliberat la Belgrad și care se găsesc acum în jurul mesei tratativelor de la Madrid, dialogul acesta dezvăluie convingerea larg răspîndită, că în lumea de astăzi conviețuirea pașnică este absolut necesară, și că această conviețuire trebuie realizată prin eforturi comune, ale tuturor statelor, indiferent de orînduirea lor socială. Pentru că această conviețuire este imperios necesară absolut tuturor țărilor, absolut tuturor popoarelor.

Desigur, dialogul de la Madrid nu este deloc ușor. Se întîlnesc puncte de vedere diferite, viziuni neconcordante asupra lumii de azi, se ciocnesc interese specifice. Există încercarea de a denatura conținutul profund umanist al Actului final. Dar dincolo de tot ceea ce reprezintă polemici sterile, obstacole artificiale, se descifrează imperativul continuării eforturilor pentru o Europă unită, o Europă capabilă să-și asigure propriul ei viitor pașnic. În acest sens, fără a diminua importanța vreunuia dintre capitolele dezbaterii de la Madrid, trebuie arătat că dosarul dezarmării este esențial. Insistența cu care România — și odată cu ea și alte state — militează pentru organizarea unei Conferințe pen-

tru dezarmare şi încredere în Europa, provine tocmai din înţelegerea realităţilor. Nu este vorba, pur şi simplu, de a se organiza încă o conferinţă, de a se înmulţi numărul dezbaterilor, ci de a se găsi în cadrul unor tratative responsabile, căile întăririi încrederii statelor de pe continent şi de a se trece la măsuri efective de dezarmare. O dezarmare care trebuie să înceapă cu măsuri relativ limitate şi care să se amplifice pe măsura realizării lor. În această direcţie îngheţarea cheltuielilor militare şi armamentelor, şi apoi reducerea lor treptată, este realistă. România consideră că trebuie acţionat pentru un echilibru militar care să nu pună în pericol pacea şi securitatea nici unei ţări şi care să nu fie realizat pe seama sporirii înarmărilor ci pe seama diminuării şi reducerii lor treptate. În Apelul pentru pace şi dezarmare al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste se propune în această privinţă să se treacă cu toată hotărîrea la îngheţarea cheltuielilor militare la nivelul anului 1981, şi la reducerea treptată, în următorii ani, a bugetelor militare cu cel puţin 10 % pînă în 1985.

Problemele Europei — dar nu numai ale Europei — riscă să fie complicate prin avalanşa de noi arme, mai distrugătoare, mai periculoase. Iată pentru ce România cere oprirea amplasării şi desfăşurării pe continentul european a rachetelor cu rază medie de acţiune, se pronunţă în favoarea unor tratative care să ducă la înlăturarea rachetelor existente şi la neamplasarea celor ce ar urma să-şi facă apariţia pe continent în perioada următoare. Totodată, ne pronunţăm hotărît împotriva bombei cu neutroni, pentru scoaterea ei în afara legii, deoarece această armă înmulţeşte pericolele unei catastrofe nucleare, înmulţeşte posibilităţile de distrugere a civilizaţiei. Securitatea popoarelor, viitorul lor nu presupun acumularea unor asemenea arme îngrozitoare. Nici rachetele cu rază medie de acţiune, nici bombele cu neutroni nu aduc un plus de siguranţă niciunei ţări. Iar pentru Europa acestea nu fac decît să agraveze o situaţie şi aşa extrem de complicată.

Desigur, trecerea de la o politică a înarmărilor la o politică de pace nu reprezintă o schimbare posibilă fără dificultăţi. Sîntem conştienţi de aceste dificultăţi, de problemele pe care le ridică negocierile şi, mai ales, încununarea lor cu succes. Ştim din proprie experienţă cît de complicat este drumul spre transpunerea în practică a înţelegerilor încheiate. Dar rămînem încrezători în spiritul realist al popoarelor, în înţelepciunea lor, în capacitatea de a acţiona pentru a opri un curs periculos. Opinia publică are un rol fundamental şi ea trebuie să şi-l îndeplinească pe deplin. Au dovedit-o puternicele mişcări în apărarea păcii, marile demonstraţii de masă, cu participarea a sute de mii de oameni din Europa occidentală, SUA şi Japonia împotriva pericolului racheto-nuclear, a planurilor agresive.

Poporul român, conştient de propria sa responsabilitate, a dat o puternică expresie sentimentelor sale. Nenumăratele demonstraţii, adunări populare, mitinguri, marşuri desfăşurate pe întreg cuprinsul ţării, dintre care se detaşează marea adunare populară din Capitala ţării, la care au participat peste 300.000 de oameni, precum şi marele marş al tineretului de la Bucureşti, oglindesc sentimentele unui popor ce sprijină activ politica constructivă a ţării sale şi este conştient de răspunderile pe care le are faţă de propriul viitor şi de soarta păcii în general. Amplele manifestări desfăşurate de la un capăt la altul al ţării, în oraşe ca şi la sate, au dat expresie voinţei întregii noastre naţiuni: **„Trebuie acţionat, pînă nu este prea tîrziu pentru eliminarea primejdiei nucleare, pentru dezarmare !"** S-a vădit, încă o dată, că poporul român, România socialistă militează cu devotament şi consecvenţă în favoarea păcii şi destinderii. Această permanenţă a demersului românesc în apărarea păcii explică profunzimea aprecierii şi simpatiei pe care ţara noastră, preşedintele ei, le-au dobîndit în lume. Căci politica românească — care dezvoltă consecvent relaţiile de prietenie şi colaborare cu toate ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, nealiniate, cu toate statele lumii — s-a reliefat prin luciditatea, fermitatea, principialitatea opţiunilor ei, opţiuni pe măsura dorinţelor de pace ale popoarelor de pretutindeni.

Este firesc, de aceea, că acţiunile pentru pace întreprinse în România şi iniţiativele tovarăşului Nicolae Ceauşescu în favoarea dezarmării s-au bucurat de un larg şi răsunător ecou internaţional. Prestigioase personalităţi politice, cunoscute ziare şi reviste, agenţii de presă, posturi de radio şi televiziune din numeroase ţări ale lumii dau o înaltă apreciere chemărilor Apelului pentru dezarmare şi pace al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, subliniază realismul şi caracterul echilibrat al acestor propuneri, deplina lor concordanţă cu interesele vitale ale întregii umanităţi. Aşa cum se ştie, un interes deosebit a suscitat apelul Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste în cadrul sesiunii Adunării Generale a O.N.U., a reuniunii general-europene de la Madrid, ca şi în cadrul altor importante foruri internaţionale. Să răsfoim paginile unor gazete din diferite ţări. Dintre numeroasele declaraţii făcute presei transcriu una, semnificativă pentru ansam-

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, în mijlocul participanților la simpozionul internațional „Oamenii de știință și pacea".

blul lor, făcută ziarului Scînteia : „Am aflat cu interes — declara dl. Alfonso Garcia Robles, șeful delegației mexicane în Comitetul de dezarmare de la Geneva și reprezentant al Mexicului în Comitetul pentru problemele politice și de securitate al Adunării Generale a O.N.U. — de faptul că Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste din țara dumneavoastră, inițiat de președintele Ceaușescu, se adresează celor mai largi pături ale opiniei publice mondiale, indiferent de păreri politice sau convingeri religioase, de a-și uni forțele într-o mișcare amplă avînd ca scop tocmai să impună dezarmarea. Subscriu pe deplin la un asemenea îndemn în consonanță cu aspirațiile generale de liniște și pace". Printre altele, ziarul elvețian „Basler Zeitung" sublinia „rolul activ pe care președintele Nicolae Ceaușescu și-l asumă și de astă dată în tratarea unei probleme vitale pentru soarta omenirii". Ziarul italian „L'Unita" relevă că „președintele Nicolae Ceaușescu a cerut din nou, cu fermitate, lichidarea, de la un capăt la celălalt al Europei, a rachetelor cu rază medie de acțiune, precum și realizarea unei Europe unite — fără deosebire de apartenența la blocuri politice și militare — în lupta pentru o dezarmare echilibrată pe continent, dezarmare care să devină treptat globală prin mobilizarea tuturor forțelor progresiste și a maselor populare". Cotidianul elen „Vradini" scria : „Noul apel al Bucureștiului dovedește, încă o dată, prezența activă a României, a președintelui Nicolae Ceaușescu pe tărîmul relațiilor internaționale, preocuparea pentru soarta păcii și securității în Europa, pentru crearea unui climat de încredere și colaborare între națiuni, fapt care va avea un efect binefăcător pe continentul european și în special în regiunea Balcanilor".

Sînt numai cîteva spicuiri din nenumăratele comentarii ale presei străine, comentarii care reflectă puternicul interes cu care a fost primită în lume noua și strălucita inițiativă de pace a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

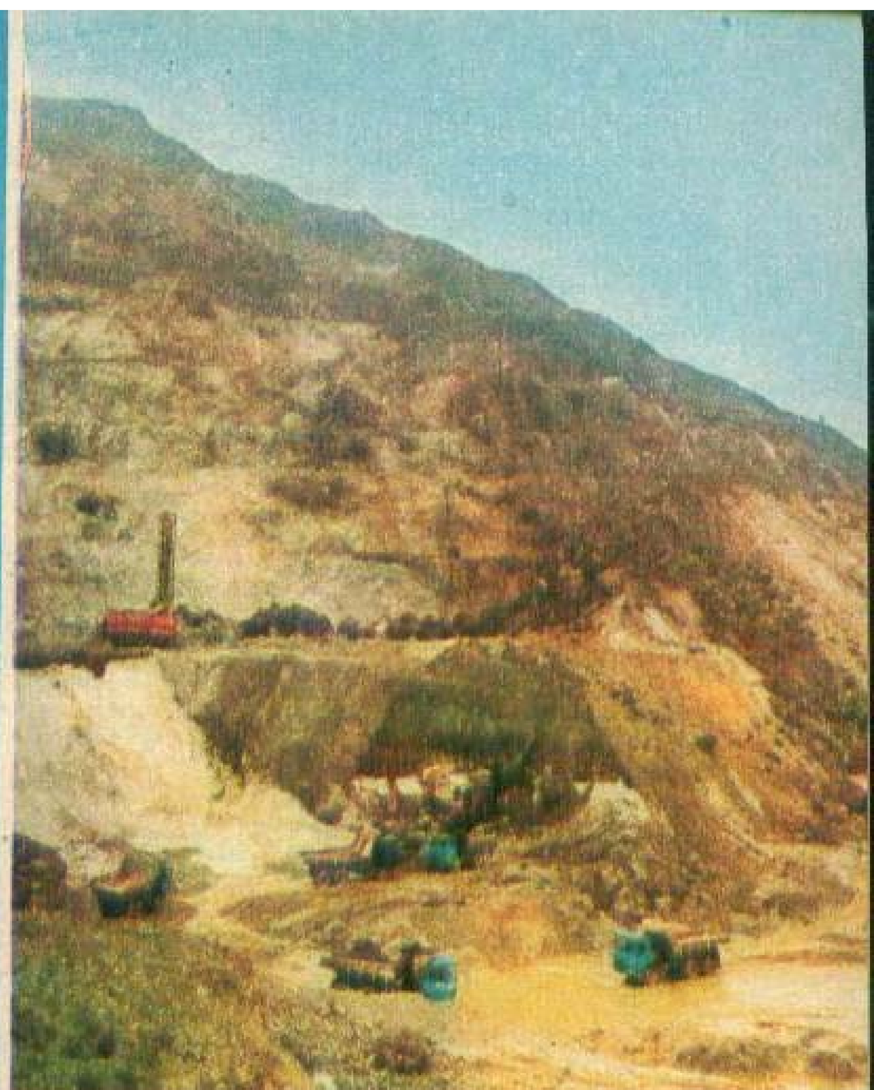
■

Încheiem 1981 cu conștiința marilor răspunderi ce ne revin în apărarea păcii și cu încredere în forța popoarelor, în capacitatea lor de a face posibilă instaurarea păcii. Și întoarcem ultima filă a calendarului pe acest an cu acel tonic sentiment al încrederii în virtuțile constructive și pașnice ale poporului român, un popor în fruntea căruia se află un conducător înțelept, al cărui nume a devenit, pe toate continentele, sinonim cu lupta pentru o lume mai bună și mai dreaptă, cu strădania neobosită pentru ca planeta noastră atît de zbuciumată să cunoască pacea la care aspiră, o pace autentică, durabilă, clădită pe voința tuturor popoarelor de a fi ferite de ororile războiului.

AL. PINTEA ■

Canalul Dunăre—Marea Neagră, o nouă magistrală de apă — și de putere — a pămîntului românesc, înnobilat prin marea construcție.

Cincinalul 1981-1985 și investițiile lui capitale

În Munții Călimanului, lîngă cer, constructorii scot la iveală noile bogății ale patriei.

MARI ȘANTIERE, MARI SPERANȚE, MARI IZBÎNZI

Definitorii pentru puterea oamenilor de a-și rostui viața în tipare înnoite — înnoite nu numai din punct de vedere material, ci și spiritual, ca investiție de inteligență și ca lumină înrîuritoare întoarsă asupra conștiinței înseși —, marile șantiere ale construcției socialiste revendică un loc proeminent în spațiul țării, dar și în biografiile constructorilor. Odată cu obiectivele noi ale industriei noastre socialiste cresc oameni noi, printr-o translație dialectică a unei măreții de ansamblu în particularitatea individului. De aici înainte, ivindu-se în drumurile noastre creația conștientă, anticipativă.

Îndeobște, relația viguroasă dintre om și natură generează istorie și o istorie autentică nu se poate concepe decît ca o sumă de efecte ale voinței umane vizionare, ca o consecință nemijlocită a cuantumului de înțelepciune

MARI ŞANTIERE, MARI SPERANŢE, MARI IZBÎNZI

dedus dintr-o cumpănă acaparatoare a timpului. Acaparatoare prin ideea de a-l aşeza pe om faţă în faţă cu o datorie de neeludat. Încît, iată, alături de mari obiective, capitale într-o succesiune ascendentă a necesităţilor progresului multilateral al ţării, a bătut la uşa casei noastre şi timpul şlefuirii, împlinirii şi desăvîrşirii în detalii a proiectelor deja declanşate: din 6107 obiective de investiţii prevăzute în planul cincinalului 1981—1985, 5153 reprezintă lucrări în continuare. Restul este marja de efort pe care o rezervăm perspectivei, viitorului care poate îndrăzni mai mult decît a îndrăznit pînă ieri. Şi o călătorie în geografia acestui efort, îndreptat, şi acum ca şi ieri, spre ridicarea la un nivel echitabil de dezvoltare a tuturor regiunilor ţării, spre asigurarea independenţei noastre energetice, spre o prosperitate realizată prin noi înşine, nu poate fi decît tonică. Va fi o ieşire la drumul cel mare al ţării, în şleaul căruia s-au captat, în timp, toate drumurile ei decisive.

Cînd am ajuns în Munţii Apuseni, în coasta Ţării Moţilor, chiar în inima Ţării de Piatră, am ajuns pe acoperişul ţării acesteia. Desigur, ştim toţi că există munţi mai înalţi în patrie şi piscuri mai sus avîntate decît Muntele Mare sau vîrful Vlădeasa, dar nicăieri satele nu urcă mai aproape de cer decît pe aceste meleaguri şi nicăieri omul nu simte înălţimea mai prielnică sieşi şi aspiraţiilor sale. Şi la punctul de coincidenţă al hazardului geologic cu teluricul încorporat în firea şi caracterul oamenilor acestor munţi s-a născut şi marele şantier de la Roşia Poieni, al cărui titular de investiţie îl reprezintă Combinatul minier cu acelaşi nume — cel mai mare obiectiv de acest gen din ţară şi unul dintre cele mai mari din

lume. Drumul ivirii lui în preocupările noastre la zi, de la paragrafele Directivelor celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român pînă la o viață reală, adevărată și trepidantă, a fost mai scurt decît o bătaie de aripă. Însă sub bătaia aceasta de aripă se dizlocă munți și un peisaj întreg, cu văi și culmi de o rară grandoare, restructurat panoramic, își șlefuiește alura în conformitate cu interese nu numai îndrăznețe, ci și vitale ale economiei românești. În conformitate cu interese generate de o conjunctură în contextul căreia esențială se dovedește capacitatea de a sta pe picioare proprii.

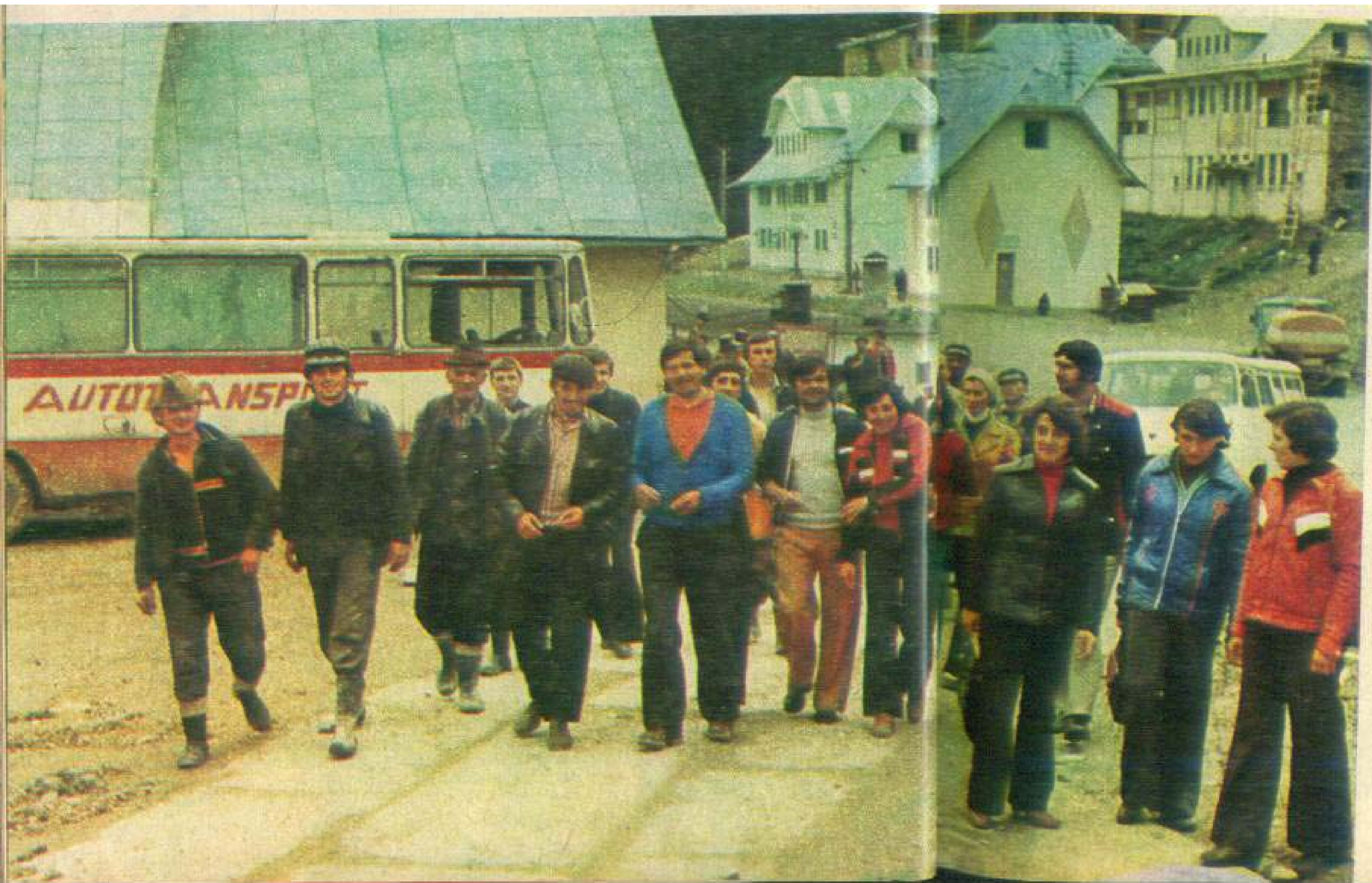
Și conjunctura aceasta nu ne-a surprins nepregătiți. Dimpotrivă, prin tot ceea ce ne-am propus și realizăm efectiv, sîntem gata să-i facem față. „Este necesar să facem totul — remarca tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, președintele României socialiste — pentru realizarea din resursele interne a unor cantități cît mai mari de materii prime și materiale prin punerea în valoare a rezervelor interne, chiar

dacă unele au un conținut mai redus de substanțe utile". Acest deziderat, întruchipînd o funciară chibzuință, ca idee întîi, ca faptă apoi, se confundă acum cu piatra de temelie a unui șantier în care măsura de zi cu zi a întîmplărilor traversate de oameni nu mai este una obișnuită.

Dar cuvintele, de data aceasta, nu mai au puterea să redea întocmai ceea ce se petrece acolo, la Roșia Poieni, la izvoarele cuprului nostru de mîine. Peisajul retușat al Munților Apuseni, clintit energic din conturele lui ancestrale, trebuie văzut cu ochii pentru a putea fi apropiat, apoi, inimii. Și atunci, cu necesitate, peste alte cuvinte banale, peste orice cifre — și 42 milioane metri cubi de steril deplasați într-o singură etapă, bineînțeles, înseamnă o cifră! — se va ridica impetuos cuvîntul fantastic, rostit fără reticență, fantastică fiind și cifra absolută a energiilor investite aici. În 1982 vor intra în producție, aici, primele capacități de minereu cuprifer și, implicit, prin Roșia Poieni, un nou orizont al industriei românești va stabiliza într-o matcă de prosperitate un șir apreciabil de destine umane. Prin încordarea de voință numită aici și acum Acțiunea „Cupru, Roșia Poieni, 1981" — reunind mii și mii de șoferi de enorme basculante din județele Alba, Constanța și Cluj — anul ce se încheie a marcat un pas decisiv spre atingerea acestui țel pe care, după o descindere la fața locului, l-am numi faraonic, dacă nu ar fi, împotriva tentației oricui de a abuza de metafore, simplu și firesc, integrat vieții noastre, năzuințelor noastre.

O cale mai sigură și mai scurtă între Dunăre și țărmurile Mării Negre s-a ivit în minți clarvăzătoare, ca posibilitate certă, în urmă cu un veac și ceva. Dar niciodată România de ieri, din anii cînd țelurile cu bătaie lungă riscau să împărtășească destinul unor țeluri abstracte, nu ar fi fost în măsură să mobilizeze atîtea energii cîte mobilizează astăzi șantierul Canalului Dunăre — Marea Neagră. Prin anvergura sa, și acest șantier se dovedește a fi definitoriu pentru puterile de astăzi ale țării, pentru tinerețea ei cutezătoare, cu atît mai mult cu cît el a devenit, chiar în anii acestui cincinal, cel mai mare șantier național al tineretului. Iar cifrele prin care i se dezvăluie amploarea sînt prin ele însele superlative. Cînd, de pildă, tinerii brigadieri dintre fluviu și mare au hotărît să finalizeze în acest an, 1981, cinci kilometri de canal, e de remarcat faptul că acest angajament semnifică nici mai mult nici mai puțin decît 17,2 milioane metri cubi de pămînt și rocă excavată și 160 000 metri cubi de beton turnați în pereți de susținere. Pe platoul Basarabi, la Agigea, la Cernavodă, unde prinde contur și prima centrală atomoelectrică românească, șenalul navigabil al viitoarei căi de apă, importantă nu numai în plan național, ci și la scară europeană, se desăvîrșește laolaltă cu suprastructurile sale, traversări de căi ferate și rutiere, laolaltă cu echipamentele sale firești, ecluze și rade portuare. Fiind și acesta

MARI ȘANTIERE, MARI SPERANȚE, MARI IZBÎNZI

un peisaj care trebuie văzut întîi cu ochii și apoi apropiat inimii, ca toate peisajele asupra cărora amprenta înnoirilor fundamentale cade ca o pecete, grea de înțelesuri cu șanse mari de a se prelungi în viața mai multor generații.

Este neîndoielnic adevărul că, atunci cînd am așternut pe hîrtie cuvintele „un tîrg amorțit, desțelenit peste noapte din uitarea istoriei", am așternut pe hîrtie numele orașului Călărași. Ceea ce i s-a întîmplat acestui oraș, cu aproape un an în urmă, în ordinea administrativă a lucrurilor, și ne referim la ascensiunea sa la rangul de reședință a unui județ nou, este aproape mai puțin important față de ce i se întîmplă, de mult mai mulți ani, în ordinea economică a priorităților ce i-au fost hărăzite. La Călărași, la țărmul Dunării, a ancorat cel mai tînăr combinat siderurgic al țării, aflat în plină construcție, dar ajuns ca edificiu industrial în stadiile de la care deja îi putem aprecia cuvîntul de mîine. În noiembrie 1979, mai exact spus la 18 noiembrie 1979, orele 3,35, au țîșnit aici scînteile primei șarje de oțel electric și, tranșant, a fost semnat și certificatul de existență certă al unui mare obiectiv caracteristic pentru orientările cincinalului 1981—1985. Cît de importantă se anunță ponderea acestui colos, cît de generoase sînt dimensiunile lui ne poate mărturisi municipiul Călărași însuși: încercînd să-l cuprindă și să și-l anexeze, ceea ce a și izbutit dealtfel, acest oraș cîndva prăfuit, adormit, fără alt viitor decît acela al negoțului mic și insignifiant, exercitat prin cîteva magazii de cereale, pe cîteva tarabe de pește, iată, a troznit din toate încheieturile, dar nu a cedat, ci s-a redimensionat cu elan la nivelul unor exigențe specifice timpului nostru. În cinci ani, în umbra acestui viguros obiectiv, s-a făurit nu numai un nou oraș Călărași, ci și o nouă mentalitate a călărășenilor, ceea ce este deja altceva. Curînd, noua radă portuară a combinatului siderurgic, destinat să producă în final circa zece milioane tone oțel într-un an, va deveni realitate. În timp ce miile de siderurgiști ai Călărașilor de mîine își desăvîrșesc de pe acum profilul profesional în școlile meseriei lor, în umbra unor furnale consacrate ca reputație, în școlile ambiției lor. Și spre același combinat în coasta căruia va fi adusă însăși Dunărea, pe un talveg inedit, aleargă și calea ferată Ciulnița-Călărași, în curs de dublare, cum se și cuvine cînd la capătul ei întrezărim o altă măsură a gestului laborios.

Cum știm, Dunărea românească nu începe și nici nu se sfîrșește la Călărași. Și tot pe Dunăre, în amonte, în zona Ostrovului Mare, continuă in ritm susținut lucrările din incinta șantierului hidrocentralei Porțile de Fier II, treaptă hotărîtoare în ceea ce privește transpunerea în viață a inițiativei comune, româno-iugoslave, de a supune cel mai important fluviu european unei discipline noi, profitabilă pentru ambele popoare prietene. Este și aceasta, la rîndul lui, un șantier care se bucură deja de o istorie, o mulțime de oameni s-au croit ca oameni aici, lîngă batardourile lui, în spații răvășite de mari excavații, și nu o dată această istorie, cum s-a întîmplat și în primăvara anului ce-l încheiem, a fost marcată de momente supreme de încordare. Între timp, pe rîurile interioare, continuă bătălia pentru energie, care se dovedește a fi, în toate împrejurările, fără nici o excepție, și o bătălie pentru o nouă ordine a naturii, mai fertilă, mai apropiată nevoilor omului, aspirațiilor lui. Se prevede intrarea în funcțiune, în acest cincinal, a hidrocentralelor de la Șugag și Petrești, pe Valea Sebeșului, în perimetrul montan unde constructorii își concentrează eforturile, astăzi, fie în barajul de la Tău, fie în galeria de fugă de la Săsciori, aruncînd în joc tehnologii noi, rezultate dintr-o experiență remarcabilă în domeniu, acumulată pe Bistrița, Argeș, Lotru, Tismana sau Someș. În Caraș-Severin, pe alți versanți ai Carpaților, se string în mănunchi apele ce izvorăsc din Semenic și Muntele Mic, se reamenajează cursurile rîurilor Cerna și Belareca, iar hidrocentralele ce vor fi implantate în calea lor vor însuma, în viitor, o putere instalată de peste 300 MW. Pe Olt, rîul cel mare al țării și poate cel mai apropiat de sufletul ei, continuă, de asemenea, o tenace confruntare a omului cu sine, a omului cu natura: unui palmares inaugurat cu ani în urmă i s-a adăugat o izbîndă notabilă, nu demult, la Călimănești, cînd albia rîului a fost deviată pe un traseu nou și cînd a fost pusă în funcțiune hidrocentrala purtînd numele frumosului oraș din capătul meridional al fastuosului defileu. Lucrările de bază ale acestui important sistem hidroenergetic concentrîndu-se acum pe tronsonul Turnu-Călimănești și Lotru aval.

Mari investiții mobilizează alte detașamente de constructori întru asigurarea pîinii de mîine a industriei metalurgice românești și asta înseamnă, înainte de toate, asigurarea din resurse proprii a cocsului, prin construirea a nouă baterii de cocsificare de mare capacitate, amplasate pe platformele siderurgice de la Călan, Galați, Reșița și Călărași. Într-un ritm accelerat își anexează noi capacități de producție Combinatul petrochimic din Timișoara, Combinatul siderurgic din Galați, fabricile de zahăr din Zimnicea, Arad și Calafat, uzina de feroaliaje din Tulcea sau Întreprinderea de mașini grele din București. Iar platforma Combinatului de îngrășăminte chimice de la Turnu Măgurele semnifică, în fapt, o perspectivă generoasă pentru pîinea propriu-zisă și adevărată a țării,

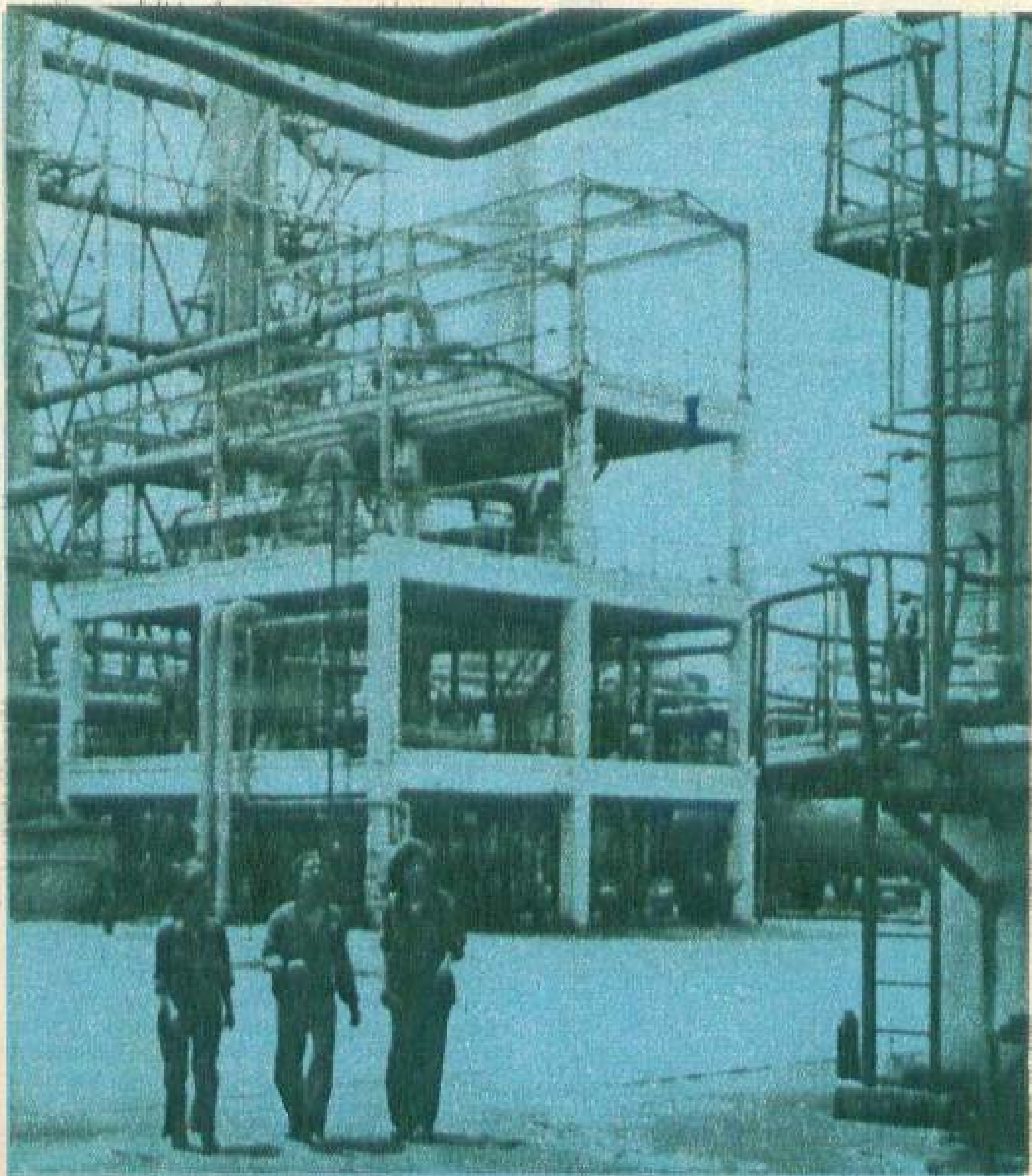
pentru pîinea care se frînge cu bucurie în mînă.

În această veritabilă constelație de șantiere ne rețin atenția, firește, și acele crispări ale voinței de a construi ce ne plasează în avangarda preocupărilor similare din lume: șisturile bituminoase de la Anina și Doman vor fi puse în valoare printr-o tehnologie în premieră absolută pe plan mondial. Sau alte întîmplări de excepție: sate anonime pînă mai ieri sînt atrase peste noapte într-un circuit de semnificativă utilitate națională și un exemplu revelator în această privință ni-l oferă Hudeștii Botoșanilor, unde un nou obiectiv al industriei extractive ne deschide accesul spre un nisip cuarțos cu caracteristici calitativ superioare.

Peste toate, nu putem trece cu vederea nici ce se întîmplă în inima țării, la București. Metroul, cea mai importantă întreprindere bucureșteană a cincinalului în curs nu este numai o realitate ci și o realitate în plină expansiune. Noile lui trasee, perforate de-a dreptul sub picioarele noastre, fără să ne stînjenească munca și preocupările de toată ziua, vor intra succesiv în funcțiune, insinuînd un factor ponderabil de solidaritate în existența unui oraș prin excelență solidar, rotund în propria sa imagine despre sine. Și metroul nu reprezintă doar o mare întreprindere constructivă a anilor noștri, ci și un salt impetuos spre civilizație, izbutit și acesta prin om, pentru om.

Și sînt, toate aceste mari șantiere ale cincinalului, mari speranțe, mari izbînzi ale timpului nostru.

MIHAI PELIN ■

Mari șantiere,
mari speranțe,
mari izbînzi

Ne aflăm pe Rîul Mare, în străvechea Țară a Hațegului și în plin Retezat, la exact 920 de metri altitudine. Pămîntul a rămas parcă undeva departe, jos, la Clopotiva, iar aici, în acest pridvor al cerului, peisajul pare lunar. Blocuri uriașe de piatră, uitate aici de la începuturile istoriei, roci desprinse din trupul masivului, ca și cînd o mînă gigantică ar fi răscolit măruntaiele munților și le-ar fi răsturnat la vedere. După mai multe zile, ploaia s-a oprit. Aerul însă e încă tăios, ca o sarcină nu tocmai ușoară pentru plămînii noștri. Locul se cheamă Gura Apei și pe el, într-un anumit punct în care versanții au fost parcă siliți să facă o reverență, se ridică barajul viitoarei hidrocentrale. A doua ca mărime, după Lotru, de pe rîurile interioare ale țării și prima dintr-o salbă de 9 asemenea construcții hidro-energetice prevăzute de-a lungul Rîului Mare. Barajul însuși, scut de argilă și arocamente, va avea 174 de metri și va fi cel mai înalt de la noi și al treilea din Europa. El nu e însă decît o parte dintr-o întîmplare de uriașe proporții, căci se mai rostuiesc aici alte trei lucrări importante: centrala subterană, aducțiunea principală și aducțiunile secundare, toate legate, la propriu și la figurat, de un lac de acumulare cu un volum de 200 de milioane de metri cubi.

Țara Hațegului e, se știe, veche. Ca și Clopotiva, sat atestat încă din 1360 și în care constructorii au fixat primii țăruși. De la ea mai rămîn doar 6 kilometri pînă la acea tulburătoare mărturie a istoriei neamului numită Sarmizegetusa, la statuile căreia ne închinăm de vreo două milenii. Comuna însăși de care ține Clopotiva (ca și Gura Apei, dealtfel), Rîul de Mori, vine și ea de demult, hrisoavele vorbind despre întemeierea ei în 1351. Nu-i de mirare că, așa stînd lucrurile, ținutul acesta al Hațegului a păstrat, parcă mai mult decît altele, acel aer inconfundabil de fostă provincie romană. Aer și, în același timp, urme concrete. Drumuri și apeducte pe care noua construcție le-a scos la iveală, ca o mărturie a continuității poporului român pe această parte din geografia lumii. Altfel zis, peste cei dintîi descălecători au venit alții, aducînd o civilizație a muncii și aspirațiilor comune, pusă în slujba binelui colectiv. Scoasă parcă din amorțeală și întoarsă cu fața spre prezent și viitor, fără însă a uita trecutul, bătrîna Țară a Hațegului s-a încadrat noilor rigori din mersul autocamioanelor de mare tonaj. Ea s-a transformat într-un vast șantier și, mai mult decît atît, într-un teritoriu pe care noul e căutat, găsit și apoi dat de exemplu.

PRIDVORU[L CERULUI]

Numai așa, credem, se poate explica faptul că fiica morarului din Clopotiva s-a înrolat prima, în familia hidroenergeticienilor și că, recent, minerii de la Rîul Mare au fost în stare să realizeze, într-o singură lună, 340 de metri de galerie de aducțiune, un adevărat record.

Gura Apei, adică șantierul în sine ca și colonia ce-l mărginește, e sus, cocoțată în patria de altădată a caprelor negre. E la Gura Apei această colonie a Șantierului 3, în sarcina căruia cade ridicarea barajului, dar ea se numește, dacă nu greșim, Tomeasa, după vîrful din apropiere, ținînd de masivul Țarcului. Oricum s-ar chema locul acesta, Gura Apei, Tomeasa sau, cine știe, poate altfel (din cauza izolării de altădată fiecare munte are aici 2—3 nume, fiecare vale la fel), munca e la fel de susținută în toate punctele lui.

Barajul a prins să se înalțe și baza o constituie, în continuare, excavațiile și lucrul în cariera Netiș, nu departe de care s-ar afla, zicea careva, ruinele Cetății Colț, celebrul „Castel din Carpați" al lui Jules Verne. Acolo însă șantieriștii de la Rîul Mare ajung rar, dacă ajung. Locul lor preferat de distracție e cabana Rotunda, pe Valea Lăpușnicului, dar inginerul șef Radu Ioan n-o știe, avînd dînsul destule treburi la fața locului. E aici, în pridvorul cerului, de patru ani și nu-i pare rău c-a venit, lăsînd un apartament în Deva

CERULUI

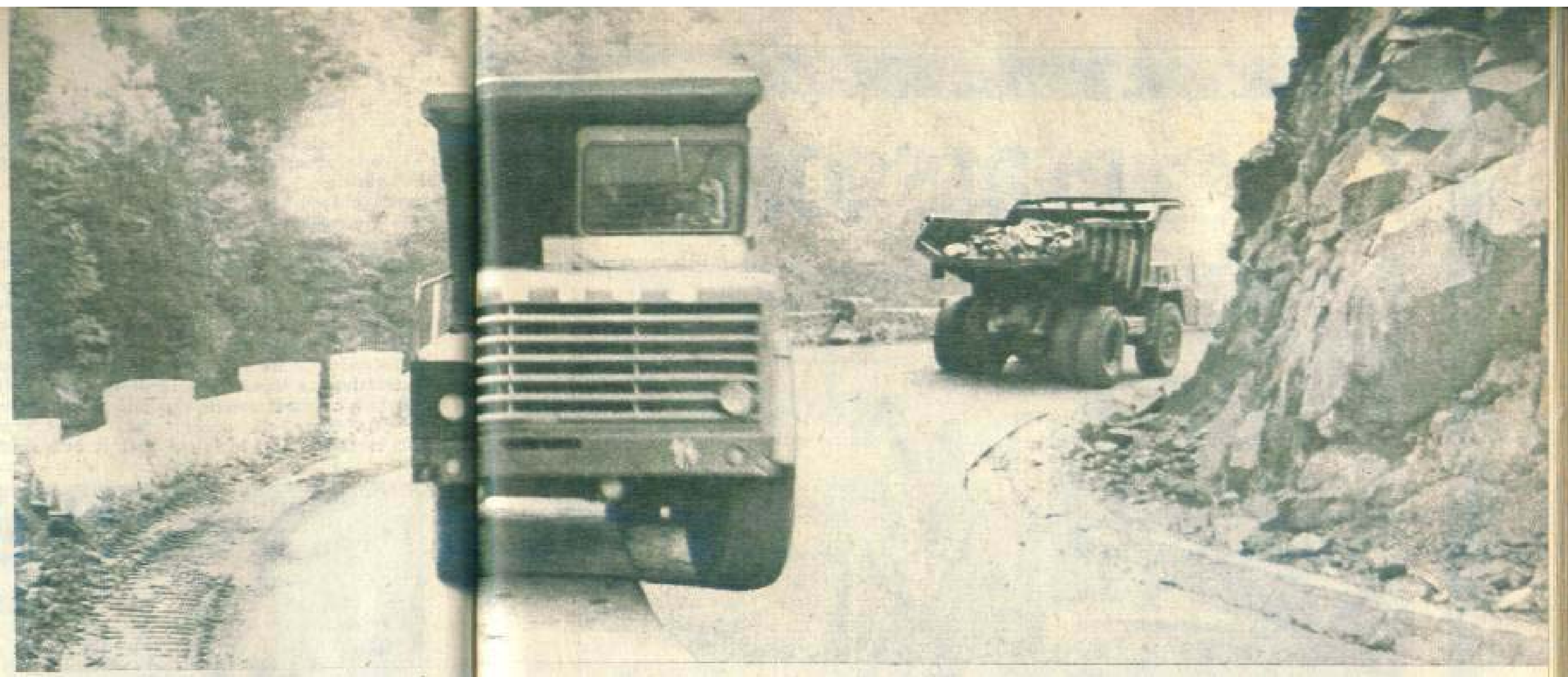
și un post de profesor la Institutul de subingineri. Crede că s-a maturizat în acest răstimp și mai crede, e mîndru s-o spună, că șantierul l-a învățat trei lucruri de bază. Să nu se uite la ceas decît cînd treaba e încheiată. Să poarte cască de protecție și pe arșiță. Să doarmă cînd e obosit, indiferent de zgomot, adică printre picături, zgomotul fiind aici un mod de a munci și, deopotrivă, de a trăi. Cînd trece un „Belas", și nu e clipă să nu treacă, muntele parcă se îndoiește de ceva și tremură, iar inginera Cergan rîde, și de el, și de teama noastră. O mai cheamă Mihaela și, deși n-are decît 32 de ani, răspunde de compartimentul tehnic al șantierului. Ștergîndu-și, nu fără cochetărie, ochelarii mereu aburinți, își povestește viața din mers, după cum și-o și trăiește. De fel din Capitală, a terminat facultatea între primii și a nimerit într-un atelier de proiectare. N-o ducea acolo nici bine, nici rău, o ducea, pur și simplu. Pînă într-o seară cînd, după telejurnal, tatăl său, de asemenea constructor, a chemat-o și i-a zis: „Fato, meseria ta nu se face la planșetă, ci pe șantier". Peste trei zile, Mihaela Cergan s-a prezentat la Gura Apei, înainte chiar ca hîrtiile de transfer să se fi întocmit. Ochelarii și i-a adus cu ea, din necesitate, cizmele le-a găsit aici, doar că le-a răsfrînt tureacul, după obiceiul, rîde, fetelor de măritat. N-ar da, devine serioasă, Rîul Mare pentru nimic în lume, iar noi parcă o înțelegem.

Barajul va fi așezat, desigur, între doi versanți. Șeful șantierului, inginerul Dan Aurel, de fel din Timișoara, călit la școala muncii de la Porțile de Fier, susține că da, fiecare versant are un nume, versantul stîng și cel drept?! Între ei, pe locul pe care altădată curgea Rîul Mare, deviat acum pe sub munte, se depun arocamente și Elena Baghici face treaba asta cu buldozerul și cu îndemînare. S-a calificat la locul de muncă, și Retezatul e, pentru ea, primul șantier, dar se descurcă. Nu-i de mirare, intervine Dan Aurel, fata asta a avut un dascăl de toată isprava, pe Dumitru, care i-a dat meserie și, totodată, nume de familie, el dobîndind experiență la Vîlcea și în Călimani.

Lăsăm șantierul și revenim în colonie. E ora prînzului și copiii se întorc de la școală, căci aici, la exact 920 de metri altitudine, funcționează 4 clase. Lucrul cunoaște o scurtă pauză și lumea se îmbulzește la cantină. Dan Aurel nu se laudă, ci spune adevărul afirmînd că la cantina de pe Rîul Mare se mănîncă la fel de bine ca la mama acasă. Adică, azi, ciorbă de văcuță, friptură cu cartofi și prăjitură. După muncă, glumește Andrei Istrate (om la injecții, cum se recomandă) e bun un dulce. De fapt, însă, dulcele e la mijloc, căci lucrul urmează să-și reia cursul, după o scurtă respirație.

Un curs firesc, descărcat de orice neliniște, la doi pași de cer și, poate, de infinit.

OVIDIU IOANIȚOAIA

REDESCOPERIREA

ATULUI ROMÂNESC

Lumea țăranilor, de decenii bune, reprezintă una dintre preocupările fundamentale ale societății noastre și atenția aceasta firească, de-a lungul anilor, s-a concretizat în direcții de acțiune și rezultate pe măsura intențiilor. În consecință, nu încape nici o îndoială asupra faptului că în lumea satului românesc prefacerile timpului nostru sînt palpabile, există, s-au afirmat cu vigoarea tuturor actelor de înfiietate socială, au supus unei ordini noi înfățișarea ulițelor tradiționale, portul oamenilor, sporul muncii lor, multiplicat printr-o creștere fără precedent a mijloacelor moderne așezate la îndemîna agriculturii, prin implantarea în mentalitatea oamenilor a unei viziuni științifice asupra condițiilor desfășurării gesturilor laborioase. Și s-a transformat totodată decorul vieții de toate zilele. Dar parcă mereu ne scapă ceva printre degete, mai cu seamă atunci cînd, din excesivă comoditate, măsurăm bunăstarea doar în televizoare, mașini de spălat, automobile și cine știe ce alte bulendre. Nu obosim uneori în a le considera mereu scop cînd, de fapt, ele sînt niște biete mijloace și, ca să spunem lucrurilor pe nume, sînt numai semnele de la suprafață ale unor schimbări de esență, petrecute în profunzimea lucrurilor. Măsurăm, măsurăm, și mereu ne scapă ceva printre degete. Mai cu seamă atunci cînd nu mai putem răspunde la întrebări de tot simple : prin ce pervertire anume a gusturilor, într-o țară care a consacrat mari valori estetice, suprema țintă a unei familii de țărani tineri a devenit treanța aceea din pluș pestriț, înfățișînd Răpirea din serai, răspîndită de vaporeni prin toate satele de pe liziera Dunării, pînă sub munte, departe ? de ce un țăran în floarea vîrstei, la ceasul fierbinte și privilegiat al strîngerii roadelor, preferă să se proptească în ușa bufetului comunal. Și cînd ajungem la asemenea întrebări, în loc să luăm lucrurile de la rădăcină, îl așezăm fără rost pe țăran între rostirea doctă a etnografilor și viclenia unor fotoreporteri crezînd că au făcut gaură în cer cînd și-au declanșat blitzurile într-un birt oarecare și că ei au venit cu sarea și piperul în campania de primăvară sau în campania de toamnă. Și ne amăgim pe noi înșine că lucrurile vor merge mult mai bine dacă vom izbuti să facem o gălăgie mai mare, și primăvara și toamna. Dar întruna ne scapă ceva printre degete și mereu trăim sub impresia că, peste toate izbînzile, care nu sînt de contestat, în unele privințe parcă am plecat la tîrg cu o pereche de boi și ne-am întors cu o pungă.

Credem că a venit timpul ca lucrarea în curs de desăvîrșire în lumea satului românesc pe plan material să fie adăugată cu o lucrare tot atît de energică în plan moral. Prin greșeli mai vechi, care nici măcar nu mai pot fi asumate de generațiile de astăzi ale țării, prin confuzii importante din universul unor alte moduri de a ființa ale țăranilor, izbutisem cîndva să clintim credința unanimă că un bun gospodar și-ar avea locul lui sub soare și ani întregi am vîslit din greu ca să ne desprindem de această eroare și să redevenim, laolaltă cu toți țăranii noștri, noi înșine. Am săvîrșit și greșeli aparent mici, din care au generat consecințe mari, ne-am îndîrjit de pildă fără rost împotriva cailor, de asemenea sub impulsul unor țeluri care nu ne erau proprii și specifice, și abia astăzi, cînd încercăm să ridicăm din cenușă calul, ce credeți că ne lipsesc ? Bineînțeles, caielele... Apoi ne-am obstinat să radem de-a valma din geografia țării fabuloasele bălți ale Dunării, pe a căror simplă existență se întemeia prosperitatea unui șirag nesfîrșit de sate, cu intenții evident generoase, dar e greu de spus acum despre ele că au fost duse pînă la capăt, de vreme ce am așezat prea puțin în loc. La Dunăreni, cu spatele la ceea ce a mai rămas din marea baltă Bistreț, un gestionar oarecare vinde pește oceanic, congelat și bine brichetat și este evident adevărul că nu depinde decît de noi să convertim această imagine searbădă într-una mai tonică pentru existența noastră a tuturor. Și nu ar fi exclus ca însăși năvala gestionarilor, a celor ce caută soluțiile viitorului doar în dosare și serviete burdușite cu hîrtii inutile, să fi introdus în lumea satului românesc o stare anume de imprecizie în ceea ce privește distribuția valorilor create și vehiculate. Pentru că lumea satului românesc, prin însăși natura ei, peste toate vicisitudinile care au apăsat-o cîndva, se străduise dintotdeauna să fie ca însăși o mare și echilibrată gestiune și, cînd nimic nu ar mai fi împiedicat izbînda acestei strădanii, nu mai era nevoie de o pleiadă atît de groasă de inși pentru care hîrtia rămîne mai importantă decît munca și rodul pămîntului.

Poate de la cîteva asemenea sugestii ar trebui să reînceapă, pentru toți cei ce țin un condei în mînă, redescoperirea satului românesc...

MIHAI PELIN

Și la Măgura, lumea s-a dovedit a fi una singură

Gavril Pană revenise în Măgura, satul părinților săi, cu totul și cu totul întîmplător, după trei decenii și jumătate de cînd înșiși părinții săi, Gheorghe și Ana, îl părăsiseră pentru un oraș ca toate orașele, gîndind să o scoată la vopsea printr-un rost nou și să revină în Măgura, cînd le va fi lor mai bine. Dar nu au mai apucat, prăpădindu-se. Și cînd a fost numit șef de gară în Măgura, Gavril Pană mai era legat de sat doar printr-o amintire încețoșată, transmisă lui prin viu grai, mai demult, atît de încețoșată încît și neamurile lui de departe îl priveau ca prin pîclă. Și vreme de cîteva luni bune, neamurile acestea îndepărtate au rămas cu ale lor și el a rămas cu ale lui, cu gara și cu trenurile fulgerînd șinele, zidiți parcă în două lumi diferite. Pînă cînd o întîmplare anume a dovedit că este vorba despre o singură lume.

Într-o noapte, a auzit întîi un muget prelung, sub apăsarea căruia fereastra cantonului a vibrat ca o piele de tobă uscată și bine întinsă. Apoi, mugetul s-a auzit, iar copleșitor ca o trîmbiță care scoală un regiment în picioare. Dădea semne că trebuie să nască, în sfîrșit, vaca aceea bălțată și blîndă Joiana, Marțiana sau cum i-or fi zis stăpînii ei de pînă mai ieri, pentru că tocmai aici greșise Gavril Pană: moștenise dobitoacele cantonului gării fără numele lor. Chiar și cîinelui trebuise să-i găsească un nume... Ajunsese la soroc tocmai vaca aceea spre care priviseră toți, și el, Gavril Pană, și nevastă-sa Ecaterina, și fiică-sa Ioana, de zile întregi, cu o stînjeneală și cu o neputință greu de descris, ca și cum s-ar fi pregătit să traverseze împreună o mlaștină sau o cîmpie de gheață, pentru că nici unul din ei nu moșise vreo vită pînă la ceasul acela al vieții lor. Gavril Pană, cel puțin, moștenindu-le o dată cu gara, se gîndea la ele și noaptea, ca la un canon greu căzut pe umerii lui încă neobișnuiți cu o altă povară decît aceea a propriei sale înstrăinări. Alături de oi și de capre, îndura toată ziua o spaimă durabilă, deși ar fi putut să le taie, să le spintece și să le despartă cu furie carnea în hălci tocmai bune de pus la sărat. Mereu credea că adunătura aceea de dobitoace, dintr-o bătătură la care el nu rîvnise, dîndu-i toate de înțeles că s-ar fi născut înainte de nașterea lui și că el nu reprezenta decît un episod efemer în existența lor fără început și sfîrșit, duceau întruna dorul unui ceva despre care el nu putea ști ce-ar putea să fie, neavînd de unde să știe. Și mai credea că absența acelui ceva adăpa în ele o sete imperioasă, pe care el n-o va putea domoli niciodată. Rezultatul fiind, înainte de toate, o risipă fără seamăn în lumea țăranilor de boabe, de nutreț și de bulgări de sare. Mereu credea că le lipsește ceva, ceva despre care el n-avea de unde să știe că le lipsea, întocmai cum nu avea de unde să știe ce lipsă anume împlinea acel ceva în stihia necunoscută și plină de surprize a făpturii lor timpe. Rezultatul fiind, peste zbaterea lui, întruna același: o risipă fără seamăn de boabe, de nutreț și de sare.

De data aceasta, mugetul tînguitor al vacii, care da semne că i-a venit sorocul chiar în noaptea aceea, a prefăcut neliniștea mai veche și teama de zi cu zi a lui Gavril Pană în panică veritabilă. Aproape că a sădit în el dorința copilărească de a fugi dracu' în lume, dorință pe care nici atunci cînd era copil n-o nutrise, și nici mai tîrziu. Cum a izbutit el să se ridice de lîngă Ecaterina, cum a mai avut puterea să mai aprindă felinarul de vînt și cum a mai ajuns să răzbată în curtea zidită jur-împrejur cu cotețe și grajduri sînt întrebări la care răspunsul poate fi amînat. Cert era că, în noaptea aceea — și nici astăzi, cînd povestește, nu crede altceva —, mugetul vacii l-a așezat față în față cu o datorie fără altă scadență, de care nu se putea achita decît prin procură. Adică ce altceva ar fi putut face el, în minutul acela, decît să alerge de colo-colo, de la o poartă la alta, de la o fereastră la altă fereastră, în lumina puțină și searbădă a felinarului său de vînt, în stînga și-n dreapta, înainte și înapoi, pînă cînd a izbutit să trezească din somnul lor liniștit și nebîntuit de coșmaruri cîțiva români care știau cum se moșește o vacă?... Și nu numai atît. Care știau, totodată, că un vițel nimicit, pierdut din fătare, aruncă asupra viitorului lor o umbră și o îndoială. Adică teama că viitorul lor, clădit pe cantități mai mici sau mai mari de lînă, păr de capră, carne, lapte și piei, va număra un vițel mai puțin. Adică i-a smuls din somnul lor adînc și cu vise puține nu atît ruga tînguitoare a unui șef de gară tembel, de tot neînvățat cu rosturile de zi cu zi ale dobitoacelor, cît bucuria ciudată că lumea lor mică, în care totul e bob numărat, se va lărgi cît de cît. Nu, nu era avutul lor vițelul acela nenăscut încă, dar i-ar fi putut oferi ceva în schimb pentru el vecinului lor și foiau deja prin curtea șefului de gară cum s-ar fi agitat un roi de albine în stupul cărora cineva ar fi lăsat să se prelingă un bob strălucitor și tăios de oțet sau o șuviță de fum de sacîz.

Gavril Pană, de-acum parcă vag exaltat, le împărțea tuturor o lumină sumară, mai mult încurcîndu-le privirile agere, dealtfel

deprinse cu întunericul nopții. Erau toți alături de el, însă Gavril Pană, peste zbaterea ce-i năpădise și noaptea, și curtea, și grajdul, se vădea a fi, în ciuda exaltării lui sumbre, mai degrabă un soi de reziduu, o zgură, încăpățînîndu-se totuși să stăruie chiar în preajma articulațiilor unor mișcări lipsite de sens și mobil pentru el. Pînă cînd lucrarea înceată, dar sigură, a unor oameni neobișnuiți să dea greș, adresîndu-și unii altora doar îndemnurile strict necesare, de o silabă sau două, i-a dat de înțeles că stăruința în îndeletnicirile care s-au născut o dată cu omul pe lume vor fi mereu un tărîm pe care exaltarea, și rușinea, și panica, și risipa de vorbe nu au ce căuta. Cu alte cuvinte, un teritoriu pe care el însuși nu avea ce căuta. Că stăruința în aceste îndeletniciri te subjugă unui fel de a cugeta ziua sau noaptea de azi, unui mod de a gîndi viitorul și unui ritm al existenței diurne care, toate, chiar din clipa în care ai început să le simți într-adevăr ca un jug, încetează să-ți mai susțină ființa, refuză să mai lupte alături de ea, întorcîndu-se cu brutalitate împotriva carcasei ei vulnerabile, ca într-o răsturnare de alianțe dintr-un război general, pentru că atît mai rămîne din tine atunci, o carcasă amenințată și crispată de frică, în care tu însuți nu mai știi ce a fost, sau mai bine-zis ce s-a ascuns. Și, răzbit de teroarea acestui adevăr, Gavril Pană s-a retras dintre ei, lăsîndu-le felinarul de vînt agățat de o grindă mai joasă a grajdului, iar cînd a întors capul, o singură clipă , cu speranța derizorie că ei, totuși, îi vor simți lipsa, și cînd chipul i s-a decupat palid, livid și descompus de descurajare din perdeaua de întuneric crescută chiar din pragul înnoroiat, a avut chiar norocul să nu-l vadă nimeni și lui însuși i s-a părut chiar, o singură clipă, chiar în clipa în care a întors capul, că lumina felinarului, de cînd îl lăsase din mînă, sporise miraculos.

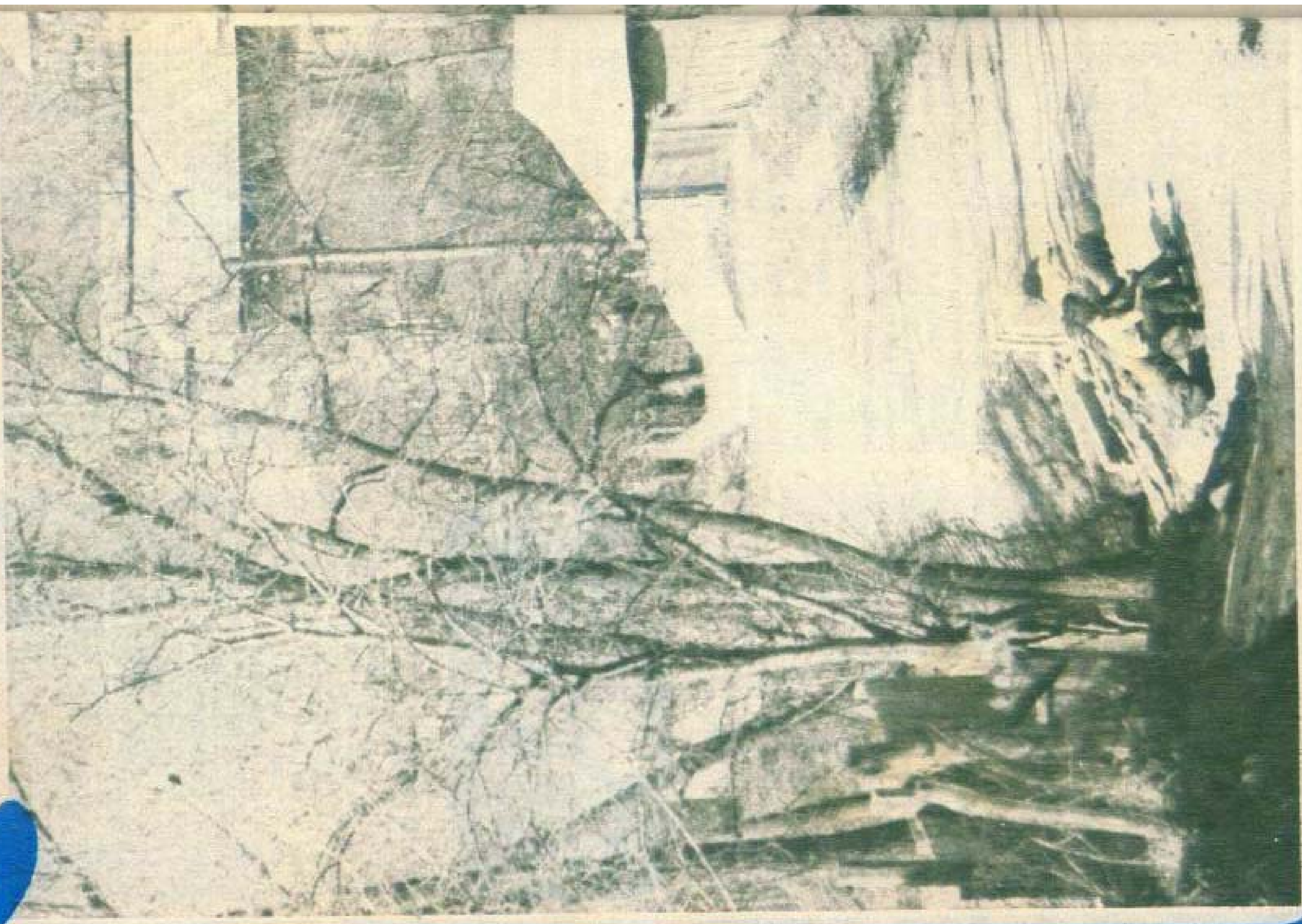
Iar acum, la întîlnirea noastră tîrzie, Gavril Pană aproape nu se mai sătura povestind... Pentru că vaca începuse din nou să mugească, de data aceasta desperat și agonic, a crezut iar că ține de datoria lui să-i încurce din nou pe țăranii care-i umpluseră grajdul, pe Dumitru Năstase, pe Ilie Aliman, pe Mihai Țăndăreanu și pe Vasile Toc, numai că iar s-a izbit de zidul dur al indiferenței acestora și iar s-a desprins dintre ei, învins de umilință, ca și cum tot ceea ce s-ar fi întîmplat în noaptea aceea în grajd ar fi fost tăgada însăși a rostului său în lume. Și iar s-a auzit mugetul crîncen al vacii. Năștea peste măsură de greu, dar năștea, ajutată fără compasiune sau milă de mîinile agile ale unor țărani încă înspăimîntați de perspectiva că avutul lor, al tuturor, ar putea să numere cu un vițel mai puțin și dacă cineva i-ar fi privit cu atenție și-ar fi dat seama, atunci, fără doar și poate, că însuși mugetul acela părea să vină pe lume prin lucrarea atentă și migăloasă a mîinilor lor. Dar acolo totul se terminase cu bine și Gavril Pană, ca un mesager al izbînzii, nesigur pe picioare, dar destins în sfîrșit, a intrat și a revenit din casă cu o sticlă de țuică în mînă și iar s-a strecurat între ei. Și acolo, în penumbra mirosind a fîn și a viu, Gavril Pană și țăranii aceia, Dumitru Năstase, Ilie Aliman, Vasile Toc și Mihai Țăndăreanu, deopotrivă mulțumiți de izbîndă, își treceau unul altuia sticla din care lichidul arzător scădea vertiginos și egal, ca și cînd sticla, chiar atunci, ar fi intrat cu trupurile lor butucănoase într-un sistem improvizat de vase comunicante. Și asta a fost totul, mi-a mai spus Gavril Pană, revenit acum șapte luni în Măgura, în satul părinților săi, părăsit de aceștia cu trei decenii și jumătate în urmă, cînd el, Gavril Pană, încă nu se născuse...

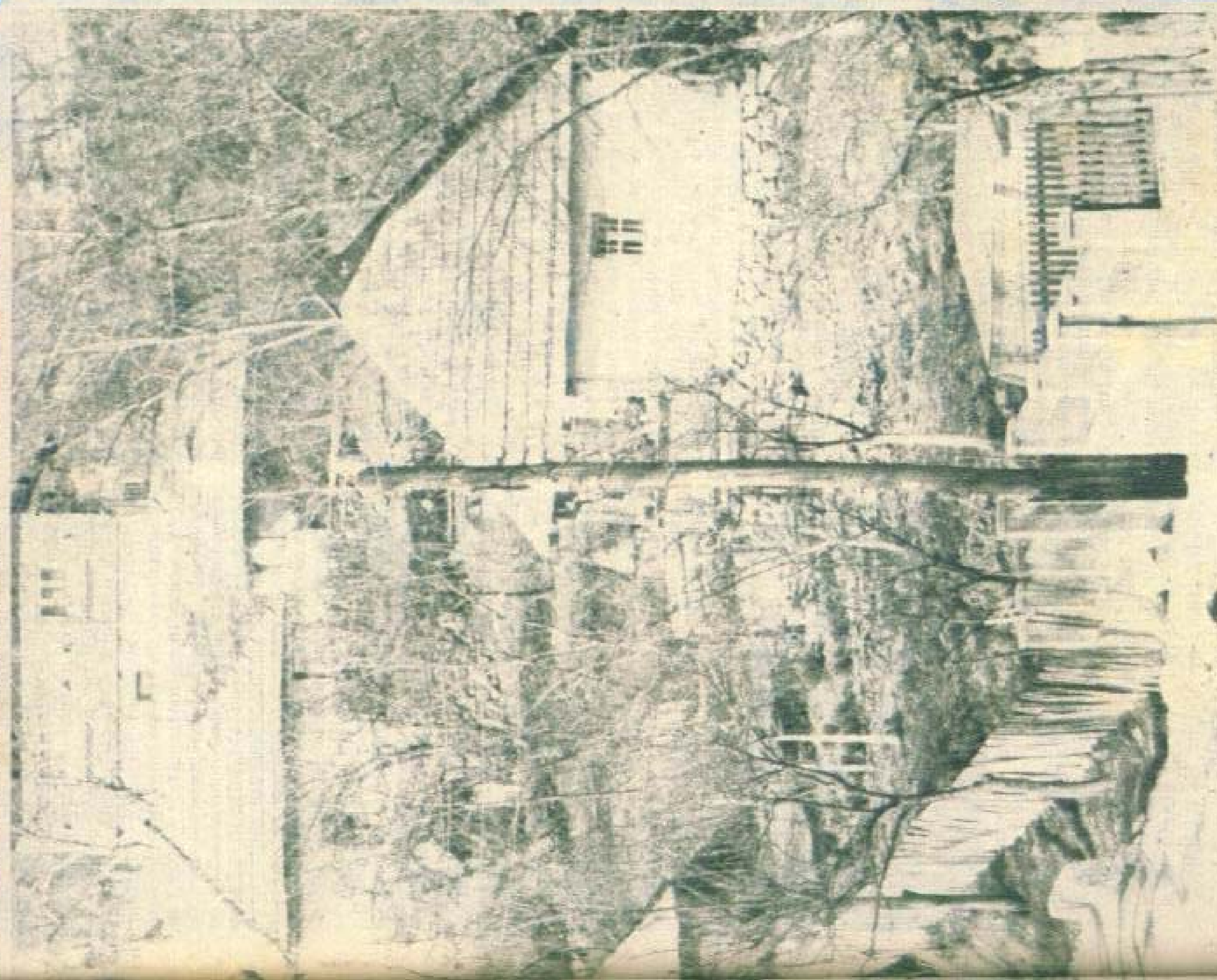
MIHAI PELIN ■

Racovița, capitala păsărilor

Cînd Oltul scapă din Carpații de miazăzi lasă în stînga comuna Racovița, așezare de cuprindere mijlocie, cu vreo 2 800 de suflete, sat de ciobani, de tăietori de pădure, de muncitori navetiști și de artiști. Sînt foarte mulți artiști în acest sat, cîntăreți din gură și din fluier, rapsozi, recitatori, actori, dansatori. Fapt care l-a făcut pe un distins folclorist, prof. Costea Marinoiu, fiu al Racoviței, să-l numească într-un studiu de-al domniei-sale „un SAT (cu majusculă) din țara lui foaie verde". Definiție și frumoasă, și exactă. Toate cîntecele din Racovița, ca toate cîntecele românești, încep, desigur, cu „foaia" sau „frunza verde". Vom fi cîntat frunza verde, zic cei ce-au cercetat fenomenul (printre care și C. Marinoiu), de cînd ne știm. Și o vom fi cîntat, prin veac, la fel, în aceeași gamă, de vreme ce, după cum observă muzicologii, gama pentatonică a cîntecului nostru popular e cea mai veche, e gama în care cîntă și păsările.

Deci Racovița e un sat al cîntecului, un sat în care „Cîntarea României" sună bine, cu un sunet de puritate și de temeinicie. Cei ce ascultă păsările locului rămîn vrăjiți. Cei ce-i ascultă oamenii rămîn vrăjiți. O carte a prof. C. Marinoiu, „Folclor din Țara Loviștei (Racovița)", tipărită acum cîțiva ani, include piese ale folclorului pastoral local de o vechime tulburătoare și de o

[illegible]țe, înregistrate pe bandă magnetică, [illegible] ne aduc, cred profesorul Marinoiu, vocea strămoșilor.

Cum cîntau strămoșii? Nouă, aici, la Dunăre și Carpați, antifonarele cu melodii străvechi ne lipsesc, ne lipsesc relicvele muzicale, ca și multe alte relicve, deci la o astfel de întrebare răspunsul nu-i prea ușor de dat. Cei din Racovița, însă, încearcă s-o facă. Încearcă zicîndu-ne doine, cîntece și balade, orații de nuntă, colinde și govii, încearcă reînviind obiceiuri și datini pe care mulți le-au pierdut, pe care ei le păstrează. În Racovița există un mare ansamblu artistic care se cheamă „Izvorul frumos", alcătuit din 80 de persoane, oameni de toate vîrstele, de la 18 la 75 de ani (75 de ani are Gheorghe Stanciu, un celebru rapsod al Loviștei, care în „Catalogul informatorilor" din cartea lui C. Marinoiu se află pe primul loc). Spectacolele ansamblului se țin cel mai adesea în aer liber, în lărgime de plaiuri, fiindcă piesele lui o cer (una din ele fiind „Nunta la Racovița", desfășurată ca și o nuntă, cu mulțimi de nuntași, cu competiții de vornicei călări și de căruțe împodobite) și fiindcă doinele și cîntecele de dragoste, de înstrăinare, de haiducie, de cătănie, cu urcușuri și coborîșuri melodice reluate ritmic, ca o unduire de plai, capătă spor de înțeles și de rezonanță în unduirea unui decor de plai. Mai există în Racovița o formație de teatru, o echipă de dansuri, un grup de fluierași, un grup de colindători, un grup folcloric al bărbaților, un grup folcloric al femeilor, un grup folk, mai există și un cenaclu al creatorilor populari, a cărui figură de prim plan e un bătrîn de 67 de ani, Dumitru Dafinoiu, cu numele înscris pe coperta unei cărți de versuri tipărită pe plan local. Tot Racovița găzduiește, periodic, întîlniri ale folcloriștilor dedicați fenomenului loviștean și, tot periodic, „Festivalul cîntecului loviștean", ajuns anul acesta la a VI-a ediție.

Revenim deci la cîntec, la sunetul lui, la vocea strămoșilor.

Cum cîntau strămoșii noștri din veac?

Nouă, spuneam, ne lipsește această coloană sonoră a artei și a istoriei, cîntecul nostru fiind rupt, sugrumat între secole, cu jumătăți și sferturi de silabe aruncate peste timp. A-l recompune, fie și cu fantezia, înseamnă a reda timpului nostru — istoriei, deci — glasul pierdut. Ce fac cei din Racovița pentru asta?

Fac multe. În primul rînd, colindă munții, stînele, satul, poposind la porți bătrînești, strîngînd de colo un fir de sunet, de dincolo altul, așa cum l-au auzit și-l transmit bătrînii, apoi, închegînd țesătura, o prezintă acelorași, cum și publicului de toate vîrstele, socotit nu doar un receptor, ci o cutie de rezonanță, sau, dacă vrem, un selector de valoare, care poate amplifica ori, dimpotrivă, reduce și anula o întreagă operă.

Conducători ai ansamblului „Izvorul frumos" și ai celorlalte formații artistice, pe numele lor Ion Stoinea, Ion Solomon, Maria Gîscă, Constantin Beleț, Lina Leonora, ajutați de un primar inimos, Constantin Constantinescu, și de un secretar adjunct al Comitetului comunal de partid, Gh. Popelca, fac deci o treabă deloc „festivistă", din care improvizația și hazardul sînt alungate.

Și mai sînt, în Racovița, și nedeile. Două nedei, prima în ultima jumătate a lunii mai, cealaltă la mijlocul lui septembrie, însoțind calendaristica păstorească a urcatului și coborîtului oilor de la munte, aduc în sat toate vocile văilor, ale munților, ale codrilor, ale apelor. Voci care vin din veac, pe cărări de veac. Nedeile Racoviței, cu amplă și fastuoasă desfășurare, bine păzite de intruși (nu de oaspeți, ci de intruși, de pseudoartiști, de lăutarii proști, de cei ce-ar putea altera tradiția, cei ai locului strîngîndu-și rîndurile în fața oricărei infiltrări a corupției în folclorul lor), se transformă, observa un cercetător, în adevărate olimpiade carpatice ale vocilor pure, ale vocilor strămoșești. În Racovița nedeile sînt încă nedei, la mare cinste în viața obștii. Apropo de olimpiade, remarca același cercetător, în Racovița încă mai sînt bătrîni care-și fixează amintirile în funcție nu de anii calendaristici ci de nedei, așa cum vechii greci își fixau viețile numărînd timpul din olimpiadă în olimpiadă. Nedeile, aceste străvechi sărbători pastorale (sărbători dacice, de origine precreștină, cum crede marele savant G. Vâlsan, sărbători „mai luate în seamă decît Crăciunul, Paștile și Rusaliile", cum scrie Ion Pop-Reteganul, „mai luate în seamă chiar decît Anul nou", întrucît în popor, zice același, „nimeni nu numără anii de la Anul nou, ci de la nedeie", precum fac și astăzi bătrînii Racoviței), ar fi avut, după unii, chiar un asemenea statut sau rost, adică „un rol național asemenea olimpiadelor grecești sau tîrgurilor arabe". Observația a fost făcută la începutul secolului, cu trimitere spre niște veacuri mai vechi. La Racovița, ea s-ar putea confirma și azi, desigur la alte proporții. Adică remarcîndu-se restrîngerea vechiului rost utilitar de tîrg sau bîlci și dezvoltarea, spre beneficiul artei, a caracterului de serbare, de competiție a cîntecului și jocului.

Racovița e un sat în plină prefacere — economică, arhitectonică, edilitară — rescriindu-și, dacă nu ființa, cel puțin tiparele ei de viață. Dar Racovița e un sat care nu se dezminte de ce-i al lui. Care, mai mult, e mîndru de tot ce-i al lui, de biruințe ca și de clipele, utile spre tragere de învățături, ale unor retrageri sau slăbiciuni în fața vremurilor. Cum poți fi totuși mîndru de un eșec, de o slăbiciune? Mîndria racovițenilor este că au trecut prin ele cu fruntea sus. Cînd, într-un timp, mulți dintre ei au renunțat la oi, covîrșiți fiind de tot felul de dări și de angarale, ei, acești oameni, n-au renunțat totuși la fluier, nici la caval, n-au renunțat să cînte „Miorița", chiar dacă mioarele nu mai

erau. Acum, ei iarăși cresc oi, mii de oi, fiindcă li s-au redat, ca tuturor păstorilor țării, niște privilegii și libertăți. I s-a redat „Mioriței" dreptul la spațiul ei mioritic, un drept deopotrivă moral, dreptul de-a nu se mai rușina nici de blana-i scorțoasă și colbuită, nici de ciopoarele ei de stihuri ce ne-au ritmat din veac limba grăită și sufletul; și unul material, adică dreptul de-a se înmulți, de-a crește, de-a țîșni liberă la lumină și iarbă grasă. Ciobanul Racoviței, recăpătîndu-și drepturile, și-a recăpătat curajul sorții, încrederea sorții lui și a stelei lui. Ce l-a ținut pe el, în toți acești ani, în așteptarea și în încrederea — ce l-a făcut să nu-și strice stînele, nici sălașele, chiar dacă ele au fost o vreme reci și pustii, neîncălzite de sunete de talăngi — au fost cîntecele. Cîntecele în care ei, păstorii fără mioare, cîntau „Miorița". Cîntece care i-au ținut în puteri, în speranță. Cîntece fără de care ei n-ar fi răzbit spre această zi. Cîntece fără de care, poate, ei ar fi murit.

Ei au descoperit astfel — au redescoperit într-o nouă lumină — cîntecul strămoșesc, puterea lui. Care-i mai mult decît artă, care e viață, e dăinuire, e temei în restriște, e punte peste abisuri, o trecere către mîine.

Astfel de descoperiri, oricît de tîrzii, fac parte definitivă de acum înainte — au făcut-o și altădată, dar acum o fac cu o forță nouă, care e cea a conștiinței — din ființa lor. Adică din ființa noastră.

ILIE PURCARU

Cezieni, pragul de jos și pragul de sus

Dacă nu s-ar fi întîmplat ceea ce la Cezieni s-a întîmplat de vreo zece ani încoace, nimeni n-ar mai fi avut vreun motiv întemeiat ca de la Caracal să bată cale încă doisprezece kilometri pînă să ajungă în acest sat unde fără îndoială că, în cartea de onoare a C.A.P.-ului, în loc să se adune laudele grupurilor de țărani veniți din alte părți de țară pentru schimburi de experiență, peste colile de hîrtie imaculate tăcerea s-ar fi întins ca o pată, albă și ea. Și poate că tot astfel tăcerea s-ar fi întins chiar și asupra numelui satului. Dar dacă există sate, deloc puține, pe care le cunoaște o țară, și dacă există și sate pe care nu le știu decît satele din preajmă, Cezienii au hotărît să se strămute, de zece ani încoace, din rîndul celor din urmă în rîndul celor dintîi. Cît timp atîta lume tînără născută și crescută aici, se arăta dornică să intre să muncească mai degrabă în cele opt ore din industriile orașului decît de-a lungul zilelor-lumină ale agriculturii, era limpede însă că numele Cezienilor, cunoscut pînă nu cu mult în urmă doar de satele din imediata-i vecinătate, avea să-și treacă faima dincolo de cercul acestor cîteva sate nu prin numărul în creștere al navetiștilor ci prin strădania cît mai multor oameni, uneori echivalentă cu un act de sacrificiu, de a rămîne, de a nu pleca. Începuturile acestei strădanii trebuie căutate însă în urmă cu ceva mai bine de zece ani. Cam pe atunci cînd, poate n-ar fi lipsit de interes să arătăm acum, valoarea unei norme convenționale era de 9 lei. Tot cam atunci a apărut la Cezieni inginerul Tudor Dănacu.

Îl cunoșteau, le era consătean. Lucrase pînă atunci într-o comună nu prea îndepărtată, Dobrosloveni. Dar dacă reîntoarcerea lui se vădea, înainte de toate, ca un semn al trecerii de pragul, fie el și de jos, al credinței că tot mai dulce este pîinea de acasă decît cea de prin alte locuri, nu e mai puțin adevărat că tot ceea ce inginerul Dănacu avea să inițieze la Cezieni a făcut dovada atingerii și pragului de sus al acelei credințe care numai astfel, de bună seamă, începea să exprime un adevăr verificabil iar nu doar, ca să zicem așa, un proverb. Cît privește felul cum a fost trecut și pragul acela de sus, e o altă poveste. Consătenii lui l-au ales, în scurt timp, președinte la C.A.P.-ul din Cezieni, însă faptul acesta n-a însemnat că ei s-au răzgîndit și că renunță la deprinderea lor mai veche de a-i interesa înainte de toate ceea ce văzînd se poate spune că este iar nu ceea ce, imaginînd, se poate spera că va fi într-o bună zi. Că și tînărul inginer ieșit din rîndurile lor avea dreptate, în felul lui, aveau să înțeleagă așadar nu chiar dintru început ci abia mai tîrziu, cînd le-a fost peste putință să mai tăgăduiască ceea ce începuseră să vadă, bani netezi și strălucitori adunați-în palmele lor bătătorite de muncă, tot mai mulți, în fiecare an, adevărul fiind că de vreo zece ani încoace producția netă a C.A.P.-ului a crescut de 10 ori iar valoarea unei norme convenționale s-a ridicat pînă către 80 de lei.

Inginerul Dănacu face parte din stirpea celor ce-și întorc cuvintele cu fața drept către cel căruia îi sînt adresate, așa încît el n-a făcut niciodată un secret ci a mărturisit oricui și oricînd că ambiția lui a fost aceea ca satul lui să-și înscrie numele în prima linie a agriculturii românești. Încît acum, dacă după cei zece ani de străduinți a devenit incontestabil că năzuința lui s-a [illegible], cu siguranță că ar mai fi de spus [illegible] lui n-a izbîndit altfel decît aceea, [illegible]

...re, a sculptorilor care trimit înainte ... să limpezească în trupul pietrei, ... ochilor minții, ceea ce oricum nu se poate vedea aievea decît după ce mîinile își desăvîrșesc și ele, la rîndul lor, lucrarea.

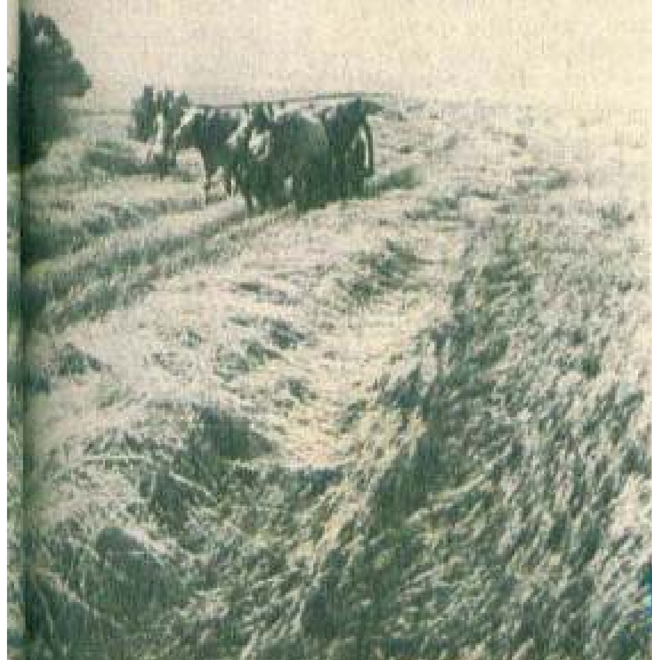
Ce-au avut de lucrat, întîi de toate, mîinile țăranilor din Cezieni învățate cu lucrul pămîntului, a fost, bineînțeles, pămîntul. Pămîntul lor nu-i dintre cele prea darnice și nici irigat nu este — va fi, în cursul acestui cincinal — însă isprava de a obține, chiar și în aceste condiții, recolte mai bune decît unii dintre cei ce-au semănat pe cernoziomuri irigate și aducerea, la Cezieni, a unor înalte ordine și medalii ca răsplată pentru succesele lor remarcabile, le-a înălțat fruntea și i-a convins pînă și pe cei mai greu de convins că numele satului lor începe să treacă într-adevăr, dincolo de cercul satelor de pe-aproape. Dacă, în urmă cu vreo zece ani, producția globală la hectarul agricol era de 2400 de lei, acum tinde să ajungă cam la 15 000. Iar dacă mai ținem seama de faptul că satul nu are mult peste 2 000 de hectare iar că valoarea producției așa-zisei vegetale reprezintă cam a zecea parte din totalul producției nete a cooperativei, mai trebuie înțeles că la Cezieni C.A.P.-ul dispune de alte însemnate surse de venituri de pe urma cărora s-a născut, dealtfel, hotărîrea multora de a nu mai pleca din sat și chiar hotărîrea unora dintre cei ce apucaseră să plece, de a se reîntoarce acasă. Acele surse de venituri sînt reprezentate de sectoarele industriale ale C.A.P.-ului. Mai înainte de a vedea cum ele înseamnă, de fapt, tot valorificare a pămîntului, să amintim că sectoarele acestea nu erau în urmă cu zece ani decît chiar acele năzuinți, acele gînduri pe care inginerul Dănacu le trimitea înainte, în viitor. Știa foarte bine încă de la început, mărturisește el, că sectoarele industriale sînt bănoase, însă mai știa că numai această convingere a lui nu era suficientă pentru a ajunge să vadă aievea ceea ce astăzi se vede în incinta C.A.P.-ului Cezieni, o platformă industrial-agrară cum puține C.A.P.-uri din țară se pot mîndri că au. Și totul, ne încredințează inginerul Dănacu, este făcut de cei din Cezieni, după proiecte gîndite de ei înșiși și din materiale de construcție provenite de la demolările din comună. Însă, mai adaugă el, din cele două concepții de a face industrie mică, una fiind să cumperi materie primă și s-o prelucrezi iar cealaltă să valorifici la maximum toată producția agricolă proprie, Cezienii au hotărît, fără a sta mult pe gînduri, să încline către a doua. Și n-ar trebui să uităm că hotărîrea aceasta se limpezea în vreme ce altora nici măcar nu le trecea prin minte să-și bată capul cu astfel de lucruri. De aceea nu poate fi de mirare că astăzi, cînd li s-a întipărit și altora gîndul că trebuie să-și organizeze un sector de activități industriale, la Cezieni — unde în urmă cu ani de zile a fost construită o secție de prelucrare a legumelor și fructelor — se pune problema de a se căuta o valorificare pînă și a sîmburilor de struguri, foarte bogați în grăsimi după cum susțin, în tratate respectabile, specialiștii. Astfel știind lucrurile, fără îndoială că inginerul Dănacu avea dreptate în felul lui cînd spunea că hotărîrile Congresului al doilea al țărănimii, unde a încercat să vorbească, pe scurt, despre strădaniile satului lui, la Cezieni chiar au fost înfăptuite, în bună măsură.

Se înțelege că nu vom desfereca aici, în toate detaliile, acest mecanism gingaș și complicat al „experienței Cezieni", însă nici nu credem că rîndurile de față s-ar cuveni să fie încheiate înainte de a mai arăta că, tot din inițiativa aceluiași inimos inginer, de cîțiva ani încoace a prins ființă la Cezieni ceea ce localnicii numesc a fi „Concursul iilor", în cadrul căruia se atribuie premii — din banii C.A.P.-ului — celor mai iscusite țărănci, acelora care au cusut cele mai frumoase ii în ultimul an. Ceea ce înseamnă,

desigur, o altfel de redescoperire a satului decît cea de care vorbeam înainte. După cum, de asemenea, mai credem că grupurile de țărani care vin în schimburi de experiență ar putea duce în satele de unde vin, păstrînd-o eventual ca pe o sugestie de viitor — și măcar de dragul copiilor din acele sate — descoperirea că la Cezieni tot C.A.P.-ul plătește abonamentul, anticipat, Întreprinderii cinematografice județene, încît oricine ar avea chef să vadă un film poate intra în sală fără să mai fie nevoit să-și mai cerceteze buzunarele de mărunțiș ca să-și cumpere bilet. Cei din Cezieni, precum s-a văzut, pot să-și îngăduie o astfel de cheltuială. Și pot pentru că în amiezile înalte de vară, cînd inima țării își înclină bătaia către unda de răcoare a Dunării, ea simte în pînza albă a luminii, ca într-un ștergar, mirosul de pîine al griului. Cezienii se află acolo, îndeplinind ceea ce este și rămîne datoria lor.

DUMITRU CONSTANTINESCU ■

Un om cu interese

Îl găsesc pe prispă, cu un maldăr de hîrtii în față. Mă cîntărește rapid, amestecînd curiozitatea cu neîncrederea. Lămurindu-se ce și cum, îmi strînge mîinile cu putere, oferindu-mi cel dintîi prilej de mirare. Ciudată forță, gîndesc, la un bărbat atît de puțin la trup! Ține să mă avertizeze, parcă cerîndu-și scuze, că e musai să vorbesc cît de tare, avînd dînsul o lipsă cu auzul. La întrebarea, evident formală, ce mai face, zice că face bine. Se află, explică, pe balcon, lucrînd la niște interese pe care le are în minte. Apoi închide, cu fereală, un caiet de școlar pe coperta căruia stă scris, cu litere tremurate, Marin Burlească, 61 de ani, Dobrotești, Teleorman, Schițe și Proecte.

— Ce interese în minte, nea Mărine?

— De-alea vechi și de-ale noi, toate tehnice. Te interesează?

— Dac-am bătut atîta drum pînă aici, sigur că da. Cum a fost cu avionul?

— De unde știi povestea cu aeroplanul?!

— Ne-a spus-o, la primărie, Mihalache Mitru.

— Aha, secretarul. Bun băiat. L-am văzut crescînd. Duce mult respect pentru noi ăștia mai bătrîni. Păi, cum să fie, l-am făcut, dar pînă la el s-au întîmplat atîtea. Primul interes a fost un vaporaș pentru mașina de treierat, cînd eram copil. Mie mi-a plăcut tehnica de mic. Luam scule de la tata, mă băgam cu ele prin tot locul, ba la una, ba la alta. De-a văzut tata plăcerea asta, m-a trimis la Miroși, la școala de meserii și am ieșit mecanic. Dar nu m-am ținut imediat de meserie, nu mergea atunci, m-am apucat de dres roți. Lui Stancu Țigliș, lui Stoian Tufă, lui Stan Călin, altora, le-am pus roți la căruțe prin '38, merg și azi, puteți să le vedeți. După aia, după ce am umblat cu oile pe la Băneasa, lîngă aerodrom, am făcut aeroplanul.

— Cum l-ai făcut, din ce?

— Din lemn, din ce să-l fac?! Primul avea pedale, dar n-a mers cine știe ce. Pînă i-am luat seama, am cheltuit o grămadă de bani. Al doilea a ieșit mai reușit, că era mai lung. L-am încercat pe islaz, mergea.

— Ai zburat cu el, nea Mărine?

— N-am zburat, m-am împotmolit la motor. Era tare scump și-atunci am cerut un ajutor, dar nu mi l-au dat. Nu era, pe atunci, loc pentru oameni simpli; prefectul s-a uitat la mine ca la felul cinci [illegible] du-te dracu, nebunule. Așa m[illegible]

— Şi?

— ... Am plecat la armată; m-au aprobat la aviaţie, unde am făcut cerere. Cît am fost dus, un frate mi-a pus avionul pe foc, nu prea avea cu ce să se încălzească. Cînd m-am întors şi-am auzit, să mor. Apoi m-am apucat de altele.

— Alte ce?

— Interese, aşa le-am zis. Adică idei care să facă viaţa omului mai uşoară, să ducă la fel de fel de economii. Uite, apa caldă, de pildă.

— Cum ai făcut?

— Să fim înţeleşi, taică, asta a fost în ultima vreme, cînd s-a pus problema combustibililor, că s-au împuţinat. Îndemnat de ce-am auzit la radio şi la teveu, că mie atît mi-a trebuit, o încurajare, m-am apucat de apa caldă şi-am rezolvat-o. N-am probleme, nici eu, nici copiii, nici nepoţii. Rezervorul are 60 de litri.

— Am înţeles, dar n-am înţeles cum ai procedat.

— M-am gîndit să n-ardă focul în sobă, iarna, doar pentru încălzit, ci să-l supun şi pentru apă. La 40 de centimetri peste foc, am aşezat, în cuptorul sobei, o serpentină. Iat-o.

— Un fel de spirală, aşa-i?

— Corect, ai zis bine. Am legat-o la rezervor prin conducte, una de coborîre, să vină apa deasupra focului, alta de urcare, să se întoarcă apa în rezervor. Pe ultima am fixat un robinet. Am calculat ca apa, la întoarcere, să învingă rezistenţa celei din rezervor, s-o găsească mai rară. De-aia am ales coturile, primul de 8 centimetri, al doilea mai lung.

— Nu se putea mai mult, nu se putea mai puţin?

— Poate că da, poate că nu, mie aşa mi-a ieşit. Am tot calculat pînă mi-a ieşit, 5 dosare am avut. Le-au rupt nepoţii, dar nu-mi pare rău. Dealtfel, am învăţat socotelile pe dinafară.

— Ce materiale ai folosit?

— Iaca şi matale, materiale?! Ce-am ţinut prin atelier. Nişte fiare de le-am luat de la Predoleanu.

— De la cine?

— Da, ai dreptate, că eşti tînăr! Era pe vremea tinereţii mele, un magazin de fierărie la Obor, îi zicea la Predoleanu.

— Cam cît a costat toată instalaţia?

— Cîteva sute de lei. Dar ce avantaje! Apă caldă la discreţie, vii de la cîmp, iarna, găseşti apă caldă, mare avantaj. Că focul, îmi dai sau nu-mi dai dreptate, tot arde, aşa-i?

— Aşa-i! Alţii de ce n-au preluat ideea? Vecinii, de pildă, cunoscuţii.

— Unii au luat-o, dar puţini. M-a întrebat de instalaţie un om din Aninoasa, Aurică Stredie, mi-a scris. De ce n-au luat-o mai mulţi? Din comoditate, asta e. Comoditatea ne omoară, totul la de-a gata, cum se zice. Mie mi-a plăcut să fac, nu să zic că fac.

Îmi face semn cu mîna, adică să stau. I-a venit o idee şi vrea s-o scrie. Scrie, îl privesc şi mă întreb dacă nu joacă, dacă nu minte. Nu, omul e serios şi scrie, adîncit. Nu ţine creionul prea cu îndemînare, îl împiedică mîinile bătucite, parcă înmănuşate, dar aşterne cîteva rînduri şi un desen.

— Ce-i asta?, mă interesez.

Rîde şi întreaga fiinţă i se scutură. De, o mînă de om. Un interes, zice, să-l lăsăm, e prea devreme pentru el.

Îl întreb cîte clase a făcut.

— Rîzi de mine? Clase pînă la genunchiul broaştei, 4 elementare şi 4 de meserii, dar m-am ocupat şi mă ocup. Uneori nu dorm noaptea cu gîndul la interese, adică la idei. Să fac, să dreg, să găsesc. Alţii, mai sînt şi de-ăştia, bătu-i-ar să-i bată, dorm şi ziua, oameni zdraveni, nu ca mine.

— Matale ce-ai?

— Pe mine nu prea m-au ocolit boalele. În '49, de exemplu, m-au operat de nişte ganglioni care urcau, ziceau doctorii, la inimă. La „Colţea" m-au operat, au făcut treabă straşnică, am scăpat. Am mai trecut printr-o apendicită acută, prin altele, c-am stat prin spitale cu lunile. Acum, cum vedeţi, am probleme cu auzul şi, mai rău ca asta, cu reumatismul, de mă încîrligă cîteodată. De-aia, ca să am cald în casă, am gîndit şi caloriferul.

— Ce-i cu caloriferul, îmi spui şi mie?

— Cum să nu, doar ai bătut atîta cale pînă aici! L-am făcut din tablă galvanizată, 12 ţevi a 3 sferturi de ţol ţeava, ca să dea radiaţii complete. L-am ţinut, la început, la butelie, după care, din motive de economie, l-am trecut la curent. În iarnă, ca să scutesc electrica, că s-a împuţinat şi ea, în toată lumea, l-am trecut la sobă. Cred că am găsit cea mai bună soluţie.

— Cum la sobă?!

— Soba încălzeşte o cameră şi, cu aceeaşi energie, cu acelaşi lemn ars, caloriferul mai încălzeşte una. Dintr-o lovitură, 2 iepuri. Cum la sobă? Tot cu serpentina. Una mai complicată, cu o scară închisă la un capăt.

— Cum ai calculat-o, nea Marine?

— Am cercetat pe unde am putut. Chiar şi în cărţi, de ce să mint. Ele vorbesc de lucruri întortocheate, nu prea le dau de cap şi-atunci fac totul simplu, ţărăneşte. Bani puţini, avantaje mari. În septembrie, bag instalaţia în baie, mai avem la un colţ.

— Cine mai avem?

— Eu şi fii-miu, lucrează la televizoare. Ideea e gata, rămîne doar s-o punem în practică.

— Cît aţi cheltuit pentru calorifer?

— Puţin. Ce să coste, tabla?! Primarul l-a văzut şi i-a plăcut. Mulţi consăteni vor să facă şi ei, să vedem. Mai ales Dumitru Buliga, de la care am luat ciocanul de lipit, s-a arătat interesat, d-o zice, l-oi ajuta, că eu sînt român, iar românul e săritor la nevoia altuia. Mai ales cînd e vorba de-un vecin, ce dumnezeu? Totul e, după mintea mea, ca omul să fie gospodar, să-i placă să facă. Cine stă cu braţele încrucişate, ăla n-are spor.

— Văd aici, nea Marine, o instalaţie...

— Da, un captator solar. Alaltăieri l-am pus în funcțiune. E din tablă veche, de-aia folosită la combine. Numai țeava am cumpărat-o, de 12, de la Pitești. Rezervorul are 70 de litri, l-am făcut din ce-am avut.

— Care e principiul acestei instalații?

— Știu eu, fără pompă. Apa, ca și dincolo, coboară și urcă singură, fără motor, adică fără energie. Cu geamurile a fost mai greu.

— De ce-a fost mai greu cu geamurile?

— N-am găsit cauciuc pentru ele. Pînă la urmă, am făcut garniturile din furtunuri de irigator. Le-am cumpărat de la farmacie, de la Roșiori.

— Cîte grade atinge apa ieșită dintr-un astfel de captator?

— Cînd e soare, 60. Ce m-am gîndit? Deocamdată, l-am fixat, dar am de gînd să montez toată instalația pe un cărucior și să umblu cu ea după soare, ca să aibă randament cît mai mare.

— Nea Marine, unde ai citit matale despre toate astea?

— În viață, taică. În viață. În muncă, în dorința de a face. Și în cărți, dacă aștepți acest răspuns, dar puțin. Iată, am citit deunăzi „Încotro, Helios?", interesantă carte, dar grea pentru mine. Eu, ca să fiu sincer, nu prea m-am nimerit, la captator, cu cartea. Acolo zice să aibă 2 metri pătrați, al meu e de 60 pe 80 de centimetri, dar merge. Poftiți, dați drumul la robinet! E fierbinte apa?

— E, deși nu-i cine știe ce soare!

— Păi, vedeți?! De-acum am alt gînd, mai îndrăzneț.

— Ce gînd?

— Port în mine, de cîteva luni, un interes cu vîntul. Vreau să-l pun la muncă, să scot electrică din el. Am mai avut eu așa ceva, dar m-a cuprins boala și-am renunțat. Am hotărît să revin, cu alte date. Prin '68 am ținut un dinam mic, mic, dar aducea lumină. Voi introduce unul mai mare, iar turbinei o să-i dau întindere, că aici nu prea e cine știe ce vînt.

— Turbină?

— Firește. Nu mă complic cu elicea, ca alții, merg direct la turbină, fără coadă și alte chestii pretențioase. Și-apoi, ca să fiu sincer, mi-e cam frică să mă sui pe casă!

— Chiar așa?!

— Ce-i drept, e drept, mi-e cam frică!

— Dumitale, nea Marine, care ai încercat să zbori cu aeroplanul?!

— Asta a fost, taică, a fost și s-a dus. Treaba mea e, acum, pe pămînt. Vreau să-mi păstrez sănătatea, în rest m-oi descurca, întrucît interese sînt berechet. Numai voință și dorință să fie. Să vă înturnați încoace la iarnă, să vedeți atunci ce cald și bine e în casă la Marin Burlească. Din nimic, taică, din nimic.

ANDREI GEORGESCU

Cum e daina pîn' Bîrsana?

Daina e mîndră pîn Bîrsana, iar Bîrsana e o comună mîndră de pe valea Izei.

Conceptul acesta, de **mîndreţe,** este mult cuprinzător în Maramureş. N-o să se vorbească niciodată destul despre puterea unor cuvinte româneşti de-a spune deodată, şi umblînd parcă la începutul începuturilor, mai multe înţelesuri.

Cînd toate sînt mîndrie, chiar şi tristeţea poate să fie mîndră. O fală şi o mîndrie există în Maramureşul istoric în orice om şi în orice lucru. E plăcut să cunoşti locuri unde fiecare cetăţean nu numai că are convingeri de nobleţea originii sale, dar nici nu-şi cinsteşte altfel strămoşii decît trăgîndu-se din veşnicie, dintr-un **totdeauna** semeţ, glorios, fără pată, mîndru şi neîndatorat decît altor buni şi străbuni, niciodată unora din afară.

Bîrsanii din Bîrsana îşi cunosc, ca englezii, descinderea. Sînt acum mai mult de patruzeci de familii de Bîrsani şi toate sînt cu gîndul în veacul al XIV-lea, la cneazul Stanislau. Acest Stanislau era, ca nume, un neaoş Stan trecut însă prin edicte latineşti. Carol Robert I de Anjou dăruia „pentru fidelitate şi servicii meritorii" — adică pentru un soi de mîndreţe a spiritului ce face, în toate epocile, din ţăran prinţ — moşia Strîmtura unui cneaz local Stanislau. Acelui Stan, prin urmare, pe care un alt document îl numeşte „Stanislai fily Borzan in sua". Încă o hîrtie, ce consfinţea, practic, o evidenţă — ca mai toate diplomele regilor şi împăraţilor Europei, scrise să dăruiască teritorii unora ce, de fapt, le stăpîneau şi pînă atunci — vorbeşte de un „Myk Olacus filius Stanislay fily Barzan". Şi astăzi, în duminicile Tribunei Democraţiei, cînd îşi revendică pentru păşunat proprietatea muntelui Bîrsănescu (trecut, nu de mult, în proprietatea altei comune), ţăranii locului reclamă muntele în temeiul unei hotărnicii de la 1390 semnate de Sigismund de Luxemburg în favoarea lui Drag şi Balc, principi bîrsăneşti. Lumea, la Bîrsana, îşi zice numele de familie, ca la începutul mileniului: Micu, Neagu, Man, Radu, Costea, Laţcu, Dragoş, Ioan, Ivaşcu, Hodor sau Toader, Simion, Cora sau Coroi. Prin vremelnicia unor stăpîniri străine, Micu va fi devenit, un timp, Myk, Neagu — Negh, Man-Mayn, Radu-Raad şi Corul-Karuly, ca să se întoarcă, în timpi de linişte, la numele stejarului cu genealogii.

Aşezarea este, în toate privinţele, tipică pentru valea Izei în sensul că, deşi asemă[illegible], toate aşezările de dincolo de Gutin [illegible] străşnicie personalitatea. Un Petre [illegible] Izanu, dascăl şi scriitor de cărţi şcolare, de loc din Bîrsana, a lă[illegible] trecerii sale prin lume o monog[illegible] forţă stă nu în stil şi nici în cadenţă ştiinţifică — întrucît nu ştiinţă a vrut el să lase — ci în stăruinţa pe o idee. Ideea cercetării lui Petre Lenghel-Izanu e că la Bîrsana se poate vedea cum e românul din toată ţara. Ce e aici, e în toată ţara, ce e în toată ţara, e şi aici. Totul e diferit şi la fel e totul. În casa şi în firea ţăranului din Bîrsana descoperi trecutul, prezentul şi viitorul întregii noastre ţărănimi. Nimic nu se iveşte la întîmplare, toate ţin un curs şi un ţel. Mîndria ţăranului din Bîrsana e că nu-i nimeni şi-i, totuşi, cineva. Găseşti cîte un Ioan şi cîte un Stan şi în răscoala lui Doja şi în revoluţia de la 1848. Ce se întîmpla în ţară, se întîmpla şi în Bîrsana. Ei, ţăranii, au un rol în zilele marii Uniri din 1918, numele lor sînt semănate în cartea suferinţelor Ardealului sub stăpînirea horthystă, bîrsăneştii fac o armată de vreo şaizeci de oameni şi în 16 octombrie, 1944, ies împreună cu avangarda armatei de eliberare să cureţe valea Izei de fascişti.

Comuna e mare, dar nu nemăsurat de mare. Are, cu Onceşti şi Năneşti, vreo două mii şi o sută de gospodării, însă, maramureşene, cu mai mulţi coconi şi cocoane, cu vacă şi juncă, boi şi cai, cu oi şi păsări, cu multă fiinţă, cu dragul ca tot ce este, apoi să fie cu belşug. Una sau chiar două case din trei sînt noi, cu etaj şi nenumărate camere. Populaţia comunei e întreagă numai iarna. Vara, pleacă aproape toţi bărbaţii şi, cum se spune pe aici, „jumătate femeile". Sînt duşi prin ţară „la mălaie", pe acolo, adică, pe unde se face grîu şi porumb şi e trebuinţă de braţe ce nu ostenesc la cules, sau „la vaci", la îngrijirea vitelor în grajduri de C.A.P. Unii stau şi doi-trei ani cu contract şi, cu 50—60.000 lei în buzunar se întorc şi-şi înalţă o casă, dar nu căsuţă, ci un fel de vilă, cu sumedenie de ferestre. Instituţiile — şcoala, căminul cultural, primăria, dispensarul — sînt noi sau se înnoiesc, intelectualilor li s-a construit un bloc şi aproape că nu-i zi să nu vezi echipele de dulgheri legînd lemn cu lemn, cu o tehnică şi o rigoare ce i-ar uimi pe mulţi sculptori constructivişti, în pereţii vreunei case. Starea de sănătate a ţăranului e bună, dintre recruţi, nouăzeci de procente sînt apţi să ţină arma. La Bîrsana toate sînt în echilibru: nu lipseşte şi nu prisoseşte nimic. Cînd se întemeiază o familie, e pentru o viaţă. În ultimii zece ani nu s-a înregistrat nici un divorţ. Se ţese şi se coase mult, portul e acela de pe cărţile poştale „cu specific"; se schimbă lumea în adîncurile ei, dar portul Maramureşului nu se schimbă. În ce priveşte omul, mîndria de a fi aşa şi nu altfel e cîntată cu temei: „Citu-i Iza şi Mara / Nu-s fete ca-n Bărsana: / Cu ochii ca de mărgele / Şi la faţă frumuşele! / Subţirele şi-năltuţe / Şi la faţă cam negruţe; / Cu guriţa ca de miere, / Fug feciorii după ele".

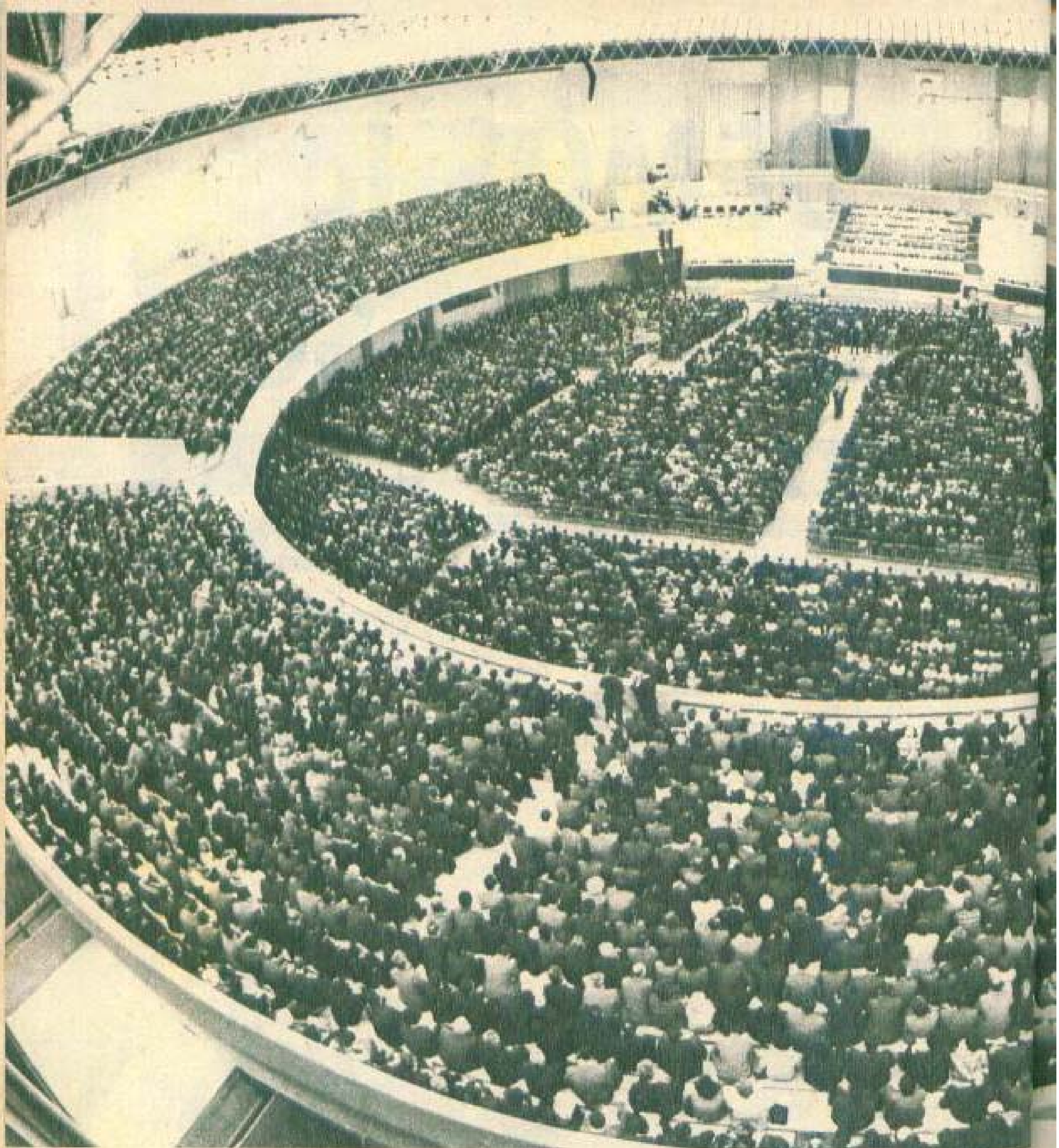
TUDOR OCTAVIAN

DEMOSUL ROMÂNESC

forme de realizare concretă a democrației noastre socialiste

Dacă peste timp ne vom intoarce sau, mai sigur, urmașii se vor intoarce să constate felul in care a fost organizată conducerea statului la români in perioada pe care o traversăm acum, spre sfirșitul mileniului doi, cu siguranță că ei vor descoperi un cadru organizatoric — atit la nivelul unităților economico-sociale, al orașelor și comunelor, cit și la nivelul național — unic in felul său. Un cadru organizatoric menit să asigure participarea nemijlocită a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, la conducerea economiei, a vieții sociale, a intregii societăți. El nu ne-a fost dat, ci creat de noi, in focul unei permanente revoluții, dezvoltat și perfecționat continuu in conformitate cu realitățile și nevoile concrete ale societății, cu idealurile noastre.

Demosul românesc

Se poate vorbi chiar de o istorie a perfectibilității cadrului organizatoric al participării clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, a întregului demos românesc la conducerea societății :

● în 1976 a avut loc — ca să ne referim la cele mai din urmă măsuri organizatorice — primul Congres al Consiliilor Populare și s-a constituit, cu acel prilej, Camera legislativă a consiliilor populare ;

● tot în 1976 s-a ținut primul Congres al educației politice și culturii socialiste, care a hotărît organizarea Festivalului național „Cîntarea României" ;

● în 1977 a avut loc, tot pentru prima dată, Congresul agriculturii și s-a constituit, atunci, Consiliul Național al Agriculturii ;

● și tot în 1977 s-a desfășurat Congresul consiliilor oamenilor muncii și s-a constituit Consiliul Național al Oamenilor Muncii ;

● au mai fost create consiliile naționale ale culturii, învățămîntului și organele permanente ale acestora ;

● au fost adoptate noi măsuri pentru creșterea rolului consiliilor oamenilor muncii, consilii care ființează în fiecare între-

prindere și instituție, măsuri privitoare, în primul rind, la mărirea numărului muncitorilor și ai altor oameni ai muncii în consiliile de conducere ;

● au fost adoptate, de asemenea, măsuri pentru sporirea atribuțiilor adunărilor generale în dezbaterea problemelor fundamentale ale activității unităților respective, în adoptarea măsurilor pentru îndeplinirea planului și îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață ale personalului muncitor. O importanță deosebită a prezentat-o hotărîrea potrivit căreia secretarul organizației de partid este desemnat să îndeplinească și funcția de președinte al C.O.M., iar directorul întreprinderii, pe aceea de președinte al biroului executiv ;

● s-a mai hotărît, totodată, ca circa 30 la sută din membrii consiliilor de control muncitoresc, inclusiv ai Consiliului Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, să fie muncitori care lucrează nemijlocit în producție ;

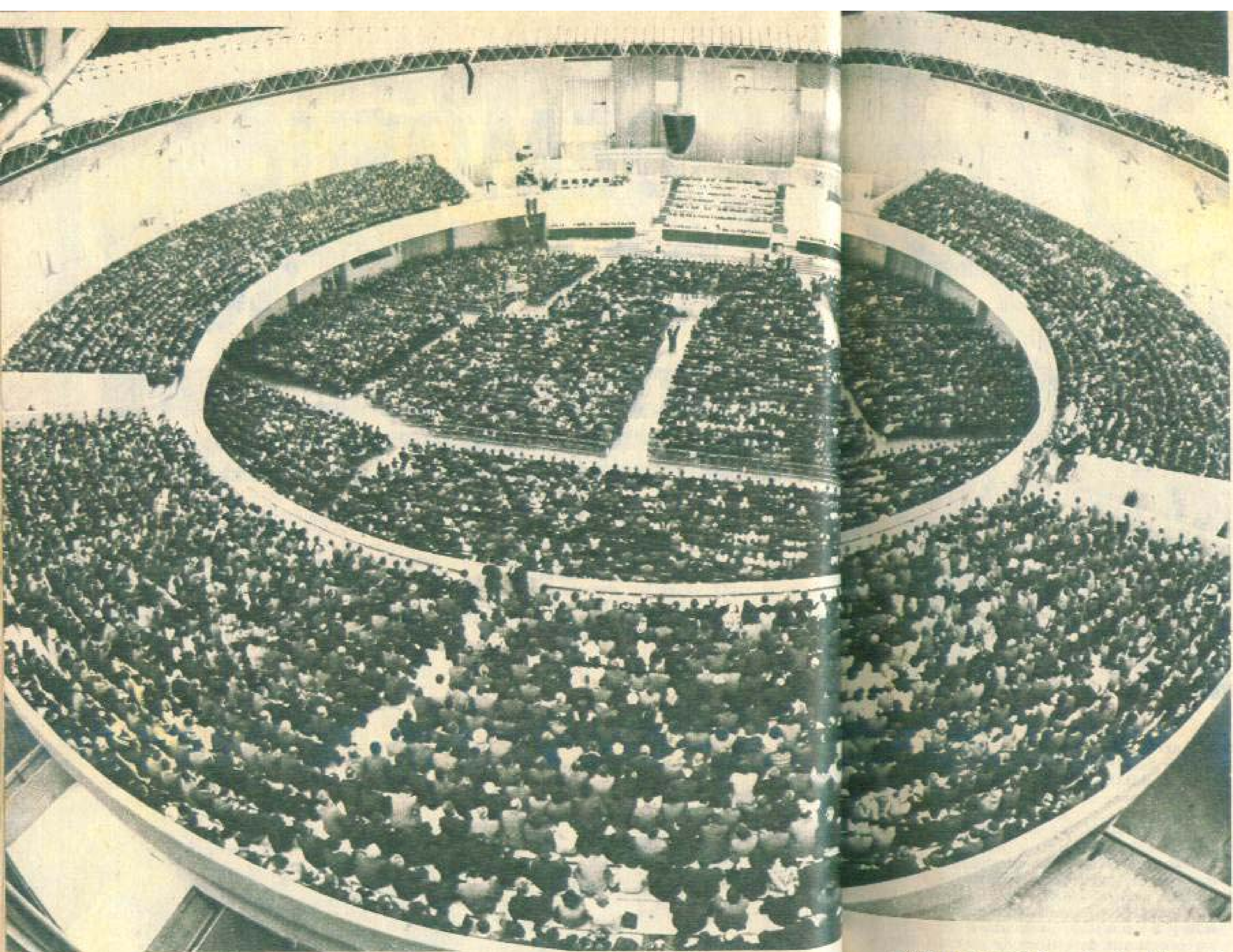
Prezența nemijlocită a muncitorilor, a diferitelor categorii de oameni ai muncii în organele de conducere centrale și locale a dat un nou și puternic suflu înnoitor, revoluționar, activității economico-sociale, a dus la îmbinarea mai armonioasă a experienței maselor cu cea a cadrelor de conducere, a dezvoltat și mai mult unitatea dintre masele muncitoare și organele conducătoare, a determinat întărirea controlului, creșterea răspunderii clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii. De fapt, și de drept, aceasta constituie expresia cea mai elocventă a noii democrații muncitorești revoluționare ce se afirmă tot mai plenar în patria noastră, a superiorității ei față de democrația din trecut.

Tot pentru lărgirea cadrului democratic, pentru îmbunătățirea structurii unor organe 24 la sută din noii deputați ai consiliilor populare sînt cetățeni fără de partid, dar care, alături de comuniști, activează în consiliile locale ale Frontului Democrației și Unității Socialiste ca membri ai acestor organe, iar în cadrul consiliilor populare, ca deputați.

Dealtfel, în cadrul sistemului democrației noastre socialiste, Frontul Democrației și Unității Socialiste deține un rol de cea mai mare însemnătate, se afirmă tot mai mult ca formă superioară de unire și coordonare a eforturilor întregii națiuni, de manifestare a voinței și hotărîrii poporului nostru de a realiza programul construcției socialiste și comuniste, de a-și făuri în mod conștient viitorul. „Înmănunchind organizațiile de masă și obștești — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Congresul al II-lea al F.D.U.S. — toate clasele și păturile sociale ce alcătuiesc orînduirea noastră, Frontul Democrației și Unității Socialiste dă expresie unității de interese și aspirații ale întregului nostru popor, raporturilor de colaborare, frăție și solidaritate dintre toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate". Sînt ilustrate, de acest organism, schimbările profunde petrecute în structura socială a țării, precum și perspectiva apropierii tot mai depline a tuturor claselor și categoriilor de oameni ai muncii, a omogenizării continue a societății. Frontul Democrației și Unității Socialiste devine astfel cel mai larg și reprezentativ organism al democrației noastre, în cadrul căruia se realizează unitatea maselor populare în jurul partidului — forța politică conducătoare a întregii societăți.

Din anul 1979 s-a trecut la constituirea organizațiilor democrației și unității socialiste, fapt care a ridicat pe o treaptă și mai înaltă activitatea F.D.U.S.-ului, a sporit rolul său în viața social-politică a țării. În prezent, organizațiile democrației și unității socialiste numără circa 2,5 milioane de membri.

Am poposit, în acest sfîrșit de an, într-o astfel de organizație, la Întreprinderea „Tim-

Demosul românesc

puri noi" din Capitală, spre a vedea cum se realizează practic democrația, in sfera muncii, a vieții sociale :

— Organizația noastră numără 371 membrii, ne spune președintele ei, economistul **Iulian Băloi** : am fost mai mulți, dar unii membrii dovedind o conștiință foarte ridicată, rezultate bune in muncă și optind pentru calitatea de membru de partid, au fost primiți in rindul comuniștilor. Alții s-au pensionat. Ne ocupăm acum de primirea altor colegi de muncă in organizația noastră. Cum se manifestă democrația la noi ? Eu zic că se manifestă in deplinătatea ei : in adunările noastre generale, trimestriale, se fac propuneri, ridicate de fapt de munca noastră, de viața noastră. Oamenii au propus ca organizația democrației și unității socialiste să se ocupe in mai mare măsură, mai sistematic, de educația tinerilor de la căminul de nefamiliști, de prelucrarea, in intilnirile cu ei, a unor legi, a unor norme și principii de viață. Prin munca de la om la om, nu situindu-ne pe o poziție de superioritate ; au propus (și propunerea a devenit realitate) infiintarea unui bufet de intreprindere, iar in perspectivă, la secția prelucrări mecanice, se vor infiinta micro-bufete, asupra utilității cărora nu mai insist. In urma propunerilor membrilor O.D.U.S., chiar azi am primit un plan de măsuri privind reamenajarea Bazei cultural-sportive din Calea Dudești. Iosif Drucăr, membru al O.D.U.S., se ocupă de executarea lucrărilor, de coordonarea lor. La această bază își desfășoară activitatea cultural-sportivă membrii de sindicat, U.T.C., O.D.U.S., peste 1 000 elevi de la Grupul școlar „Timpuri noi". Ea a apărut tot la sugestia oamenilor muncii din uzina noastră. Ca să nu mai vorbesc de faptul că membrii organizației noastre se ocupă, primăvara și vara, de cultivarea legumelor, precum și de creșterea a 90 de porci, toate imbunătățind hrana la cantină.

Propuneri făcute de oameni, pentru oameni, in folosul oamenilor. Pentru că esența democrației noastre socialiste vizează și asigură in mod real participarea oamenilor la decizie, la conducerea treburilor țării. Acestea, prin bogăția lor de efecte pozitive, se răsfring asupra vieții oamenilor. Deci nu o democrație pentru democrație, ci o democrație pentru oameni !

In cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste se organizează, cum se știe, adunări publice sub denumirea de „Tribuna democrației", in care se dezbat in mod organizat, cu masele largi de cetățeni, diferite probleme ale vieții economice, sociale și politice.

— Rolul său, mai bine zis, esența democratică, și, mai departe, eficiența acestei activități, din cadrul adunărilor publice „Tribuna democrației", sint ușor de detectat, grăitoare — ne mărturisește tovarășul **Stelian Anghel**, secretar al Comitetului de partid al sectorului IV, președintele Consiliului de sector al F.D.U.S. Acest cadru democratic a apărut, in toată dimensiunea sa de azi, datorită acțiunii secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, preocupat permanent de lărgirea și adincirea democrației noastre socialiste. Democrația, la noi, se impune și de viața practică. Apariția organizațiilor democrației și unității socialiste a fost impusă ca o necesitate obiectivă, o necesitate a oamenilor necuprinși in cadrul altor organizații de a-și spune cuvintul despre cei care conduc, despre felul in care conduc ; a apărut și datorită creșterii gradului de conștiință a oamenilor, datorită dorinței lor de a participa la decizii, dar și la rezolvarea sarcinilor. Să luăm, de pildă, o categorie de oameni ai muncii : cei din cartiere, care nu erau nici membri de partid, nici de U.T.C., nici de sindicat. Unde puteau ei să propună, să dezbată problemele legate de munca, de viața lor ? Veneau in audiențe la Consiliul popular, dar alt mijloc de a se exprima, concret, nu mai aveau. Acum și acești oameni se intilnesc și dezbat, intr-un cadru organizat, problemele lor de viață : incepind

cu cele legate de condițiile de locuit, transport, aprovizionare, de gospodărire a cartierelor, de curățenie, sănătate, etică și echitate, de aplicare a legilor etc. Viața se compune mai intîi din aceste nevoi omenești și ele nu trebuie ignorate, nici măcar minimalizate. Dar „Tribuna democrației" a devenit, pentru noi, un foarte bun și eficient sistem de informare, de informare oportună a organelor administrației de stat; în același timp, e și un sistem public de interpelare a reprezentanților administrației de stat, de către cetățeni, interpelări legate de modul în care rezolvă (sau nu rezolvă) sarcinile ce le revin. La „Tribuna democrației" sînt invitați să participe reprezentanți ai conducerilor întreprinderilor și unităților care realizează prestații către cetățeni: reprezentanți ai întreprinderilor de gospodărire a orașului, de alimentare cu apă, energie electrică, gaze, transport, curățenie, reprezentanți ai sănătății, ai organelor de miliție și procuratură și alții; să-i vedeți cum roșesc în fața oamenilor, atunci cînd nu se țin de cuvînt, cînd promit că rezolvă în cutare timp o problemă, propunere făcută de cetățeni, și nu o rezolvă.

În centrul activității viitoare a Frontului Democrației și Unității Socialiste, a tuturor organizațiilor componente — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la al doilea Congres al F.D.U.S. ținut între 17—18 ianuarie 1980 — trebuie să stea permanent mobilizarea oamenilor muncii la înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului. Așa cum am mai arătat, cetățenii, membrii tuturor organizațiilor, trebuie atrași și antrenați în rezolvarea acestor înfăptuiri. Programele dezvoltării noastre sînt ale noastre, ale tuturor organizațiilor care compun acest mare și unit front democratic. Prin acțiunea lui și în ciuda tuturor greutăților care apar în drumul dezvoltării noastre, poporul român s-a ridicat pe sine, și prin sine, se ridică necontenit pe trepte superioare ale dezvoltării. Aceasta prin eroismul său, dar și prin modul său de organizare, prin esența sistemului său democratic.

N. GRIGORE MĂRĂȘANU

VALORI ROMÂNEȘTI ÎN UNIVERS

AUREL VLAICU
un val de lumină care a izbucnit din regiunile vaste ale geniului nostru popular

Cînd aripile i s-au frînt, la 13 septembrie 1913, el prăbușindu-se într-o temerară încercare de traversare a Carpaților, un întreg popor l-a plîns. Iar poetul Octavian Goga a scris atunci aceste cuvinte de valoare antologică, adevărată proză poetică: „A răsărit deodată din marea anonimă, și-a rotit aripile deasupra noastră, ne-a silit să-l căutăm tot mai sus în înaltul cerului, și-a căzut într-o clipită, cu trupul zdrobit de propriul făt. Așa cum s-a desfășurat însă, tragedia lui are o înaltă semnificație simbolică. E un val de lumină, care a izbucnit din regiunile vaste ale geniului nostru popular, a uimit o clipă lumea și s-a întors iar acasă, ca o solie ce și-a împlinit datoria." Nicolae Iorga nota la rîndul său: „La nimeni nu s-a uitat nația cu ochi mai bucuroși, scăldați în lacrimi și totuși plini de raze, decît la dînsul. A fost un fericit, prin toată mărimea triumfului său, prin toată căldura iubirii ce deșteaptă în juru-i."

Se împlinește anul acesta veacul de la nașterea lui Aurel Vlaicu, cel mai popular, cel mai iubit zburător și inventator al poporului nostru din trecut, pe drept cuvînt intrat în legendă. S-a născut la 6 noiembrie 1882 la Binținți, pe plaiuri hunedorene. A urmat liceul la Orăștie și Sibiu, apoi studiile superioare la școlile politehnice din Budapesta și München — construind în acest ultim oraș și modelul unei ingenioase mașini de zbor. După un scurt stagiu ingineresc la Fabrica de automobile „Oppel" din Rüsselsheim, unde nu reușește să convingă pe conducătorii uzinei să construiască un avion după proiectul său, revine în 1909 acasă. În același an, închegă un planor, cu care se înalță deasupra cîmpiilor din vecinătatea satului natal.

Bucurîndu-se de sprijinul autorităților românești, ca și al numeroșilor intelectuali grupați în jurul său — Spiru Haret, Șt.O. Iosif, George Coșbuc ș.a. — construiește primul său avion, „Vlaicu I", la Arsenalul Armatei din București (1910), dotîndu-l cu un motor „Gnôme", procurat la recomandarea lui Traian Vuia din Franța. La 11 ianuarie 1910 efectuează cu ajutorul său cel dintîi zbor. În anul următor realizează o variantă perfecționată, „Vlaicu II", care îi permite performanțe superioare, în 1911 și 1912. Proiectează totodată avionul „Vlaicu III", a cărui construcție începe în 1912, dar se termină abia după moartea lui.

A realizat, cu ajutorul avioanelor „Vlaicu I" și „Vlaicu II", zboruri în țară și străinătate, în fața unui public entuziast. La Blaj a zburat deasupra unei mulțimi de peste 30 000 de oameni, veniți să-l aclame; la Sibiu i-au admirat măiestria peste 20 000 de spectatori; la Iași s-a ridicat pînă la o înălțime de 1000 de metri; deasupra cîmpului de la Cotroceni-București a efectuat neuitate zboruri acrobatice; la concursul aviatic internațional de la Aspern, lîngă Viena, a obținut, în concurență cu renumiți piloți ai Europei, premii importante, pentru precizia aterizării la punct fix, aruncarea la țintă a unui proiectil și alte probe dificile. Un alt as al aviației, Roland Garros, primul om care a traversat Mediterana, a exclamat cu acest ultim prilej, privindu-i zborul: „C'est une mouche folle." Tot atunci, în 1912, cunoscutul ziar austriac „Neue Freie Presse" a scris că Vlaicu „nu este

numai un pilot strălucit, ci și un constructor genial". Această ultimă observație ne atrage atenția asupra unui aspect important. Se face uneori greșeala de a se sublinia numai *însușirile excepționale de zburător* ale lui Vlaicu. El a fost însă în același timp un *constructor de geniu*. Corpul avioanelor „Vlaicu I" și „Vlaicu II" era, pentru prima dată, alcătuit dintr-un singur tub de aluminiu, purtînd toate celelalte elemente ale mașinii (cîrme, elice, nacelă, planuri purtătoare, planuri auxiliare). Dintre importantele noutăți aduse de Vlaicu în construcția acestor aparate, trebuie subliniate introducerea pentru prima dată a aripilor cu profil variabil, utilizarea în premieră mondială a două elice coaxiale și contrarotative, concentrarea tuturor comenzilor într-un singur volan, folosirea, tot pentru prima dată, a unui tren de aterizare cu roți independente și cu o frînă pe roata din spate (care reducea rulajul la aterizare), ampenajul cruciform de la coada avionului etc. Cît despre „Vlaicu III", acesta a fost unul dintre primele avioane din lume construite aproape integral din metal și fuzelat aerodinamic, iar în jurul cilindrilor motorului, amplasați în stea, inventatorul a amplasat cel dintîi inel metalic de răcire cunoscut, adoptat ulterior de toate avioanele de acest tip (dar denumit „inel Townsend" sau „inel N.A.C.A.", în loc de „inelul Vlaicu", așa cum ar fi fost corect).

Soluțiile tehnice de o mare originalitate, ca și performanțele remarcabile de pilot ale lui Aurel Vlaicu îl situează, fără nici o îndoială printre cei mai merituoși pionieri ai aviației mondiale.

HENRI COANDĂ, cu el începe aviația cu reacție și o nouă etapă în dezvoltarea tehnicii

A trecut un deceniu de la moartea lui Henri Coandă (născut în 1886), geniu multilateral ieșit din rîndurile poporului român. Nu pot uita cuvintele pe care mi le-a adresat mie și profesorului Dinu Moroianu într-o scrisoare din 21 noiembrie 1963, pe cînd activa încă în străinătate: „Domeniile științei sînt așa de vaste și atrăgătoare că nu m-am putut abține de a le atinge mai pe toate. Dacă în aerodinamică am un oarecare renume, aceasta nu înseamnă că nu am găsit în alte branșe cîteva lucruri interesante, atît în biologie, electronică, cristalografie, studiile spațiale, hidrodinamică, studiul apei în general, optică, termodinamică, energia nucleară și așa mai departe..." Cu greu s-ar fi putut găsi cuvinte care să exprime mai bine vastitatea preocupărilor și înfăptuirilor marelui savant. Coandă a scris puțin, doar cîteva zeci de studii și articole, în publicații de specialitate. Opera lui de excepție s-a cristalizat în construcțiile sale și în cele peste 250 brevete de invenții pe care le-a obținut ca și în descoperirile lui, care au contribuit la importante progrese ale secolului XX.

Fiu al generalului Constantin Coandă, Henri Coandă a absolvit Liceul Militar din Iași în 1903, ca șef de promoție, apoi Școala Militară de Artilerie din București. Încă din vremea adolescenței inventează o secerătoare-treierătoare și construiește un aeromodel propulsat de o rachetă, ambele de concepție originală. După studii tehnice superioare efectuate în Germania, Belgia și Italia, absolvă, ca inginer de aviație, în cea dintîi promoție, Școala Superioară de Aeronautică și Construcții Mecanice din Paris (1909). În ultimii ani de studii efectuează importante cercetări de aerodinamică și elaborează o nouă concepție asupra zborului mecanic: în plină epocă de avînt și perfecționare a elicei, are viziunea depășirii acestui sistem propulsiv, promovînd ideea zborului reactiv. În același timp, studiază cel dintîi „aripa cu fantă de bord de atac", ulterior utilizată larg în aviație. Anii 1909 și 1910 sînt cruciali pentru creația sa și pentru aeronautica lumii: el inventează și construiește primul avion cu reacție din lume, pe care îl denumește „turbopropulsor". Aparatul este expus la cel de al II-lea Salon Internațional de Aeronautică de la Paris, în octombrie 1910 (din cele 12 avioane ale salonului, 2 erau românești!), iar la 16 decembrie 1910 efectuează primul zbor cu un avion consemnat în analele tehnicii, pe aerodromul Issy les Moulineaux. Acest avion a premers cu trei decenii dezvoltarea aviației moderne cu reacție, realizată cu aparatele concepute de Campini, Caproni, Heinckel, Whittle și alții, în preajma celui de al doilea război mondial.

Lipsa de fonduri l-a împiedicat să perfecționeze, cum mi-a mărturisit, construcția avionului „Coandă — 1910". În schimb, în 1911 a realizat cel dintîi avion bimotor din lume, prezentat în cadrul unui concurs de aparate militare. Ulterior construiește un original aparat cu două elice propulsive mon-

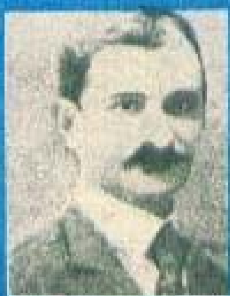
tate la extremitatea posterioară a fuzelajului, de asemenea seria de aparate denumite „Bristol-Coandă" şi un tun fără recul pentru aviaţie.

Teoretician remarcabil, dotat totodată cu un simţ practic deosebit, H. Coandă realizează rezervoare şi cisterne de combustibili din beton armat (în condiţiile primului război mondial, cînd metalul era deficitar), concepe şi ridică locuinţe din elemente prefabricate bazate pe un material inventat de el („beton-bois"), inventează un nou sistem de transport tubular, de mare viteză, un „cuptor solar" pentru desalinizarea apei de mare, un nou tip de aparat cronofotografic, aparate destinate unor însemnate cercetări în chimie, biologie, medicină, mecanică, fizică, agronomie etc.

O descoperire fundamentală a sa, brevetată în 1934, a fost „efectul Coandă" (denumit astfel de Albert Métral), aflat la baza noului domeniu al amplificatorilor fluizi, care a deschis o nouă pagină în tehnica modernă. Acest efect, studiat şi aplicat de multe decenii în toată lumea, i-a permis să construiască noi tipuri de turbine cu gaze, dispozitive de atenuare a zgomotelor, pulverizatoare, noi aparate de zbor („epoleţii zburători", „aerodinele lenticulare" etc.) şi de propulsie subacvatică etc. „Efectul Coandă" a fost dezbătut, relevîndu-se multiplele sale utilizări, la simpozioane desfăşurate în ultimele două decenii atît în ţară cît şi în străinătate (Bucureşti, New York, Berlinul Occidental).

După o bogată activitate peste hotare, Henri Coandă s-a întors în ultimii ani ai vieţii în patria sa, aducîndu-şi din plin contribuţia la promovarea revoluţiei tehnico-ştiinţifice. A fost iniţiatorul şi primul director al Institutului Naţional de Creaţie Ştiinţifică şi Tehnică — INCREST, din Bucureşti.

Pasionat al cunoaşterii ştiinţifice şi tehnicii, Henri Coandă era totodată un om cu interese foarte variate — citea multă filozofie şi istorie, a fost un polisportiv, a sculptat cu talent (elev al lui A. Rodin şi bun prieten cu C. Brâncuşi), cînta la violoncel şi, în tinereţe, a făcut parte din orchestre de amatori, a întreprins cercetări privind antigravitaţia şi parapsihologia. Un biograf al său, Paul Pasteur, îl descria astfel la vîrsta senectuţii: „Alura lui, atletică şi tinerească, îi dezminţea vîrsta; tenul bronzat era scos şi mai mult în evidenţă de părul alb, ochii limpezi, expresia zîmbitoare." A fost o viaţă întreagă un optimist, încrezător în viitorul omenirii.

TRAIAN VUIA, realizatorul zborului mecanic pe plan mondial

Se împlinesc, în 1982, deci 100 de ani de la naşterea lui Vlaicu, zece ani de la dispariţia lui Coandă şi — să nu îl uităm — 110 ani de la naşterea, la Surducul Mic, în Banat, a lui Traian Vuia (1872—1950), omul care a realizat primul zbor mecanic autonom din istoria aviaţiei mondiale. Aniversări memorabile, consemnînd aportul substanţial al creaţiei tehnice româneşti la patrimoniul civilizaţiei mondiale.

Biograful său, George Lipovan, i-a reconstituit copilăria grea de copil sărac. Numai prin înzestrarea şi hărnicia sa a izbutit să urmeze şcoala primară, iar după aceasta liceul, la Lugoj. Încă de pe atunci a dovedit aptitudini deosebite pentru fizică şi mecanică, construind tot felul de aparate şi instalaţii ingenioase, micul său meşteşug ajutîndu-l şi să se întreţină. În 1892, s-a înscris, răspunzînd chemării sale, la Şcoala Politehnică din Budapesta, dar, din lipsă de mijloace, a trecut după un an la Facultatea de drept, unde frecvenţa nu era obligatorie, ceea ce îi permitea să-şi cîştige existenţa. În 1901, devine doctor în drept, practică un timp avocatura în Banat; totodată continuă să se preocupe intens de tehnică şi concepe proiectul unui „aeroplan-automobil", zborul devenind visul vieţii sale.

Întrucît autorităţile austro-ungare îi refuză orice sprijin pentru construirea aparatului său, se hotărăşte să plece la Paris, pe atunci capitala aviaţiei mondiale, ajutat material de o seamă de români bănăţeni inimoşi. Aci îşi desăvîrşeşte proiectul şi adresează, plin de încredere, un memoriu detaliat Academiei de Ştiinţe a Franţei. Dar în cadrul acesteia predominau partizanii aparatelor mai uşoare decît aerul, a baloanelor. Memoriul îi este respins, cu o rezoluţie care astăzi apare hilară. „Realizarea zborului cu un aparat mai greu decît aerul este o himeră. O asemenea concepţie nu poate să izvorască decît dintr-o minte bolnavă."

Vuia nu se descurajează. Izbuteşte să obţină brevetul de invenţie francez nr. 332106 /1903 pentru aparatul său (ulterior brevetează invenţia în Anglia) şi trece la construirea sa. Motorul de automobil „Serpol-

let" pe care îl adoptă nu îl satisface și îl modifică sensibil, reducîndu-i substanțial greutatea, pînă 5,25 kg pe cal putere; de la alimentarea cu abur, îl trece la alimentarea cu vapori de bioxid de carbon, „una dintre principalele originalități ale invenției lui Vuia", cum observa A. Fournier în „La Nature". Trenul de aterizare prezenta și el o importantă noutate, fiind vorba, pentru întîia oară, de un tren de aterizare sub forma unui cărucior cu roți pneumatice. Avionul „Vuia 1" era un monoplan ușor, cu cadrul din țevi și aripile din pînză, acestea de o formă care-i făcuse pe prietenii parizieni să-l denumească „Liliacul". Elicea avea un diametru de 2,20 m și pasul constant de 2,40 m. Întreaga construcție se caracteriza printr-o greutate redusă și asigura o mare stabilitate.

După mai multe rulări la sol, întreprinse începînd din decembrie 1905, la 18 martie 1906, Vuia a izbutit la Montesson istorica sa performanță. Consecutiv unui rulaj de 50 m, mașina pilotată de inventator s-a desprins de la sol și a zburat, la o înălțime de circa un metru, pe o distanță de 12 m. Proba fusese făcută. Pentru întîia dată în istoria tehnicii, un aparat mai greu decît aerul dovedise că poate să se înalțe în aer numai prin forța motorului său, zburase deci cu propriile sale mijloace de bord, fără nici o altă instalație ajutătoare de la sol (avionul fraților Wright plutise și el în aer, în decembrie 1903, dar nu decolase autonom, ci fusese lansat prin catapultare, neavînd nici tren de aterizare). În 1958, istoricul aviației René Chambe avea să scrie: „Traian Vuia a făcut ca bătrîna Europă să se trezească. El este primul în timp". Și alți aviatori au realizat apoi performanțe asemănătoare, cel dintîi Alberto Santos-Dumont, dar la 6 luni după primul zbor al lui Vuia și utilizînd de asemenea un tren de aterizare cu roți pneumatice, inspirat după cel al românului, de care luase cunoștință. Autori contemporani, britanici și americani (Arthur Gordon, James Haggerty ș.a.) au subliniat, în lucrări publicate în 1962 și 1965, că schema constructivă a lui Vuia l-a influențat considerabil pe Louis Blériot în configurarea monoplanului său din 1907, care a traversat Canalul Mînecii. Vuia însuși și-a perfecționat aparatul, efectuînd și alte zboruri, cu avioanele „Vuia 1 bis" și „Vuia 2".

Ulterior, inventatorul român se ocupă de zborul vertical, publicînd interesante studii teoretice în România și Franța și realizînd mai multe tipuri de elicoptere, dintre care cel construit în 1921 era dotat cu motor „Anzani" de 16 CP și cîntărea doar 190 kg. În 1925, Vuia inventează și construiește un original „Generator de aburi, cu ardere în cameră închisă și cu vaporizare instantanee", de un randament superior, marcînd un moment însemnat în dezvoltarea termotehnicii.

Puternic legat de patria sa, a publicat la Paris, în cursul primului război mondial, articole și manifeste despre drepturile românilor din Transilvania de a se „uni cu țara". În timpul celui de al doilea război mondial, deși la o vîrstă înaintată, a participat activ la mișcarea de rezistență și a fost președintele „Frontului Național Român din Franța". Și-a îndeplinit apoi ultima dorință, de a reveni în patrie, unde a murit în anul 1950. „Eu nu lucrez pentru gloria mea personală, ci lucrez pentru gloria geniului uman", a scris el într-un rînd, dovedind astfel modestie, dar și deplină luciditate în ce privește valoarea operei creatoare pe care a lăsat-o posterității.

GOGU (GEORGE) CONSTANTINESCU, întruchipare a spiritului inventiv, creatorul sonicității și al mașinilor sonice

Gogu Constantinescu (1881–1965), întemeietorul noii discipline tehnice a sonicității, a făcut parte, cum remarca academicianul Remus Răduleț, „din clasa inventatorilor-descoperitori, a marilor creatori ai tehnicii, care au trebuit să creeze o știință nouă pentru a face posibile invențiile lor." Fiu al unui eminent profesor secundar de matematică, Gheorghe P. Constantinescu din Craiova, autor de exemplare manuale de școală, Gogu și-a vădit încă din liceu înzestrarea. Și-a amenajat în locuința părinților un mic atelier și ani la rînd nici un meseriaș n-a mai pătruns în casă pentru vreo reparație. A împînzit locuința cu sonerii și semnalizatoare ingenioase de la o încăpere la alta, iar pentru sora sa, care era slabă la matematică, a inventat chiar o mașină de învățat calculele.

După ce a terminat liceul la Craiova, s-a înscris la Școala Națională de Poduri și Șosele, pe care a absolvit-o în 1904, fiind șef de promoție. Ca lucrare de diplomă, G. Constantinescu a prezentat proiectul îndrăzneț al unui pod de beton armat, împotriva indicației profesorului său, ilustrul inginer Anghel Saligny, care ar fi preferat un pod metalic

sau un pod de beton simplu, neexistînd pe atunci prescripții pentru calculul betonului armat. Între 1904 și 1910, construiește o serie de mari poduri după acest procedeu, la Brătești, Răcăciuni, Adjud și Dolhasca, precum și alte construcții la care a folosit masiv betonul armat: Palatul Bursei și Camera de Comerț din București, planșeele Ministerului Lucrărilor Publice etc. La o moschee din Constanța realizează, pentru prima dată în lume, construcția unei bolți din pînze subțiri de beton armat. Mai mult, pentru a fundamenta aceste lucrări, elaborează o teorie elementară, proprie, de calcul a betonului armat.

Pianist și matematician deopotrivă de talentat, George Constantinescu a elaborat încă din anii studenției o lucrare intitulată *„Teoria matematică a acordurilor muzicale"*. Îl frămînta gîndul realizării transmiterii energiei mecanice prin vibrații elastice în fluide, întrucîtva analoagă transmisiunii acustice. Transmisia sonică, sonicitatea, îi apărea drept cheia unei adevărate revoluții în tehnică; construiește chiar o serie de dispozitive sonice în țară, dar inițiativa sa este întîmpinată cu dezinteres și ironie. Pleacă în 1910 în Anglia, unde, la început, viziunea sa nouă e primită cu aceeași desconsiderare, primul său „laborator" fiind masa de bucătărie a locuinței sale. În 1913 se duce în S.U.A. să se sfătuiască cu T.A. Edison, dar nici acesta nu îl încurajează. Mai mult chiar, îi cere să renunțe la orice fundamentare matematică a ideilor sale, sfătuindu-l să-i urmeze exemplul său de a inventa numai pe baze empirice, fără calcule.

În anul 1916, Gogu Constantinescu izbutește să construiască cea dintîi mitralieră de avion perfect sincronizată cu elicea, capabilă de a trage printre paletele acesteia 2400 gloanțe pe minut. Este bazată pe transmisia sonică și industria de război britanică firește, interesată, o produce în serie. Guvernul îi asigură și editarea lucrării sale teoretice despre sonicitate: *„Theory of Sonics. A Treatise on Transmission of Power by Vibrations"* (1918), clasificată drept „secretă" datorită aplicațiilor ei militare. Mai mult, i se alocă fondur pentru amenajarea unui mare laborator, în care să-și continue cercetările.

Utilizînd conjunctura favorabilă, Gogu Constantinescu realizează numeroase mașini și dispozitive bazate pe sonicitate: generatoare, haveuze, pompe, perforatoare, ciocane, motoare sonice — ușoare și robuste. O invenție fundamentală, convertorul de cuplu (1923), îi permite să înlăture cutia de viteze și ambreiajul la automobilele sonice. Se asigură astfel ajustarea automată a efortului motorului asupra arborelui transmițător, fiind vorba, cum remarca academicianul Aurel Beleș, de „una dintre primele realizări ale automaticii moderne în industrie". Concepe și realizează motoare diesel cu injectoare bazate pe principiul sonicității: ideea și schemele respective au fost „preluate" de diferite firme constructoare germane, care le-au aplicat fără a cumpăra brevetul și a preciza paternitatea lui. Extinzînd mereu domeniile de utilizare ale sonicității, inventatorul român fundamentează hidrosonicitatea, electrosonicitatea, termosonicitatea — realizînd de pildă transmiterea căldurii la distanță prin vibrații sonice. Inițiază forajul sonic de mare adîncime, extracția și deparafinarea țițeiului prin curenți sonici, inventează aparate sonice de semnalizare, calculatoare sonice, o mașină sonică de integrat ecuațiile diferențiale etc.

Revine în țară în mai multe rînduri (1919, 1933, 1961, 1963), fiind ales membru corespondent al Academiei Române, membru de onoare al Academiei R.S.R., doctor honoris causa al Institutului Politehnic din București. În locuința sa din Anglia a consacrat o încăpere artei populare românești, pe care o prețuia și iubea atît de mult.

Sonicitatea lui Gogu Constantinescu, mașinile sale sonice, constituie nu numai o uriașă realizare, dar o și mai însemnată promisiune pentru viitorul tehnicii. Cum scria pe drept cuvînt inginerul Aurel Beleș la moartea inventatorului, Gogu Constantinescu „a făcut parte din acei iluștri oameni pentru care moartea este trecerea la nemurire."

VICTOR BABEȘ, descoperitorul a peste 50 de agenți patogeni, părintele prestigioasei școli medicale românești

În anul 1885 apărea la Paris lucrarea *Les bactéries et leur rôle dans l'étiologie, l'anatomie et l'histologie pathologique des maladies infectieuses*, constituind primul tratat sistematic de bacteriologie din lume (distins cu premiul „Montyon"). Autorii săi erau Victor Babeș și A.V. Cornil (profesorul Cornil a mărturisit mai tîrziu, într-o scrisoare, că principalul merit al elaborării i-a revenit lui V. Babeș, el alăturîndu-și numele pe

copertă mai mult pentru a conferi prestigiul semnăturii sale de savant consacrat operei mai tînărului său colaborator). Pe drept cuvînt avea să observe, peste decenii, academicianul Iuliu Hațieganu: „In bacteriologie nu este capitol unde numele lui Babeș să nu figureze. El este cel mai distins bacteriolog, care a luat parte activă la clădirea acestei discipline, de la punerea temeliei și pînă la așezarea acoperișului ei." Mai trebuie spus că anul 1887, cînd Victor Babeș fondează la București Institutul de patologie și bacteriologie și devine titular al catedrei de anatomie patologică și bacteriologie reprezintă fără îndoială cel mai important moment în procesul de constituire al prestigioasei școli românești de medicină.

Fiu al unui distins intelectual și patriot transilvănean, Vincențiu Babeș, membru al Academiei Române, Victor Babeș (1854—1926) a urmat studiile secundare la Lugoj și la Budapesta, apoi Facultatea de medicină din Viena, al cărei doctorat l-a obținut, cu un deosebit succes, în anul 1878. A funcționat ani la rînd ca asistent, conferențiar și profesor de histopatologie (1873—1887) și director al Institutului de histopatologie din Budapesta (1885—1887).

În această perioadă, se situează și importantele sale stagii de specializare la renumiți savanți ai vremii, printre care Rudolf Virchow, Robert Koch, Louis Pasteur. „Nu cunosc niciun savant tînăr, scria Virchow, care s-ar putea compara cu dr. V. Babeș în ce privește asiduitatea, abilitatea experimentării și mai ales precizia și conștiinciozitatea lucrărilor sale științifice." La vîrsta de 31 de ani era de acum un cercetător cunoscut, cu numeroase lucrări și descoperiri (dealtfel la această vîrstă publică, în premieră, tratatul de bacteriologie amintit). La îndemnul lui Virchow, Babeș studiază interacțiunea unor bacterii și descoperă „concurența lor vitală", iar prin aceasta capacitatea unor microorganisme de a inhiba dezvoltarea altor microorganisme prin substanțele elaborate de ele. „Noi orientări în terapeutică se întrevăd" — proclamă el în 1885 profetic și devine astfel un precursor al tratamentului cu antibiotice. Cînd Koch descoperă bacilul tuberculozei (1882), V. Babeș identifică la rîndul său prezența acestuia în urină, deschizînd astfel cel dintîi calea diagnosticării timpurii a tuberculozei rinichilor și organelor genitale, salvînd mii de vieți omenești. În 1884 descoperă, în citoplasma unor bacterii, granulațiile metacromatice care au fost denumite mai tîrziu „corpusculii Babeș-Ernst", vitale pentru diferențierea unor germeni.

1887 este un an de răscruce în cariera științifică a lui Victor Babeș. Răspunzînd invitației guvernului român și simțămintelor sale naționale, el renunță la condițiile de cercetare superioare pe care le avea în străinătate și se stabilește în patrie, deși conștient că aci avea în fața sa o grea muncă de pionierat. Curînd însă, Institutul de patologie și bacteriologie înființat de el la București (primul institut de cercetare medicală din România) dobîndește un renume european. În 1888 fundează, tot la București, un institut antirabic (cel de al treilea din lume), în cadrul căruia va perfecționa tratamentul pasteurian al turbării, elaborînd o „metodă românească", aplicabilă și în cazuri în care tratamentul clasic era ineficient. Tot în 1888 descoperă agentul hemoglobinuriei bovine, iar patru ani mai tîrziu al circeagului oilor, piroplasmidele patogene care le provoacă fiind denumite în 1900, la Congresul internațional de zoologie de la Londra în cinstea sa „babesii", iar afecțiunile respective „babesioze" — un aport fundamental în parazitologie.

Creația științifică a lui Victor Babeș, devenit din 1893 membru al Academiei Române, acoperă o arie foarte vastă de aspecte teoretice și practice. A fost un promotor al concepției patomorfologice a procesului infecțios, orientare științifică bazată pe sinteza dintre bacteriologie și anatomie patologică. A dovedit, cel dintîi, rolul sistemului nervos în menținerea troficității țesuturilor și în apărarea organismului împotriva microbilor. Aportul său în elaborarea seroterapiei și a serovaccinării este pe drept cuvînt considerat primordial; imunizarea pasivă, metodă de bază a medicinei profilactice, reprezintă o creație a sa. Descoperă, odată cu anatomopatologul italian A. Negri incluziunile rabice, alterații microscopice produse în sistemul nervos central de turbare (incluziunile Babeș-Negri). Lucrarea care încoronează cercetările sale asupra turbării — *Traité de la rage* (Paris, 1912) — este încoronată în Franța cu premiul Briand.

Caracteristic pentru creativitatea sa este și faptul că V. Babeș a inventat aproape 60 de aparate și procedee tehnice de laborator. Trebuie precizat că savantul român a descoperit și descris mai mult de 50 germeni patogeni, ceea ce i-a permis să elaboreze metode noi de diagnostic și tratament pentru nenumărate maladii, printre care lepra, difteria, tuberculoza și multe altele. A fost astfel unul dintre cei mai iscusiți „vînători de microbi" ai medicinei moderne, pentru a folosi expresia consacrată lui Paul de Cruif.

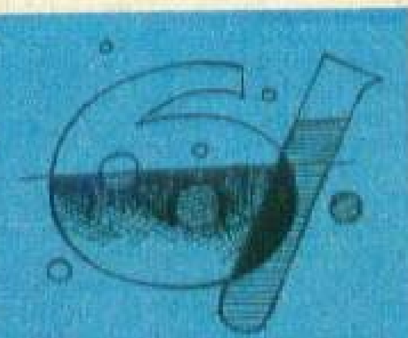
Victor Babeș era un om de o mare integritate, un intransigent, un combativ. A indispus în repetate rînduri oficialitățile vremii prin propagarea de idei ateiste în conferințele sale, a criticat fără menajamente starea economică și sanitară nesatisfăcătoare, mai ales de la sate, arătînd că statul este răspunzător de ea. „Leacul pelagrei? Al acestei boli a mizeriei, al acestei rușini naționale? se întreba Babeș. Vi-l dau eu: împroprietărirea țăranilor." Aceste cuvinte, rostite în 1907, i-au atras o adevărată dizgrație. Amintind că a luptat timp de 28 de ani pentru reformele „dictate de știință", el arată: „Politicienii noștri, care, îndemnați de cîțiva infami calomniatori, înjură și suprimă oamenii noștri de știință cu renume european, nu-și dau seama sau puțin le pasă, dacă fac prin aceasta un act de trădare a neamului. Fiți însă convinși

că nu este departe timpul cînd drepturile și aspirațiile României vor fi apreciate de areopagul Europei, dar nu după numărul ostașilor noștri, nici după agitațiunile politicienilor interesați, ci după valoarea culturală și civilizatoare a neamului românesc, care e reprezentat în primul rînd prin știința română, nu prin știința germană sau franceză transplantată cu mai mult sau mai puțin succes la noi, dar prin ceea ce românii au creat nepieritor în țara lor și pentru care lumea civilizată le este recunoscătoare."

Așa gîndea și vorbea cel mai de seamă savant român din trecut, chiar dacă asemenea adevăruri, rostite răspicat, antrenau reducerea sau suprimarea fondurilor alocate cercetărilor întreprinse în institutul său. A știut o viață întreagă să se păstreze demn, cu o coloană vertebrală dreaptă.

GHEORGHE SPACU, un chimist și un fizician de excepție

Gheorghe Spacu (1883–1955) a urmat Liceul Național din Iași și apoi secția de fizico-chimice a Facultății de științe din același oraș, îndrumat de Petru Poni, Dragomir Hurmuzescu, Petre Bogdan, Nicolae Costăchescu. Obține cel de al doilea doctorat în chimie din țară (1910). Asistent și conferențiar la Universitatea din Iași (1907–1919), apoi profesor de chimie anorganică și analitică al Universității din Cluj (1919–1940), unde întemeiază o puternică școală de cercetare. Profesor de chimie anorganică la Universitatea din București (1940–1955). „Pentru Gheorghe Spacu, sublinia chimista Raluca Ripan, profesoratul era nu numai o activitate obișnuită de dascăl, ci și o datorie de înaltă răspundere pentru formarea adevăratului specialist." Membru al Academiei Române (1935) și al Academiei R.P.R. (1948), a numeroase academii și societăți științifice străine. De două ori laureat al premiului de stat (1950 și 1954).

Cel mai însemnat specialist român în chimia combinațiilor complexe (chimia coordinativă) și o autoritate pe plan mondial în acest domeniu, cu descoperiri larg omologate. A obținut **aproape o mie de substanțe complexe noi,** anterior necunoscute în literatura de specialitate (hidroxoplatinați, hexacloroplumbați etc.). Realizator al unei noi clase de amine complexe, cu benzidină și toluidină. În timp ce înaintea lui abia erau cunoscute cîteva tipuri de amine complexe ale magneziului, Spacu a reușit să sintetizeze **26** astfel de substanțe; este și descoperitorul pe plan mondial al selenocianaminelor. A obținut, în total, **148 de amine noi.** A dovedit că sărurile duble sînt, în stare solidă, combinații complexe.

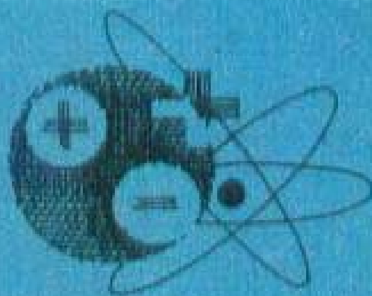
În chimia analitică este autorul a **125 metode analitice noi,** calitative și cantitative (gravimetrice, volumetrice, electrochimice etc.), pentru identificarea și dozarea elementelor metalice, a radicalilor acizi, a unor ioni, a unor substanțe organice. Un mare număr de standarde de analiză din România, S.U.A., Anglia, U.R.S.S., Franța indică aceste metode ca norme oficiale. Astfel, metoda lui Spacu pentru recunoașterea cuprului în minereurile de plumb este inclusă în standardul sovietic „GOST 2076-48, Metalurgie V. 33". Reacțiile concepute de marele chimist sînt curent folosite în laboratoarele din toată lumea. În terminologia internațională au fost de pildă incluse, pe această bază, o „reacție Spacu" pentru recunoașterea persulfaților, un „reactiv Spacu" (mercatobenztiasolul) — curente în analizele chimice.

Răspunzînd nevoilor economiei românești în anii de început ai construcției socialiste, G. Spacu a elaborat mai multe procedee: pentru fabricarea a numeroase tipuri de îngrășăminte minerale, pentru producerea oxidului de magneziu, pentru fabricarea acidului sulfuric — vital în industrie — pe bază de gips indigen, pentru valorificarea sulfului și arsenului conținut în minereuri indigene.

„Era un om arătos și plăcut; mîndru, serios și protocolar", îl descria în amintirile sale un alt chimist clujan de seamă, Dan Rădulescu. Cercetarea științifică îi absorbea aproape toată energia, dar se preocupa de asemenea de artele plastice, de literatură și muzică. Cînta la vioară și iubea florile, de care casa îi era întotdeauna plină. Cultiva ironia fină, dar ascuțită, pe un fond de fermitate și optimism.

ALEXANDRU PROCA, omul ideilor vaste

După studii secundare la Liceul „Gheorghe Lazăr" din București, Alexandru Proca (1897—1955), absolvă, ca șef de promoție, atît Școala de ofițeri de geniu (1917), cît și Școala Politehnică din București (1922), studii întrerupte de participarea, pe front, la Războiul reîntregirii. După ce lucrează un timp în industria petroliferă, contribuind la electrificarea acesteia (concomitent cu primele studii de fizică nucleară și mecanică cuantică), pleacă pentru specializare la Paris, unde își susține licența în fizică (1928) și apoi doctoratul (1933). Lucrează la „Institutul Radiului" din Paris, îndrumat de Marie Curie, apoi la Institutul „Henri Poincaré" ale cărui anale le editează ani la rînd. Apreciat de savanți francezi de mare valoare, își impune totuși inițial cu greu concepția originală. Scrie în 1928, cu amărăciune, maestrului său, rectorul politehnicii, Nicolae Vasilescu-Karpen: „Nu sînt încă completamente liber să fac ce vreau și dificultățile pe care le am nu sînt deloc făcute să te încurajeze. După ce că e greu să faci un lucru nou, original, mai trebuie să te zbați să-l publici." Treptat însă, autoritatea sa științifică crește, colaborează cu mari savanți ai vremii, printre care Marie Curie, Jean Perrin, Paul Langevin, Niels Bohr, Louis de Broglie ș.a. În timpul ocupației germane a Franței este profesor de mecanică la Universitatea din Porto, în Portugalia (1940—1944), apoi, în ultimul deceniu al vieții, director de cercetări la Centrul național de cercetări științifice al Franței și conducător al Seminarului de fizică teoretică al Sorbonei.

Alexandru Proca a fost cel mai de seamă fizician teoretician român. Conceptele introduse în domeniul fizicii nucleare figurează în orice dicționar sau tratat de specialitate din lume. „De cîte ori am o problemă științifică grea în institut, care cere competență, multă răbdare, dibăcie de eminent experimentator, mărturisea însăși Marie Curie, mă adresez domnului Proca. Puteți să vă mîndriți voi, românii, cu un cercetător științific de talia domnului Proca." Horia Hulubei aprecia, la rîndul său: „La deschiderea drumului spre studiul cîmpurilor nucleare, o însemnată contribuție a dat, prin lucrările sale, compatriotul nostru Proca, care, împreună cu japonezul Hideki Yukava, cu totul independent și în același timp, a pus bazele studiilor actuale ale forțelor nucleare". Tot în același timp cu H. Yukava, Proca a prevăzut în 1935 existența mezonilor, descoperiți apoi în 1937 de C.D. Anderson. Ulterior a stabilit **ecuațiile cîmpului mezonic,** denumite de Louis de Broglie, creatorul mecanicii ondulatorii, „ecuațiile Proca", precum și „ecuațiile spinoriale Proca". A fost cel dintîi care a pus în discuție, încă din 1928, **structura granulară a spațiului și timpului,** problemă astăzi de mare actualitate. Încadrînd teoria luminii în mecanica cuantică, „a introdus un nou tip de particulă, numită «sarcină pură», cu o masă de repaos nulă și o sarcină egală cu cuanta de electricitate", cum arăta regretatul istoric al fizicii românești Victor Marian. A propus introducerea, pe lîngă cele patru coordonate cunoscute ale spațiului și timpului, a unei a cincea — variabila conjugată a masei. Spre sfîrșitul vieții a elaborat teoria după care diversele particule pot fi considerate drept stări distincte ale unui singur corpuscul, caracterizate fiind prin valorile maselor de repaos și spinul total. Contribuții fundamentale a mai adus în fizica relativistă, mecanica ondulatorie, mecanica statistică, electromagnetism, radioactivitate, dinamică.

A fost omul ideilor vaste și profunde, cu un acut simț al noului, dar a murit prematur, măcinat de o boală necruțătoare, în plină putere de creație. Marele matematician Simion Stoilov, pe atunci ambasador al României la Paris, a povestit cum, în toamna anului 1955, a asistat la deschiderea Seminarului de fizică teoretică al Sorbonei, la care Proca, deși foarte bolnav, a ținut personal să asiste; nu a mai putut ține cuvîntul inaugural, rostit de aceea de un coleg.

Mare iubitor de muzică, era fascinat mai ales de compozițiile lui Bach. Foarte iubit de oamenii de știință și de alți intelectuali cu care a conlucrat, aceștia au întemeiat după moartea sa asociația „Les amis de Proca", care ființează și astăzi.

CONSTANTIN I. PARHON, maestru necontestat al endocrinologiei și gerontologiei

Fie-ne îngăduit să începem evocarea savantului-patriot C.I. Parhon (1874—1969) prin două caracterizări pe care le-au dat operei sale un om de știință și un poet. „C.I. Parhon, scria acad. Ștefan M. Milcu, se proiectează în conștiința națională ca o figură reprezentativă a științei, ca un mare cetățean, un devotat al clasei muncitoare și al ideilor generoase ale socialismului." După ce fusese îngrijit în clinica Institutului de endocrinologie din București, Tudor Arghezi consemna la rîndul său, în 1959, în slova-i fără egal: „Am găsit în clinica Parhon o boare de răcoare, o adiere fragedă de cinste dulce, de bunăvoință discretă și de bunătate, un surîs primăvăratec de poezie."

Înainte de toate, C.I. Parhon este întemeietorul renumitei școli românești de endocrinologie și unul dintre pionierii orientării moderne a endocrinologiei și gerontologiei pe plan mondial.

A studiat medicina la București, obținînd doctoratul în 1900, cu o teză privind hemiplegia, apoi s-a specializat în psihiatrie și neurologie la München. S-a format ca medic și cercetător în mare măsură sub influența lui Gheorghe Marinescu, întemeietorul școlii românești de neurologie. A fost profesor de neurologie și psihiatrie la Facultatea de medicină din Iași (1912—1933) și ulterior de clinică endocrinologică la București, (1933—1940), conducătorul primei catedre de această specialitate din țară. Această din urmă catedră a fost desființată de legionari în 1940, datorită atitudinii democratice, antifasciste a titularului ei, iar C.I. Parhon îndepărtat samavolnic din învățămînt. Catedra a fost reînființată în 1946, același an în care s-a creat la București, sub conducerea sa, Institutul de endocrinologie, unul dintre cele mai moderne din lume.

În 1928, Parhon a devenit membru al Academiei Române, iar începînd din 1948 și pînă la sfîrșitul vieții a fost președinte de onoare al Academiei R.S.R., precum și membru a numeroase academii și societăți științifice străine.

Preocupările sale de endocrinologie datează de timpuriu. Încă din anul 1900 a relevat rolul glandelor endocrine în constituția somato-psihică a omului. În 1906 a elaborat, pentru prima dată în lume, teoria patogeniei endocrine a psihozelor. Anul 1909 marchează un moment important în progresul endocrinologiei mondiale. Apare cel dintîi tratat complet de endocrinologie din lume, *Les Sécrétions Internes. Pathologie et physiologie*, elaborat de C.I. Parhon în colaborare cu M.H. Goldstein. Parhon a fost unul dintre primii savanți din lume care a propus și introdus folosirea unor preparate din extrase glandulare în terapeutică și un pionier al opoterapiei ovariene. Cercetări originale l-au dus la stabilirea de fapte noi privind rolul glandelor endocrine în viața embrionară și fetală. A descoperit un important sindrom care îi poartă numele: sindromul hiperhidropexic („sindromul lui Parhon"). Cercetările sale privind glanda epifiză și timusul se bucură și astăzi de o unanimă apreciere. Este întemeietorul, pe plan mondial, al endocrinologiei comparate și al teoriei endocrine a constituției. A promovat endocrinologia ca parte a biologiei, nu doar ca o specialitate medicală.

Studiile sale de gerontologie au fost stimulate inițial de fundamentarea de către el a endocrinologiei vîrstelor. În anul 1925 introduce în știință termenul astăzi consacrat de „ilikibiolgie", avînd semnificația de biologia vîrstelor. Studiază, cu rezultate originale morfopatologia și fiziopatologia bătrîneții, îmbătrînirea experimentală (la animale) etc. Considera bătrînețea „o boală, o stare patologică", care trebuie tratată medical. A elaborat un concept general privind „factorul timp" în evoluția proceselor biologice și a pus bazele studiului clinic al bătrîneții și a tratamentului ei, aducînd contribuții deschizătoare de drumuri. Dealtfel, în 1952 a întemeiat și condus Institutul de geriatrie din București. Cunoscutul clinician și fiziolog francez E.C. Achard observa că „lucrările sale au contribuit din plin pentru a situa medicina românească în avangarda progresului științific."

Marea sa creație științifică s-a îmbinat cu o susținută activitate socială; el participînd încă de la sfîrșitul secolului trecut, din anii de școală, la mișcarea muncitorească și socialistă, fiind apoi membru al Partidului Comunist Român de la întemeierea acestuia, în 1921. După cel de al doilea război mondial, statul oamenilor muncii l-a distins cu titlul de Erou al Muncii Socialiste. A fost primul președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române (1947—1952), într-o vreme cînd idealurile sale de o viață începeau să se împlinească.

Pagini realizate de I. M. ȘTEFAN

NICOLAE PAULESCU, procesul unei mari descoperiri sau cum se poate pierde un premiu Nobel

Una dintre cele mai mari descoperiri medicale ale secolului nostru a fost aceea a secreției endocrine a pancreasului, cunoscută în prezent sub numele de insulină. Momentul descoperirii este greu de precizat. El se situează undeva între anii 1915—1920. Autorul ei este însă în mod incontestabil fiziologul român Nicolae Paulescu (1869—1931). Un nume despre care cel puțin o generație de medici nu a știut nimic sau aproape nimic. Personal, mărturisesc nu i-am auzit numele în cursul studiilor universitare. Este vorba de o gravă, de o inacceptabilă omisiune pe care școala românească de nutriție a încercat să o înlăture abia în ultimii zece ani.

Dar să rememorăm cîteva momente mai importante ale epocalei descoperiri.

În anul 1908, doctorul Paulescu publică în editura Vigot Frères, Paris, monografia „Hypophise du cerveau" (hipofiza creierului), în care descrie pentru prima dată o tehnică de extirpare a hipofizei pe cale intracraniană subteporală — tehnică repede adoptată de toți cercetătorii vremii, ea fiind considerată de celebrul savant englez Cuhing ca prezentînd „cea mai importantă contribuție în domeniu". Preocupările lui Paulescu privind secreția endocrină a pancreasului datează încă de la sfîrșitul secolului trecut, cînd, lucrînd la Paris alături de Dastre, încearcă izolarea substanței active prezente în pancreas. Instalarea sa ca profesor de fiziologie la București în anul 1900, precum și interesul pentru chirurgia hipofizei au temporizat cercetările asupra pancreasului, care au fost reluate abia după 1910. În anul 1916, Paulescu constată că un extract apos de pancreas administrat unui cîine diabetic provoacă rapid o înlăturare temporară a simptomelor. În 1920, în volumul II al tratatului-său de „Fiziologie medicală". Paulescu notează pentru întîia oară rezultatele administrării extractului său de pancreas, **menționind cu o precizie uimitoare principalele efecte ale insulinei** (numită de el pancreină): scăderea glicemiei, a glicozuriei, a ureei sanguine și urinare. Conștient de importanța descoperirii sale, Paulescu menționează la sfîrșitul capitolului privind secreția pancreatică că **„această descoperire, care aruncă o lumină vie asupra patogeniei diabetului, ne-a dat, de asemenea, cheia tratamentului acestui sindrom"**, anticipînd aplicarea în scop terapeutic a extractului de pancreas la acea vreme insuficient de bine purificat. Ulterior, el precizează și acțiunea de scădere a cetonemiei, precum și momentul instalării și dispariției efectelor sale.

Lucrarea sa fundamentală, în care sînt expuse experimentările efectuate de-a lungul mai multor ani, apare în prestigioasa revistă „Archives Internationales de Physiologie", în numărul din 31 august 1921.

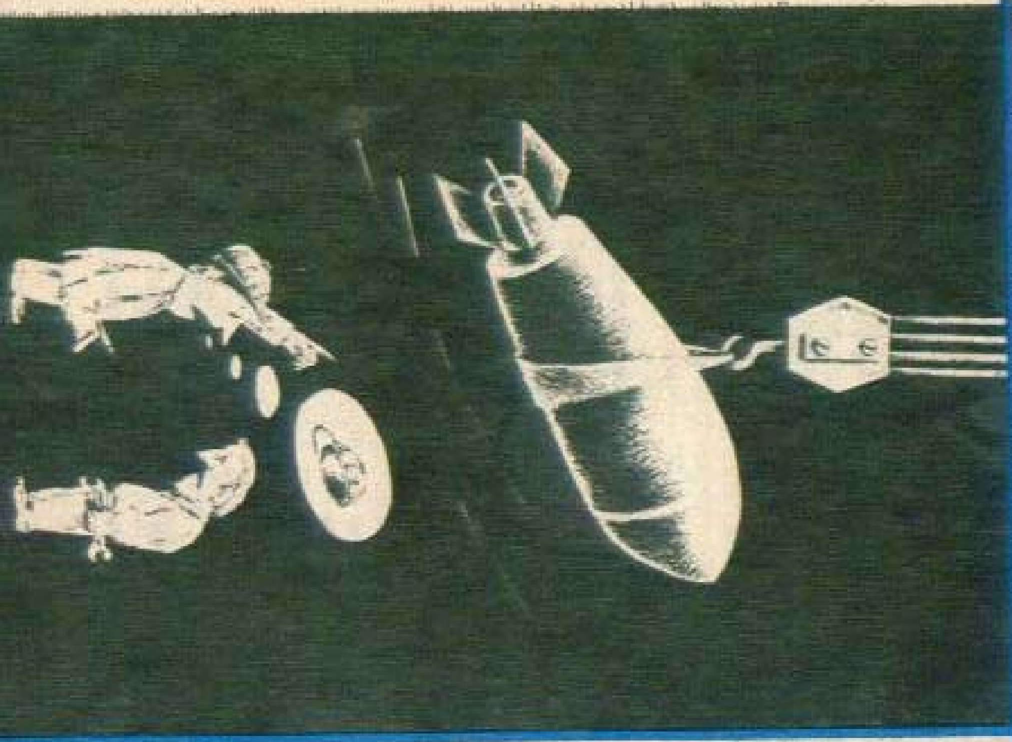
Concluziile lucrării sale intitulate „Cercetări privind rolul pancreasului în asimilarea nutritivă" au rămas valabile pînă în prezent, putînd figura în orice tratat modern de diabetologie.

Opt luni mai tîrziu, în aprilie 1922, doi cercetători canadieni, Banting și Best, tipăresc concluziile lor referitoare la „Secreția internă a pancreasului", care, deși incomplete față de cele publicate anterior de Paulescu, se aseamănă în punctele esențiale cu cele ale cercetătorului român. Interesant de menționat că, în mod voit sau, după cum mărturisește mai tîrziu Best, datorită proastei cunoașteri a limbii franceze, lucrările lui Paulescu sînt comentate și interpretate ca fiind opuse concluziilor reale.

Răsunetul descoperirii insulinei a fost imens. În anul 1923 se acordă premiul Nobel pentru medicină cercetătorilor canadieni Banting și McLeod, deși cel care lucrase alături de Banting fusese Best?! O injustiție modestă față de nedreptatea făcută adevăratului și singurului descoperitor legitim al insulinei care a fost Nicolae Paulescu.

La 6 noiembrie 1923, Paulescu trimite o scrisoare de protest Fundației Nobel menționînd că **„descoperirea efectelor fiziologice și terapeutice ale insulinei îmi aparțin în întregime"... „Tratamentul diabetului era deja descoperit și nu mai rămînea decît detaliul aplicării sale la om".**

Întrucît legea Fundației Nobel interzice orice revenire asupra unei decizii luate, protestul lui Paulescu a rămas fără răspuns atît la propriu cît și la figurat. Este adevărat că, în 1969, Arne Tiselius, mărturisea că „după părerea mea, Paulescu merita de asemenea să i se decerne premiul", dar „din nefericire nu există nici un mecanism prin care comitetul pentru decernarea premiului Nobel ar putea face ceva în prezent într-un caz ca acesta sau similar lui. Personal, nu pot decît să-mi exprim speranța că în cadrul sărbătoririi celei de a 50-a aniversări a descoperirii insulinei, se va releva cum se cuvine

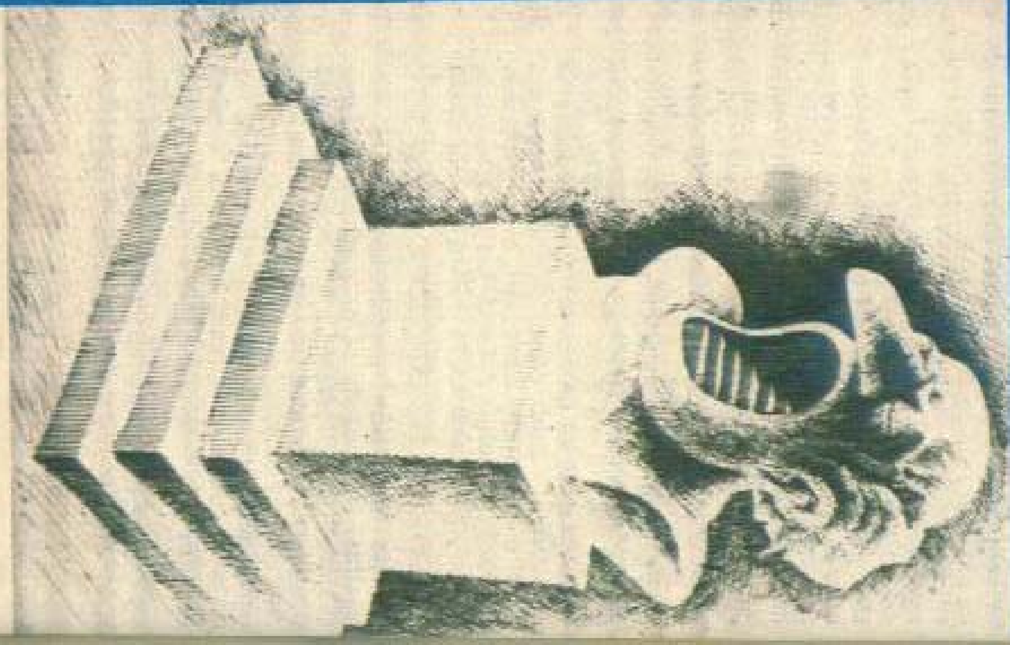

racul

LEONTE NĂSTASE ■

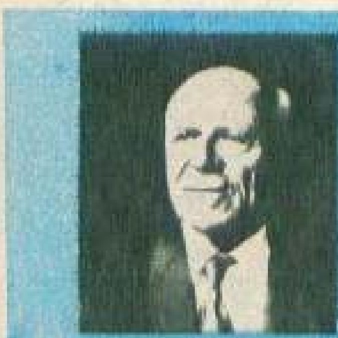

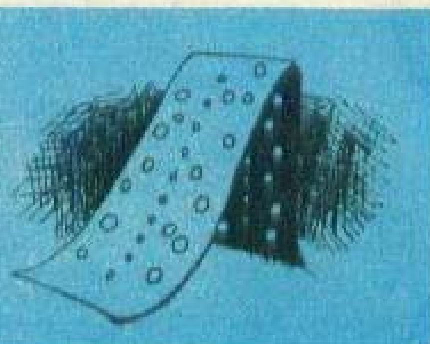
activitatea de pionier a lui Paulescu". De notat dealtfel, că de-alungul anilor, diferiţi cercetători, ca Funk în 1924, Sordelli şi Lewis în 1924, Trendelenburg în 1934 etc. au subliniat contribuţia fundamentală a lui Paulescu la descoperirea insulinei. Mai recent prof. K.G.M.M. Alberti (Anglia) scrie în prefaţa lucrării „Echilibrul acido-bazic": „România are o experienţă anterioară de cercetători nedreptăţiţi de „tyche". Exemplul clasic este acela al lui Paulescu care a avut insulina în mîinile lui cu ani de zile înaintea lui Banting şi Best, dar publicarea rezultatelor sale a fost întîrziată de primul război mondial. Deşi în final publicaţiile sale au precedat pe ale lui Banting şi Best, acestea au fost făcute într-o revistă franceză puţin consultată de cercetătorii de limbă engleză".

Să lăsăm o clipă în urmă injustiţia făcută lui Paulescu şi să vedem ce a însemnat, în fapt, epocala sa descoperire. În primul rînd, salvarea a milioane de vieţi omeneşti. Se ştie că, în absenţa tratamentului substitutiv cu insulină, un diabetic insulinodependent (numit astfel întrucît viaţa sa depinde de administrarea insulinei) moare în comă diabetică într-un interval de timp de numai cîteva zile. Astăzi toţi aceşti condamnaţi trăiesc, se dezvoltă, ating performanţe comparabile cu cele ale persoanelor nediabetice, datorită eforturilor neobosite a multor cercetători, a multor zile şi nopţi de veghe în laboratoare, capul de serie al acestora rămînînd Nicolae Paulescu, primul şi adevăratul descoperitor al insulinei.

Dr. C. IONESCU-TÎRGOVIŞTE
Şef de lucrări — Clinica de nutriţie şi boli metabolice

ŞTEFAN ODOBLEJA, părinte al ciberneticii

În toamna anului 1978, la cel de al IV-lea Congres mondial de cibernetică de la Amsterdam, o delegaţie de ingineri români prezenta o comunicare de o factură şi importanţă particulară în cadrul dezbaterilor de specialitate ale reuniunii. Lucrarea se intitula „Unitate şi diversitate în cibernetică" şi purta semnătura savantului severinean Ştefan Odobleja. Ea a cucerit de îndată atenţia şi largul interes al asistenţei, aducînd, în acelaşi timp, dovada că autorul ei (la ora respectivă ţintuit la pat de o boală nemiloasă) a elaborat principii şi legi ale ciberneticii cu mult timp înainte ca această disciplină să se fi constituit şi să fie cunoscută şi recunoscută oficial. Cei prezenţi au fost astfel informaţi — şi faptul a produs deopotrivă mirare, senzaţie şi consternare — că prima lucrare de cibernetică a fost elaborată de un român în 1938, deci cu zece ani înainte de apariţia „Ciberneticii" lui Norbert Wiener. Comunicarea făcută la Amsterdam a constituit prima confirmare internaţională a meritelor ştiinţifice ale compatriotului nostru, dar, după cum se ştie, Ştefan Odobleja, urmărit o viaţă de un destin potrivnic şi nemilos, avea să afle vestea exact în preziua morţii sale.

Fiu al unor ţărani săraci din comuna Valea Hoţului (azi Valea Izvorului), din judeţul Mehedinţi, Ştefan Odobleja s-a născut la 14 octombrie 1902. A urmat liceul la Drobeta-Turnu Severin şi apoi secţia de medicină internă a Facultăţii de medicină din Bucureşti. Studios şi deosebit de activ în răstimpul studiilor universitare, Ştefan Odobleja se remarcă în mod special ca un permanent al bibliotecilor şi cercurilor ştiinţifice, unde se distinge şi ca un aprig polemist în combaterea unor teorii la modă în medicină, psihologie, fizică. Colaborează la „Gazeta Medicală" şi publică, pe cheltuială proprie, în broşură mai multe studii de specialitate, între care amintim „Un semn de consultaţie asupra pleureziei", „Percuţia cordului", „Fonoscopia şi percuţia ficatului". După terminarea studiilor superioare este numit medic militar. În 1937 obţine premiul „Alexandru Papiu" pentru lucrarea „La Phonoscopie", tipărită în editura „G. Doin" din Paris. În sfîrşit, în 1938, îşi difuzează la Paris, prin libraria „Maloine", lucrarea sa capitală, tipărită la Lugoj: „La Psychologie consonantiste". Cartea, aşa cum avea să ne declare autorul (care în ultimii ani de viaţă ne-a vizitat de mai multe ori la redacţie) a fost expediată prin poştă la toate marile biblioteci ale lumii, deci şi la Universitatea din Harvard, prima recenzie consacrată lucrării apărînd, dealtfel, într-o revistă din S.U.A.

Urmează războiul, iar după încheierea lui, pentru Ştefan Odobleja, alţi ani grei şi nedrepţi. Lucrările sale sînt uitate sau ignorate. Apariţia „Ciberneticii" lui Wiener, în 1948, nu schimbă situaţia, deoarece noua disciplină este apreciată în multe ţări ale lumii, între care şi România, drept o ştiinţă reac-

ționară și antiumană. În această situație, doctorul Odobleja nu izbutește să cerceteze „Cibernetica" lui Norbert Wiener decît după mulți ani de la apariția acesteia. Cînd acest moment are totuși loc, compatriotul nostru trebuie să constate stupefiat și îngrozit că între lucrarea de-acum celebrului savant american și *Psihologia consonantistă* există nu numai unele vagi asemănări, ci chiar similitudini de fraze, fapt pe care, în repetate rînduri, revista „Flacăra" l-a înfățișat cititorilor, prezentînd — prima — prioritatea savantului severinean. Acest lucru a fost probat prin numeroase cercetări exegetice, iar doctorul Odobleja a elaborat în acest sens chiar un studiu amplu intitulat *Psihologia consonantistă și Cibernetica*. Lucrarea are un pronunțat caracter polemic și a apărut postum.

Opera doctorului Ștefan Odobleja, care cuprinde în afara lucrărilor citate numeroase studii de specialitate rămase în manuscris, formează la ora actuală obiect de studiu pentru numeroși specialiști din țară și străinătate. Revista noastră a publicat, în repetate rînduri, opiniile acestora, semnalînd, de asemenea, interesul manifestat pentru lucrările compatriotului nostru în diverse țări ale lumii.

Redescoperirea lui Ștefan Odobleja, a monumentalei sale opere, reprezintă, fără îndoială, unul dintre cele mai neașteptate și mai dramatice momente din întreaga istorie a științei românești. Astăzi, nici un cercetător de bună-credință nu mai poate tăgădui faptul că cibernetica s-a născut în România, că primul tratat de cibernetică generală a fost creat de un român, iar acesta a fost doctorul Ștefan Odobleja, nefericitul și nedreptățitul savant mehedințean.

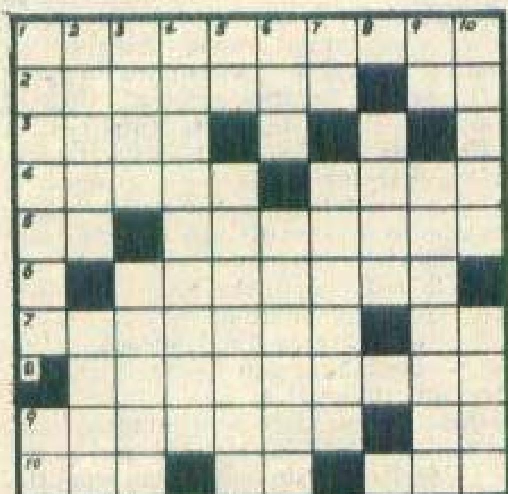
Prioritatea lui Ștefan Odobleja în domeniul ciberneticii este evidentă ca lumina zilei. El publică în 1938, deci cu zece ani înaintea lui Norbert Wiener, cele două volume intitulate „Psihologia consonantistă", în care se preconizează, pentru întîia oară, construcția creierelor artificiale. Filiația de idei dintre cele două lucrări este și ea evidentă, așa cum au demonstrat-o studiile exegetice. Psihologia consonantistă — cum s-a aflat prin solicitudinea unor specialiști din străinătate — a stat ani la rînd pe masa de lucru a lui Norbert Wiener. Aceste adevăruri vor deveni cu atît mai evidente după reeditarea lucrării lui Odobleja și traducerea ei în mai multe limbi de mare circulație.

După Babeș și Paulescu, Ștefan Odobleja este cel de al treilea om de știință român privat de drepturile sale legitime asupra unor descoperiri prioritare. Dar așa cum au prevăzut mai mulți oameni de știință, operele savantului severinean, atît lucrările tipărite cît și cele rămase în manuscris, pot aduce în continuare imense servicii științei mondiale, deoarece concepția lui Ștefan Odobleja e un punct de vedere asupra căruia specialiștii sînt tot mai de acord, este lipsită de lacunele și greșelile „Ciberneticii" lui Norbert Wiener.

LIVIU TIMBUS ■

ÎN ATAC

ORIZONTAL: *1)* Atacă prin alunecare. *2)* Atacanți subtili — Centru la Cluj! *3)* Răducanu cel „mare". *4)* Atacant la POLI Iași care nu prea s-a ... văzut — A ataca în forță. *5)* Extreme la ASA! — Prilej de atac în valuri. *6)* Pregătește un atac după toate regulile artei. *7)* Combinații ca la carte — 2—3 în cupă! *8)* Atacuri foarte incisive. *9)* Aripile echipei — Înaintașii oltenilor! *10)* Primul... în poartă — Vîrf de atac la BUȘTENI — Păzită de portar.

VERTICAL: *1)* Atacant înfipt în zid (pl.) — Jumătate gură! *2)* Extremă ... aeriană — Localitate în R.F. Germania. *3)* A insista la cap — Marcat printr-o bombă. *4)* Atac... prelungit. *5)* Contraatac...clinos — Protagoniștii unor acțiuni infernale. *6)* Punct marcat pe teren — Acționează izolat. *7)* Atacanți la finalizare! — Desfășurate pe extreme. *8)* Puncte cucerite pe teren prin atacuri insistente. *9)* Pe centru la Bîrlad — Atac în forță. *10)* Numărul șapte care ne face să transpirăm — Atacă dur, la rupere.

Dicționar: CAAN

Liviu POPESCU — Craiova

AVRAM IANCU
CRAIUL MUNȚILOR

Avram Iancu, marele tribun, înflăcărat luptător pentru drepturile sociale și naționale ale poporului nostru. Născut în aceeași vatră a suferinței ca și Horea, a cărui pildă revoluționară l-a îmbărbătat în acțiunile sale, Avram Iancu s-a impus în ochii contemporanilor săi ca și în ai posterității, ca o figură luminoasă, expresia luptei hotărîte și a setei de dreptate și independență națională a poporului român.

NICOLAE CEAUȘESCU

AVRAM IANCU:

„UNICUL DOR AL VIEȚII MELE ESTE SĂ-MI VĂD NAȚIUNEA FERICITĂ"

Am oprit iluminați de un neașteptat presentiment, undeva, sus, pe platourile înalte ale Apusenilor, într-un peisaj zbuciumat, ridicîndu-se în amfiteatru spre cerul nefiresc de tulbure. Prin nori se prăbușeau rare lumini ninse și un vînt care spumegă și spulberă pinii și jnepenii, ne învăluia friguros. Lîngă noi, un monument de piatră pe care cineva, un meșter cu o exagerată înclinație spre simetrie, a încrustat meticulos cuvintele celui mai scurt discurs rostit vreodată în istorie de un comandant de oști: *„Sau punem pumnul în pieptul furtunii sau pierim. Avram Iancu."* În clipa următoare am privit munții de jur-împrejur și am avut senzația imediată, dureroasă a prezenței zecilor de mii de moți izbucnind cu pumnii, cu secerile și coasele în aer, în semn de răzbunare pentru prăbușirile istoriei, lansînd strigătul lor colosal de adeziune și de asalt în prima linie a revoluției din Transilvania anului 1948.

La urma urmei, cine nu l-a imaginat în clipe de elevație și de revelație pe frumosul arhanghel din Munții Apuseni hălăduind pe calul său alb, princiar, prin țara de piatră și de mușchi verde, fraged, străbătînd rîurile furtunoase ale crișurilor și arieșurilor, pe sub pădurile aprinse de toamnă, cu chipul său limpede, cu pletele sale de aramă, cu mustața lui aprigă, cu privirea sa albastră în care se răsturna aurul și argintul dedesubturilor pămîntului și tristețea amurgurilor scăldate în sînge? Cine nu s-a iubit mai mult pe sine, fără demagogie și falsă modestie, la gîndul că Avram Iancu face parte din ființa noastră și că se trezește din cînd în cînd în noi ca un ecou fierbinte, ca un suflu necesar de eroism și de curaj în luptele vieții, în fața vicisitudinilor de orice fel, a amenințărilor la adresa ființei noastre lăuntrice și naționale? Prin biografia noastră, a tuturor, prin respirația noastră curată, trece în clipele grele, pe calul său alb, în lumina bizară a norilor de plumb, amintirea limpede, agitată, nervoasă, frenetică a „craiului munților", ca un model inegalabil de virtute, de credință într-un ideal, de libertate, de dreptate, ca model al revoluției permanente. Tînăr, fierbinte, cutezător, inteligent, genial, neliniștit, frumos pînă la sublim, iubit și răsfățat de oameni, vorbind clar, convingător, ca un orator demn de marile oceane ale istoriei, luptător pînă la jertfă de sine, fanatic în intuiția sa de misionar al eliberării naționale și sociale, romantic prin întreaga sa existență, Avram Iancu rămîne una din cele mai intime oglindiri ale ființei poporului nostru cutremurat prin istorie, unul din chipurile cele mai sfinte și pilduitoare, fără de care viața noastră ar fi mai săracă și cerul prăbușit într-o parte.

Într-adevăr, el a venit pe pămînt ca la o întîlnire așteptată de mult prin neam și prin veac, a fost chiar eroul de care națiunea aceasta flagelată avea nevoie în acel moment, al istoriei sale, a fost luptătorul providențial, omul de acțiune, de coeziune, de însuflețire, de redeșteptare și de pedeapsă necruțătoare pentru toate nedreptățile și impilările destinului. Era în el, spun contemporanii, o neliniște, o nerăbdare, un clocot, un neastîmpăr, o iluminare mesianică, o patimă, o sete de luptă fără saț, fără sfîrșit, care l-au făcut să izbucnească vertical, dramatic, în mijlocul dezbaterilor savante

și inutile privind soarta românilor din Transilvania desfășurate la Sibiu: *„Domnilor, vorbiți înainte, eu plec în munți și fac revoluție!“* Din clipa aceea Avram Iancu a pledat cauza românilor cu sabia în mînă, urmat de moții săi cu topoare, cu furci, cu greble, cu seceri, cu coase, cu tunuri din lemn de cireș, cu bolovani și cu stînci și mai ales cu propria lor jertfă omenească, cu piepturile lor în țevile armelor chezaro-crăiești. Conduși de marele strateg militar care a fost Avram Iancu, moții au cîștigat bătălii sîngeroase, și au învins armate pompoase, în fireturi de aur, în coifuri lustruite și cu epoleți strălucitori, înzestrate cu tehnica militară ultramodernă a acelor vremuri de revoluții și de reacțiune agresivă prin sălile de consilii ale Europei.

Visul lui Avram Iancu a fost de fapt visul lui Mihai Viteazul, căzut aproape de Apuseni, în Turda trădării de legămînt, lovit pe la spate de cîțiva lefegii scelerați. Jertfa fostului voievod se afla încă proaspătă în memoria moților atunci cînd s-au ridicat în jurul lui Avram Iancu, pe care l-au botezat în vorbă și în cîntec nu întîmplător „Iancule, măria ta“, ca pe un voievod care n-a apucat să fie încoronat.

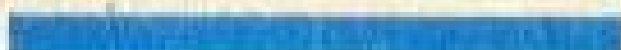
A sfîrșit ca un erou de tragedie shakespeariană, ca un rege Lear, urît de mai marii vremurilor, hărțuit de compromisuri imperiale și aranjamente otrăvite prin cancelarii, exilat în sine însuși, îndurerat, rătăcitor, mut ca o lebădă, halucinant precum o cometă zdrobită în universul negru. Văzîndu-se trădat de principii cinici ai lumii, văzîndu-și poporul nerecunoscut la rangul său înalt și demn, acest zeu s-a clătinat pînă-n fundul sufletului și a trecut parcă dincolo de suferințele lumești, în atmosfera pură, rarefiată a inocenței și candoarei omenești. A refuzat decorațiile imperiale, ofertele de slujbe solemne, de dregătorii lumești în stare să mîngîie orgolii deșarte, a refuzat osanalele, a refuzat pînă și audiența cerută de împăratul Franz Iosif care a venit pînă în casa lui, la Vidra: *„Toate sînt în zadar* — a spus Avram Iancu plecat departe de locul întîlnirii plănuite — *un nebun și un mincinos nu se pot înțelege.*“

Iubind pînă dincolo de noi înșine acest erou legendar, acest om de bună-credință lovit în demnitatea poporului său și sfîrșind tragic, pe o laviță, cu fața spre cer, într-o noapte a veacului trecut, sub căderile stelelor, îngropat sub gorunul lui Horea care-l troienește cu frunzele rugurilor arse, transcriem încă o dată aici, spre ținere de minte, testamentul presimțirii morții sale: *„Unicul dor al vieții mele este să-mi văd națiunea fericită.“*

ADRIAN DOHOTARU ■

Casa părintească a lui AVRAM IANCU

Mormîntul lui AVRAM IANCU de la Țebea

„IANCU MAI TRĂIEȘTE..."

Iancu mai trăiește și suvenirea lui va trăi etern în sînul poporului român, cîmpiile și munții Transilvaniei vor răsuna pururea de cîntecele create pentru glorificarea faptelor sale și tradițiunea va vorbi cu admirare, din generațiune în generațiune strănepoților despre Eroul munților din 1848.

IOSIF VULCAN

„NEVOIA ÎI SILI A SE FACE GENERALI ȘI A CÎȘTIGA BĂTĂLII"

În acea vreme, cînd inima îmi era zdrobită, căci din toate părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmanii streini, fusei fericit a găsi acolo, pe acele piscuri uriașe, pe deasupra norilor, o naționalitate și o viață românească înfocată și puternică. Cu ce entuziasm frenetic fusei aclamat și binecuvîntat de toți acei țărani cînd le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și izbîndă din partea fraților lor din țară, minunați de vitejia lor! Generalii acestei oști țărănești erau niște preoți și niște tineri abia ieșiți din școalele de teologie, filozofie și jurisprudență, ei nu puseseră pînă atunci mîna pe o armă, cînd nevoia îi sili a se face generali și a cîștiga bătălii. Lipsiți de cunoștințe și de principii de artă militară, ei le inventară în mijlocul luptelor. Am văzut cu mirare cum ei dibuiseră adevăratele principii ale războiului și cum simțiseră importanța pozițiilor naturale și folosul ce știură a-l trage din orice localitate. Femeile nu rămăseseră în urmă, nici cu curajul nici cu simțimintele naționale, ele luară parte la toate primejdiile soților lor. Din vîrful munților ele aruncau o ploaie de bolovani, care răreau batalioanele vrăjmășești. Cîntecele lor nu erau ca mai înainte, cîntece de dor și de plăcere, ci cînturi pline de patriotism și de simțiment național.

NICOLAE BĂLCESCU

(Din Mișcarea românilor din Ardeal la 1848)

„UNUL DIN ACEI BĂRBAȚI ADEVĂRAT PROVIDENȚIALI"

Avram Iancu, om născut pentru acțiune, venise tocmai în acei ani epocali, care, dacă ar fi trecut peste noi lăsînd numai urme de simple adunări, de punctuațiuni, deputațiuni, petițiuni și proteste, poate că națiunea română ar sta în aceste zile de încercare nouă încă și mai rău decît a stat pînă în anul 1848. Zică inamicii națiunii noastre orice vor vrea despre Avram Iancu, el a fost pentru noi unul din acei bărbați adevărat providențiali, ale căror merite pentru libertate toți fanfaronii din lume nu vor fi în stare de a le întuneca. Este un adevăr trist că libertatea în această lume trebuie să se răscumpere așa des prin vărsare de sînge; însă nu avem ce face, așa merge pe acest glob; lupta pentru existență și libertate curge neîncetat sub forme foarte diverse, pînă ce de atîtea ori oamenii recurg și la arme.

Noi, acei români contemporani care am trecut prin aceleași probe de foc prin care a trecut și Avram Iancu, care am luptat alăturea cu el în un mod sau în altul pentru emanciparea noastră națională, să învățăm din cazul cel funest al lui cîteva lucruri. Să ne încredem întotdeauna neasemănat mai mult în puterile proprii decît în ajutorul altora. Să nu ne încordăm prea tare speranțele și așteptările noastre, pentru că iluziunea să nu fie cu atît mai amară și să nu aibe consecințe funeste. Să nu credem niciodată în stabilitatea lucrurilor omenești, prin urmare să nu și desperăm îndată ce vedem că a pus piciorul și s-a înțepenit vreun sistem inamic, pentru că apa trece, pietrele rămîn. Să avem totdeauna inima caldă pentru popor și să ne ținem solidar cu el, dacă nu totdeauna să așteptăm ajutor activ și nici totdeauna recunoștință, pentru că gratuitatea este virtutea foarte rară, iar ingratitudinea un viciu ce întîmpini la fiecare pas în lume. Să nu pretindem a secera îndată ce am semănat. Să învățăm paciența de la mama natura.

GEORGE BARIȚ

(Transilvania, anul V, nr. 21 și 22, 1872)

IANCU PE CÎMPIA LIBERTĂȚII DE LA BLAJ

Mișcarea revoluționară din Transilvania a costat viețile a peste 40 000 de oameni și a dus la ștergerea de pe suprafața pămîntului a 230 de sate. Nicăieri în lume revoluția de la 1848 n-a cunoscut un bilanț atît de tragic. Ridicarea cea mare a maselor populare românești, împotriva asupririi și a exploatării, s-a făcut la 3/15 mai 1848, cînd s-au adunat pe Cîmpia Libertății de la Blaj, 40 000 de români. Un sfert dintre aceștia sînt aduși de Avram Iancu — moții organizați în cete disciplinate milităreşte. În cuvîntarea pe care a ținut-o la această adunare, Iancu a spus tot ce le stătea pe inimă răsculaților pe care-i conducea: „Libertate, egalitate, frățietate — aceste principii sînt deviza noastră, acestea tezaurul și cel mai sfînt obiect, de aceste principii lipsiți, cu cea mai bărbătească seriozitate sîntem hotărîți din început a ne băltui în sînge pînă la cel din urmă român. Însă aceste principii le pretindem de la oricine, garantate pe temeiul existenței națiunilor și nu sîntem îndestulați văzînd însemnate numele lor pe scrisori private, nici auzindu-le numai sunetul cel dulce pe la urechile noastre ca un echo fără simțire".

„FLUTURA TRICOLORUL, TRĂIA LIBERTATEA TRANSILVANIEI"

Venise toamna și-ngălbenise codrii din umerii bătrînilor munți, pe vîrfurile lor negurile deveneau mai dese — în fine, într-o zi ne pomenirăm cu cei întîi fulgi de zăpadă înecînd cu puful lor de argint aerul neguros și rece al munților. Prin sate colinda vestea cum că se ridicase românii împotriva ungurilor și Împăratul codrilor bătrîni și a munților suri și sterpi aduna pe vulturii din vizuinele lor stîncoase împregiurul flamurei românești. În creierii împetriți ai munților și-n aerul lor cel rece, flutura tricolorul, trăia libertatea Transilvaniei.

Într-o noapte am văzut un spectacol măreț. În culmile munților, pe frunțile lor de piatră, care de care mai înălțate, se aprindeau, unul cîte unul, focuri mari — părea că munții înșăși se aprinsese. Împregiurul focului vedeai șezînd cete întregi de oameni și lăncile culcate pe umere străluceau în aer... lănci de coase, cari-n urmă erau să devie spaima inamicilor. Din creștetele munților români slobozeau roți înfășurate-n paie și aprinse cari se rostogoleau cu o repejune demonică, pînă se pierdeau hăulind în prăpăstiile adînci, în inima pămîntului. Buciumele sunau din vîrfuri, astfel încît ți se părea că sunetele de aramă a munților se trezise și suna a moartea lumei. Culme pe culme ardea, atîția uriași ochi roșii, cîte unul pe-o frunte de deal. Codrii bătrîni trosneau amorțiți de iarnă, stelele și luna erau mai palide-n cer, cerul însuși părea mai sus. Era unul din acele spectacole mărețe, din acele tablouri uriașe, pe care numai Dumnezeu le poate zugrăvi pe tabla întinsă a lumei, înaintea ochilor uimiți și a inimei înfrînte.

Revoluțiunea pătrunsese-n munți. La noi, cari eram mai în poalele munților, veneau honvezii ca să recruteze oameni tineri, însă aceștia o apucase de mult la Iancu. Oamenii mai maturi așteptau ca eu să mă fac pribunul (tribunul) lor — însă eu, în starea în care eram, am fost nesimțitor și impasibil pentru aceste cauze mari. Cu toate astea satul era adeseori vizitat de către tribunii lui Iancu, adesea cete întregi găzduiau peste noapte pe la noi, spre-a pleca înspre ziuă iar, fără ca honvezilor să li fi trecut prin minte, ca să-i surprindă cîndva. Însă într-o noapte auzii împușcături prin vecini. Speriat, sar din așternut, ies afară și mă sui pe gard, ținîndu-mă pe parii lui, astfel încît domina cu privirea asupra unei părți din casele vecine. Văzui o casă înconjurată de honvezi și pe unii trîntind cu paturile puștii în ușa casei, pentru a-i sforța intrarea. Dar în momentul acela văzui fulgerînd prin fe-

restrele casei împușcături și (auzii) vaietele celor ce-o înconjurase — ușa se sparse cu repejune și dinăuntru ieși (un june) cu capul gol, cu sabia-n dinți și mînile-narmate de pistoale-ntinse, pe care le slobozi drept în capetele celor ce stăteau la ușă. În urma lui o ceată de oameni înarmați cu lănci împungeau în dreapta și-n stînga, și răzbind prin ei, fugiră mereu pînă în risipiturile unei stînci, prin cari, pierzîndu-se, nu vedeai în lună decît oțelul țevelor întinse și împușcăturile trimise în cei ce acuma cotrobăiau prin casă.

MIHAI EMINESCU

(Fragment: Geniu pustiu)

„LA NUMELE CĂRUIA TREMURAU DOMNII ȘI MURMURA O ȚARĂ ÎNTREAGĂ"

Ileana lui Joldea nu putea dormi. Se întorcea pe o parte, se întorcea pe alta pe căpătîiul de mușchiu, închidea strîns ochii, cerca să rămîie multă vreme nemișcată, dar dintr-o dată se trezea privind la lumina slabă care tremura în poiană. Și gîndurile colindau neastîmpărate, rătăceau pe drumuri depărtate, muntene, se întorceau spre căminul părăsit, căutau să aducă acolo, în licăririle focului, umbre cumplitului fecior la numele căruia tremurau domnii și murmura o țară întreagă... Crăișorul... Crăișorul-Munților... Cine o fi fiind el de pleacă așa cete de feciori spre dînsul, și vorbesc într-așa chip bătrînii, ca despre Horea?

Iar cînd ceata apăru sus, pe culme, aproape Ileana Joldei avu ca o izbire în inimă. O clipă i se făcu negru înainte, pe urmă i se deschise un cadru de lumină în care Crăișorul, așa cum îl visase, înainta spre ea pe calu-i alb. Și nu mai știu ce face. Rîdea, își mîngîia părul pe tîmple, și în fiorul cald care o cutremura îi rămase în minte un lucru: că el i se arătase în vis, că el era cel pe care-l văzuse la oraș, că ea îl dorise și dînsul venise. Și i se părea ciudat că nu se uită la dînsa, că nu-i zîmbește, ca unei vechi cunoștințe. El, deși era cu fața senină, totuși n-avea rîs în ochi și pe față, și cuvintele-i tăiau parcă, așa-i curgeau apăsate și poruncitoare. Și fata parcă avu o simțire de frică.

Cetele veneau în urma lui prăfuite, oamenii aveau privirile obosite, haine în zdrențe, — o suferință adîncă, o mînie grea, înăbușită parcă, mîna pe oamenii aceștia și le dădea puteri să se poarte și să lupte cu disperare și cu vitejie cruntă pe pămîntul lor. Dar fata avu o privire fugară pentru ei, pentru armele lor crușite de sînge; pentru ea după o clipă nu mai trăia acolo decît un singur om a cărui privire o aștepta.

Și privirea veni, o izbi drept. Ea închise o clipă ochii. Pe urmă-i deschise umezi, înghiți o undă de lacrimi și privi și ea țintă spre Iancu. El venea spre femei și spre copii acuma, cu un zîmbet în priviri, iar Ileana credea că numai pentru dînsa vine și simțea că se înăbușe, că e orbită de valul de sînge, care-i năvălise vijelios în față.

MIHAIL SADOVEANU

(Din Luceafărul, anul IV, 1905)

„PORUNCA LUI SĂ FIE LEGE PENTRU UN NEAM ÎNTREG"

De îndată ce a răsărit în mijlocul său, luminos ca un soare tînăr cu ochi strălucitori de credință, cu glasul ce topea inimile, cu brațul ridicat spre atacul dezrobitor de neam, poporul l-a primit ca pe un mîntuitor, l-a înconjurat ca pe un părinte, l-a ascultat ca pe un împărat și l-a adorat ca pe un sfînt. Atît de mare fu minunea apariției în mijlocul neamului, la ceasul hotărît, a Eroului, a minunatului om născut parcă din credința, din nădejdea, din hotărîrea tuturor, a Iancului care vorbea din gîndul națiunii înfrigurate de așteptarea zilelor mai bune și în a cărui năstrușnică voință fiecare frate al său din popor își recunoștea voința sa.

Cînd pentru oamenii de toate zilele rămîne veșnic adevărul că „nici un proroc nu-i primit în patria sa", Iancu a ajuns „Craiul Munților", a glorioasei cetăți de piatră, fructificatoare de mari energii naționale în tot cuprinsul românismului prin virtuțile și eroismul luptelor de la 1848. Ele au fost purtate aici sub conducerea celui ce se născuse la Vidra, înainte cu o sută de ani de la pomenirea lui de azi, și care de cinzeci și doi de ani doarme sub gorunul secular al lui Horea.

Nu știu ce dovezi istorice mai strălucite despre personalitatea lui Iancu am putea avea, decît acest cult al poporului, care l-a înconjurat pe Craiul Munților, de la întîia lui chemare la deșteptare și la datorie a moților din Munții Apuseni. Din rar și binecuvîntat de Dumnezeu aluat a trebuit să fie plămădit sufletul care a născut în jurul său, în zeci și sute de mii, o dragoste și o încredere care duce pînă la jertfirea vieții. Ce limpezime a trebuit să aibă cuvîntul său și ființa lui întreagă, pentru ca ascultîndu-l să poată citi, în viitorul neamului, neștiutorii de carte, lipsiți de învățătură! Din ce adîncuri de sinceritate au trebuit să pornească acțiunile sale, pentru a fi urmat orbește de legiunile romane înviate pe crestele Carpaților! Ce rară onestitate sufletească a trebuit să-l împodobească, ca pe un adevărat sfînt, pentru ca porunca lui să fie lege, pentru un neam întreg, în cele mai grele clipe de luptă!

Da, mărturiile istoriei, cînd sînt de ajuns să reconstituie o figură istorică, sînt prețioase. Dar adevăratul cult popular, de care

Avram Iancu
în anul
1867

În ultimii ani
ai vieții

s-a bucurat un mare om în viață și care l-a urmat și după moarte, decenii și veacuri întregi, — e cel mai strălucit document despre ființa lui superioară.

Căci poporul, un popor întreg, niciodată nu trece în legendă, nu înconjoară cu aureolă sfințenie, nici pe tiran, nici pe demagog, nici pe cel încintat de sine însuși, nici pe marele simulator. El simte aurul din sufletul cuiva, cum simte magnetul fierul ascuns. Și acest aur sufletesc, absolut necesar, pentru a rămîne în amintirea și cultul poporului e: dragostea dezinteresată și jertfa pentru semenii tăi mai mici, mai neputincioși, dar măreți luați în colectivitate.

„Unicul dor al vieții mele este să-mi văd națiunea fericită". Iată testamentul său, iată cuvinte scrise în fața morții pe care o vedea apropiată. Și, desigur, în Panteonul nemuririi, alături de el, cultul popular nu va așeza decît pe oamenii care mînați de un astfel de ideal, se avîntă la conducerea poporului.

ION AGÂRBICEANU

(Din Patria, anul IV, 1924)

ACOLO UNDE S-A NĂSCUT CRAIUL MUNȚILOR

Pe Valea Arieșului în sus, în comuna Vidra, e încă întreagă casa în care s-a născut Avram Iancu, mică, pierdută sub acoperișul enorm care o domină și o strivește, ferestrele acestei case, în care a copilărit Craiul Munților, poți să le acoperi cu palma. Ea pare și mai mică și mai pierdută față de muntele care, dincolo de apa Arieșului, se înalță spre cer, temut și grav.

Cum vii din jos, pe măsură ce te apropii de Vidra, muntele se încruntă mai tare, își ascute crestele, crește întunecat spre cer, încît ziua devine vînătă. În fața casei lui Avram Iancu sumbra întrecere a stîncilor atinge apogeul. Creste tăioase, goale, încruntate și războinice; prăpăstii severe și marțiale, dureroase pe retină ca o rană de cuțit în carne. E un munte care te arde în adîncul ființei, ca și cum ți-ar trece un fier roșu peste oase. Crestele ascuțite, prăpăstiile de granit îți seacă măruntaiele. Simți cum muntele te lucrează, cum te pătrunde pînă în măduva oaselor și te frămîntă, te scormone, te preface. Parcă ți-ar semăna pe fundul ființei niște grăunțe ale încruntării, ale atitudinii moțești în fața vieții.

Ceva crește acum în tine, amar și dîrz, aspru, încruntat și nemilos. Și cînd privești a doua oară muntele, încerci să strîngi pleoapele peste ochi, să-ți strecori privirile afară, subțiri și metalice, ca într-un duel de săbii cu natura. Dar așa numai moții privesc munții. Evident, numai moții. Totuși, cîteva zile mai mult în fața acestui munte care își seacă inima, și ai să fii tu însuți un încruntat, un om tăiat în piatră.

Cîteva zile mai mult! Cum va fi fost atunci Avram Iancu care de copil i-a cunoscut tăria? De pe cînd erau fragede și subțiri,

oasele lui au stat sub semnul acestui munte sever și tăcut, menit se vede să plămădească aspre tipuri umane. Pentru că s-a născut și a trăit aici, revoluția lui capătă încă un obraz. Fiți siguri că de marile lupte pe care moții le-au dat în secolul trecut, muntele acesta nu-i străin.

GEO BOGZA

(Din Țara de piatră — fragment)

„JERTFĂ CURATĂ ȘI FĂRĂ PRIHANĂ"

Toată rîvna spre libertate națională o concentrase (poporul român ardelean) în ființa acestui fiu al munților care, în clipa cea mare, cînd se făcea încercarea supremă de a cobori principiul naționalismului organic din sferele înalte ale doctrinei în realitatea vieții noastre politice, a înțeles mai bine decît oricare altul să-și pună sabia vitează în slujba neamului, aducîndu-se pe sine drept jertfă curată și fără prihană, așa cum o putea oferi sinceritatea și profunzimea unui viguros sentiment național.

ION LUPAȘ

(Din Transilvania, an LV, 1924)

„INTRA ÎN LEGENDĂ CA UN FEL DE SUPERHAIDUC"

Dacă Avram Iancu, în loc să lupte pentru libertatea poporului și să nu lase în urma lui numele unui revoluționar romantic, Crai al munților, intra în legendă ca un fel de superhaiduc, s-ar fi ocupat de propria sa realizare, ar fi ajuns — cu prețul abdicării de la rangul de erou național — la un fel de revoluție romantică. Prin cultura, inteligența și tactul său, acest om — care mai tîrziu a expus în limba latină împăratului de la Viena, revendicările poporului său năpăstuit — a fost numit de către un mare dregător, cavalerescul prefect al Zarandului. Ar fi putut ajunge general în armata ungară, baron, om cu avere și cu mare trecere în împărăție. Poate ar fi primit de la Papa și pălăria de cardinal. Dar nimic din toate acestea, ci numai renumele legendar de „Crai al munților".

VICTOR EFTIMIU

(8 iunie 1972)

„Avram Iancu a fost sacrificiul simțului său de libertate și ordine, al înflăcăratei sale amore către națiune și al devotamentului său sublim către națiune — toți atîtea virtuți pe care oamenii de origină nobilă și de bună educațiune le respectă și la inamicii lor... Purcedeți voi tinerii și studiați acel raport din anul 1849 (privind activitatea lui Avram Iancu, n.n.), pentru ca să cunoașteți pentru ce astăzi este posibil a vă numi români, a vorbi și a scrie românește, a vă avea școlile și literatura voastră și a spera în viitor...".

GEORGE BARIȚ

„Transilvania", Brașov, 15 noiembrie 1872.

TRANSILVANI'A.

Fiți Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Nr. 22. Brasiovu 15. Novembre 1872. Anulu V.

„PRIN EL A PRIMIT MIȘCAREA NOASTRĂ NOTA VITEJIEI ȘI ROMANTISMUL DE EPOPEE"

Din primele zile ale fierberii din Ardeal s-a ivit pe planul întîi, alături de dînșii, silueta tînărului avocat din Cîmpeni, care da un relief cu totul deosebit comitetului național de atunci. Avram Iancu descindea cu o structură sufletească particulară. Urmașul lui Horea aducea cu sine mîndria aspră a moților, furtunoasă de plată și răsplată care înroșise odată crestele munților cu focul revoluției. În vinele lui zvîcnea sîngele fierbinte cu descărcări violente de pasiune elementară. Credințele vremii și evenimentele din jur agitau cu o putere înzecită acest temperament de erou. Firea lui Iancu, caracterul distinct și unic al țăranului de la Vidra, a smuls de la început mișcarea de la patruzeci și opt din ogașa bătătorită a suplicațiunilor seculare către „prea înălțatul cezaro-crăiesc scaun" și și-a dat un caracter revoluționar. Ființa lui îmbibată de fanatism a dominat masele din primele clipe. Acest tînăr de douăzeci și cinci de ani, cu graiul respicat și scurt, cu sclipiri de oțel în adîncul ochilor albaștri, și-a dat seama că numai armele pot hotărî într-un proces de veacuri, care a batjocorit pînă la sînge plebea năpăstuită. La adunarea de pe cîmpul Libertății în 3/15 Mai la Blaj, Iancu a venit în fruntea moților organizați milităreşte, gata să înfrîngă orice val inoportun de cuminţenie iobăgească. Peste capul episcopului Lemeny și al canonicilor lui supuși stăpînirii ungurești, sarcasmul lui a plesnit ca un bici de foc. Dincolo de îngrijorarea căpeteniilor circumspecte, tribunul de la Cîmpeni radia tinerețe, nervi și optimism. Prin el a primit mișcarea noastră nota vitejiei și

romantismul de epopee. În sfatul conducătorilor, Iancu și-a impus pecetea lui definitivă. Înalta prevedere politică a lui Șaguna și cumpătul diplomatic al înțeleptului arhiereu, unite cu viziunea istorică a lui Simion Bărnuțiu se completau admirabil cu acest om de acțiune...

Ce-a urmat se știe, e prima noastră afirmare a ideii de libertate politică, cea dintîi campanie ostășească în războiul de neatîrnare. Avocatul Avram Iacu a pledat cu sabia în mînă cauza românismului. Prefectul de lăncieri întors între moții lui s-a dovedit un strălucit șef militar. Ca împinși de o chemare magică, i-au roit împrejur ciubărarii și ciobanii din văile Crișului și ale Arieșului. S-au aprins focuri pe culmi, a început să sune tulnicul de brad, s-au pornit carele Iancului de care plînge și azi poezia populară și tunurile de lemn au fost urcate pe vîrfuri la trecători. Agerul perfect, frumos, drept și încrezător crai al munților, se ivea pretutindeni pe calul lui alb ca un zeu al luptei. Prestigiul lui personal întreținea și cochesiunea și disciplina acestei armate de țărani. Cele două invazii ungurești în munții Abrudului, sugrumate în sînge subt cutropirea moților, au arătat lumii la ce grad de conștiință cetățenească se ridicase iobagii Ardealului și ce bloc de granit erau piepturile lor. Toată vremea Iancu a fost comandantul necontestat, adorat de mulțime. Oastea lui n-a cunoscut o clipă înfrîngerea. Armatele imperiale au fost bătute de rebelii unguri, prințul Windisegraetz a fost alungat de Kosuth peste granița Ungariei, baronul Puchner cu austriacii lui bine înarmați a fugit din fața lui Bem la Vîlcei, cînd în munții Abrudului flamura noastră fîlfîia triumfătoare. În acest timp de aproape doi ani cînd Avram Iancu a desfășurat o acțiune proprie fără nici un ajutor din partea autorităților militare imperiale copleșite de o frică meschină, eroul de la Fîntînele paralel cu mișcarea armată avea și o intensă activitate politică. Cuibul lui de stînci devenise focarul redeșteptării naționale românești de pretutindeni. Fie că îndruma linia de conduită a tovarășilor săi din comitetul național, sau primea emisarii guvernului de la Dobrițin, fie că urmărea planurile Curții de la Olmutz, Iancu concentra atunci destinele neamului în mîinile lui. Sub ocrotirea munților neînvinși, la lumina unui foc, țăranii din Vidra și generosul boier muntean Bălcescu urzeau pentru întîia oară pe urmele mortului de la Turda visul unirii tuturora. Pînă tîrziu, după venirea rușilor în țară, el a fost un factor activ al echilibrului politic, chibzuit și desfăcut de prejudecăți, neavînd alt punct fix în cugetarea lui decît soarta integrală a neamului.

OCTAVIAN GOGA ■

(Din volumul *Precursori*, 1930)

1872 — CRAIUL MUNȚILOR

O fotografie veche de o sută și zece ani. A fost făcută la 13 septembrie 1872, în fața bisericii din Țebea, în timpul slujbei de înmormîntare a revoluționarului erou Avram Iancu, căruia oștenii-țărani pe care i-a condus în lupte i-au numit Craiul munților. Descriind solemnitatea, ziarele timpului ne spun: „La slujba de îngropăciune iau parte sute și sute de moți și de țărani din Zarand, cum și tovarășii săi de arme, aflați în viață, prefecții și tribunii de odinioară: Simion Balint, Axente Sever, Mihai Andreica, Nicolae Corcheș, și Clemente Aludeanu".

În fotografie, pe planul din fund, în stînga, se vede gorunul lui Horea, lîngă care va fi înmormîntat fruntașul revoluționar. Această prețioasă fotografie a fost reprodusă, atunci, în sute de exemplare și răspîndită prin toate satele, astfel că și astăzi mai poate fi văzută prin casele unor țărani.

„TOATE PRIVIRILE SE ÎNDREPTAU SPRE DÎNSUL"

„Înfățișarea portretului fizic și moral a lui Avram Iancu este mult ușurată de mărturiile vremii, numeroase și sincere, care, toate, l-au ridicat pe tînărul tribun, la vîrsta de 24 de ani numai, pe piedestalul eroului înconjurat de aureola legendei. Farmecul său personal? Vorba-i scurtă și nešovăitoare? Curajul tineresc dar chibzuit? Simțul de dreptate? Optimismul contagios? Care din aceste calități au asigurat lui Iancu asemenea aureolă? Nici una luată în parte, toate la un loc, deoarece acestea alcătuiesc ceea ce se numește o personalitate istorică în înțelesul superior al noțiunii: întruchiparea în cel mai înalt grad a aspirației maselor populare în momente hotărîtoare pentru soarta lor, pentru viitorul lor. Acestea au văzut în Iancu expresia năzuințelor pentru eliberarea socială și națională, propria lor emanație frumoasă la chip și curată la suflet, măreață în faptă și dreaptă în cugetare.

Copilul vioi și prietenos, elevul sîrguincios și distins de la Cîmpeni și Szlatna, studentul de la Cluj și cancelistul de la Tîrgul Mureș era preocupat de studiu și deopotrivă de problemele ce frămîntau generația sa.

La Tg. Mureș îl găsesc evenimentele revoluționare din 1848, de acum nu va mai fi un tînăr oarecare. De la 25 martie 1849 el va fi unul din cei mai ascultați tribuni ai poporului, la Tîrgul Mureș, Blaj și Sibiu, dar mai ales în Munții Apuseni între moții lui care-l iubesc cu sinceritate și-l urmează orbește, simțind că este al lor în întregime, că el și-a unit indestructibil viața cu aceea a nației sale. Nici unul dintre conducătorii românilor din Transilvania nu s-a identificat atît de desăvîrșit cu interesele maselor populare ca acest fiu de moț. De aceea, autoritățile și nobilimea reacționară îl vor socoti un dușman primejdios al clasei feudale și al rînduielilor nedrepte, încercînd să-l îndepărteze, prin toate mijloacele, din mijlocul poporului...

În tot ce a plănuit și înfăptuit în acele viforoase vremuri, Iancu era animat de credința puternică în dreptatea cauzei poporului cu care se identificase prin întreaga sa ființă. De aceea, moții, după mărturisirea unui contemporan care nu le-a fost deloc prieten, considerau poruncile sale sfinte, inviolabile și obligatorii fără abatere; îl socoteau dăruit cu puteri supraomenești, de aceea se temeau de el, îl respectau și îl iubeau, îl adorau ca fermecați, cu toate că știa să-i țină în frîu. „Ni se par mai bune și mai dulci poruncile tale și poporul cu peste fire iubire ascultă glasul tău cînd recitesc o carte de la tine parcă reînvie" — îi scria prefectul Prodan Probu în toiul luptelor. Asemenea realitate era cunoscută și recunoscută de toți, prieteni și neprieteni, deopotrivă. Toți știau că „sufletul mișcării românești" a fost Iancu, că el „a cucerit încrederea nețărmurită și dragostea poporului său", că „oriunde se arăta, era primit cu entuziasm", că „toate privirile se îndreptau spre dînsul, iar națiunea română vedea în persoana lui pe eroul și ocrotitorul său" — raporta generalul Luders în persoană... Această încredere și-o cîștigase Iancu prin caracterul său, prin judecățile drepte, prin sfaturile, ținuta și învățăturile pe care le împărtășea, la care se adăuga înfățișarea prin care se deosebea de tovarășii săi. Pentru toate aceste calități, Iancu era numit „Crai" de cei ce-l urmau. Este viața unui om mistuit de o flacără puternică, acea a propriului său popor, cu care se contopise inseparabil, la o vîrstă căreia numai vremurile revoluționare îi imprimă maturitatea oamenilor cu o bogată experiență a vieții. Poporul, simțind acest adevăr ajuns la gradul necesar al conștiinței de sine, a știut să-și aleagă conducătorii dintre oamenii faptelor și ai acțiunii, ai gîndurilor și simțămintelor înalte umane, patriotice, oameni identificați cu interesele poporului, cunoscător și înțelegător ai mărimii vremurilor în care trăiau.

ȘTEFAN PASCU

(Avram Iancu. Viața și faptele unui erou și martir 1972)

Avram Iancu vorbind la o adunare a revoluționarilor transilvăneni.

Desen de D. STOICA

Statuia lui Avram Iancu la Cîmpeni.

„PRIN EL S-A NĂSCUT O PAGINĂ DE ISTORIE FĂRĂ SEAMĂN"

Avram Iancu n-a fost dialectician ca Bărnuţiu, n-a fost nici diplomat ca Andrei Şaguna, gloria lui nu se leagă de vorbe, de intenţii, de aranjamente. Vorbei el i-a opus fapta, dialecticii fierul, supunerii revolta, spaimei mîndria, frunţii plecate flinta şi sabia. Prin el s-a născut o pagină de istorie fără seamăn de înverşunată, luminoasă ca un luceafăr, pilduitoare ca o pravilă din veac.

VASILE NETEA

(Avram Iancu în amintirea şi aprecierea contemporanilor săi, Transilvania, nr 1, 1972)

„ISTORIA REVOLUŢIEI ESTE DE NEÎNŢELES FĂRĂ AVRAM IANCU"

Istoria revoluţiei este de neînţeles în afara acţiunilor purtate de Avram Iancu în vara lui 1848, în toamna deciziilor înscrise în hotărîrea celei de a treia adunări de la Blaj şi a luptelor pe care românii le dau pentru a apăra şi organiza naţiunea şi ţara pe temeiul libertăţii şi egalităţii. Luptătorul care a fost prin excelenţă în momentele de răscruce din iarna şi primăvara lui 1848—1849, rămîne însă numai parţial cuprins în paginile pe care istoriografia i le-a dedicat. A-l înţelege înseamnă a-l raporta la ideile directoare ale revoluţiei, la programul exprimat de Bărnuţiu, în alte acte fundamentale redactate în numele revoluţiei româneşti, la acţiunea revoluţionară aşezată pe temeiul democraţiei. Prin educaţia lui intelectuală şi socială, Avram Iancu s-a situat alături de Bărnuţiu, pe care l-a secondat în anii de mari frămîntări, de ideile pe care revoluţia românească le-a sintetizat cu curaj, cu o rară energie şi în deplină consonanţă cu tot ceea ce reprezentăm şi mai cu seamă cu ce doream să devenim. Formaţia lui cărturărească se fixează pe coordonatele spiritualităţii secolului naţionalităţilor, înscrisă în cadrul romantismului european.

Apărarea munţilor şi organizarea teritoriului ca o ţară românească, în lumina principiilor postulate de programul revoluţiei, fac din Iancu eroul marilor momente revoluţionare. Eroul nu atît al unor evenimente militare în care s-a distins alături de Axente, Balint, Buteanu şi Dobra, ci mai mult conducătorul care prin chemarea la arme caută să sprijine prin forţa lor drepturi uzurpate. Revoluţia, în concepţia lui Iancu, se fixează în termeni bărnuţieni, socială şi naţională, în care însă socialul este mereu prezent, în primul plan al acţiunilor, în ultima analiză suportul deziderattelor naţiunii. Anii imediaţi înăbuşirii revoluţiei învederează limpede aceleaşi obiective sociale, ele îl atrag d'n nou pe Iancu, devin primordiale, alcătuind leitmotivul lunilor presărate de noi străduinţe. Poate nimic nu caracterizează mai bine atitudinea lui Iancu decît acţiunea politică din anii 1849—1852, care marchează noua etapă revendicativă a naţiunii. Se înscrie şi el în mişcările noi petiţionare, purtate la Viena pentru a cîştiga drepturile la care naţiunea aspira şi în care se integrează întreaga generaţie luptătoare. Există însă şi elemente deosebitoare, ce trebuie căutate în acţiunea lui Iancu în favoarea moţilor, pentru pădurile ameninţate de pretenţiile fiscului. Episodul constituie un ultim acord dintr-o simfonie eroică a Iancului, un moment de răscruce în biografie, care de pe acum, pe măsură ce încetează activitatea lui publică, simbolizează istoria naţiunii din a doua jumătate a secolului. Din 1852 Iancu se confundă cu istoria poporului din munţi, cu istoria asupririlor naţionale, intră în domeniul legendei, ce sporeşte cu tot mai rara lui apariţie publică. Sporeşte însă şi valoarea tradiţiei pe care o simbolizează revoluţia cu idealurile ei pe care le-a slujit pînă la totala identificare cu aspiraţiile poporului. Mai mult, istoria i se deschide, îi deschide larg porţile, pentru a-l aşeza definitiv în Panteonul naţiunii.

POMPILIU TEODOR

(Avram Iancu în Memorialistice, 1972)

„NOI SÎNTEM OAMENII LIBERTĂȚII. PENTRU ASTA NE-AM VĂRSAT ȘI SÎNTEM HOTĂRÎȚI A NE VĂRSA SÎNGELE PÎNĂ LA ULTIMUL ROMÂN"

AVRAM IANCU

IANCU

Țara de Piatră a Apusenilor, vatră nestinsă, mereu proaspătă și împrospătată, de simțire și faptă românească, a dăruit neamului doi luceferi neasemuiți — Iancu și Horea. Doi apostoli care au împodobit cu pilda muceniciei lor sublime ani de cumpănă, dar deopotrivă de înălțare, vestind dorința și voința românilor de a-și rîndui rosturile după propria lor vrere, fără vătămarea altuia și fără a îngădui pe mai departe neascultarea și stricarea rînduielilor ținute din vechime de fiii pămîntului. Mîndri și tulburători au fost Iancu și Horea, mîndri și tulburători asemenea crestelor îndrăznețe ale munților și adîncurilor pline de taină ale văilor care le-au fost leagăn, care le-au ascultat apoi durerea și împărtășit nădejdea. Nedespărțiți în dragostea purtată poporului care i-a zămislit, în credința nestrămutată de zidire a dreptății pentru cei oprimați și huliți în propria lor țară. Covîrșitoare sînt cele ce-i apropie și aseamănă, puține și pe deplin de înțeles cele ce-i deosebesc. Amîndoi, Iancu și Horea, au văzut lumina zilei și au învățat să rostească dulcele grai românesc în cea mai frumoasă cetate a Transilvaniei — Munții Apuseni — acolo unde s-au împărtășit încă din fragedă copilărie din izvorul nesecat al iubirii de neam și glie. Și tot acolo și-au însușit cei doi pui de vultur, sortiți de nedreptatea vremurilor să poarte stigmatul apăsător al iobăgiei, prima învățătură de carte. Dar știința cea mai de preț au dobîndit-o în mijlocul muntenilor lor, la școala aspră și neiertătoare a vieții. Învățătură deprinsă cu sîrguință și ascuțime de minte, temei pentru faptele săvîrșite mai tîrziu. Lui Horea nu i-a fost dat să-și continue și desăvîrșească învățătura la școli mai înalte, deși datorită însușirilor sale, îndeosebi agerimii de minte și hărniciei, s-ar fi impus — ca mai tîrziu, în viață — în fruntea celorlalți. În schimb, Iancu a avut posibilitatea, înlesnită de sacrificiile unor părinți generoși, să dobîndească formația academică juridică, socotită în acea vreme drept una din cheile potrivite să deschidă poarta ferecată a drepturilor românești naționale și sociale. A încercat Iancu să se slujească de învățătura dreptului — a celui feudal însă — pentru a obține alinarea nevoilor neamului său împilat. A făcut-o cu tot avîntul tinereții și cu credința nestrămutată în dreptatea al cărei oștean se mîndrea a fi. Vremuri vitrege și oameni neprieteni i-au stat împotrivă și l-au adus pe calea lui Horea, cel fără atîtea învățături înalte, dar cu tot atîta dragoste pentru dreptatea românilor săi. A pus Iancu la o parte bucoavnele groase de drept penal și civil, cuprinzînd doar articole abuzive, menite să dea totdeauna cîștig aristocratului străin adus de vînturi, și a arătat alor săi calea de urmat: „Nu cu argumente filozofice și umanitare vei putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea, ca Horea". Ca Horea, Horea din Albacul Apusenilor, chipul luminos care l-a însoțit și fermecat încă din vîrsta fragedă a copilăriei pe Avrămuț al Iancului din Vidra de Sus. Se va fi înfiorat inima micului moț la auzul și amintirea faptelor de vitejie săvîrșite de „craiul" martir și de ai săi, iar gîndul, nemărturisit încă, să ridice arma frîntă de moarte năprasnică va fi încolțit atunci în mintea celui ce se socotea nepot al lui Horea. Nici nu putea fi altfel, căci dorința iar mai apoi convingerea de neclintit ale Iancului își aveau izvorul în aceeași durere și obidă ale unui neam virtuos prin răbdarea sa extraordinară, prin blîndețea sa și credința în calea urmată în spiritul bunei-înțelegeri, dar la fel de dîrz atunci cînd forța îi era impusă ca mijlocul cel mai de pe urmă. Într-adevăr, s-au ivit acele clipe de cumpănă din 1848—1849 ori cele din 1784, iar cei sortiți să conducă atunci destinele poporului s-au situat la înălțimea chemării lor. Atît Horea cît, mai cu seamă, Iancu au știut să împletească dorința și cerința firească, transmisă din veac în veac, de la generație la generație, a eliberării de sub apăsarea socială a claselor feudale stăpînitoare, cu voința la fel de fierbinte a românilor de a se emancipa de sub jugul apăsînd libera lor viață națională pe pămîntul ce le aparținea din moși-strămoși. Iancu a exprimat în cuvinte limpezi, răspicate și a dovedit apoi prin fapte de o bărbăție neasemuită tăria crezului pentru care s-a ridicat și jertfit și Horea și ai săi: „...Pe noi ne-a răsculat nerecunoașterea naționalității politice (a drepturilor politice naționale ale românilor — n.n.) tirăniile și barbariile conservativilor și aristocraților transilvani maghiari, cari poporul în această epocă nu le-a mai putut suferi". Această hotărîre de nestrămutat întru împlinirea dreptății refuzate de alții, același însuflețitor spirit al libertății au animat deopotrivă cugetul și brațul tribunului din Albac și ale generalissimului de la '48—'49, doar că Iancu, copil al „secolului deșteptării popoarelor", dăruit prin studii și luminat prin pilda altora cu înțelegerea mai largă a stărilor, a scotit faptele românilor ca vestind Europei renașterea lor: „...Am ridicat arme, ne-am vărsat

NEPOTUL LUI HOREA

sîngele și a ni-l vărsa pentru libertate sîntem resoluți pînă va mai curge sînge în vinele noastre. Deie-și părerea Europa, judece popoarele civilizate: noi ne luptăm pentru libertatea noastră cea asuprită de a veacurilor nedireptate".

Atît Horea cît și Iancu au fost — cîtă vreme au mai crezut în „dreptatea" celor mari — oamenii păcii și ai bunei înțelegeri. Au căutat căile cele mai potrivite pentru a obține pe seama poporului lor drepturile călcate de o oligarhie bicisnică și trufașă. Horea a luat de mai multe ori calea Vienei, sperînd că „bunul împărat" va asculta și lua aminte la rugămințile „preaplecate" ale „credincioșilor săi supuși valahi" și le va face ușurarea așteptată și cuvenită a poverelor apăsătoare. Abia după aceea, cu speranțele neîmplinite și batjocura „domnilor" sporind din zi în zi, i-a chemat pe români la arme. Iancu a căutat, la rîndu-i, înțelegerea cu cei pe care-i credea la un moment dat animați de duhul curat al libertății, egalității și frăției. N-a avut mai mulți sorți de izbîndă decît Horea. Și, asemenea înaintașului său martir, a sculat și el talpa țării la dobîndirea dreptății cu armele. Victorioși pe cîmpul de bătaie, românii s-au văzut îngenuncheați de felonia „prietenului fățarnic" din scaunul habsburgic, în care — după chipul lui Horea — își pusese și Iancu nădejdea. A bătut drumul Vienei, amăgit încă de o credință care se va dovedi deșartă, mîndru însă de ai săi, de faptele săvîrșite împreună și neabătut în crezul ce insuflase tărie în clipele hotărîtoare. Va fi gîndit atunci la soarta celui ce-l premersese întru martiriu și va fi preferat, poate, moartea luptînd neîmplinirii idealurilor. Lupta a însemnat atît pentru Horea cît și pentru Iancu, oameni de acțiune prin excelență, mediul în care energia lor și-a găsit exprimarea și măsura ceasului de cumpănă. Ei, cei care se identificaseră cu durerile și speranțele celor mulți, aduși de aceștia în fruntea lor, au făcut atunci dovada unei judecăți limpezi, lipsite de patimă. Au știut să îmbine la fel de armonios arta armelor, deprinsă de ambii — dar cu cîtă strălucire — doar pe cîmpul de bătaie, cu iscusința nu mai puțin subtilă a ducerii tratativelor. Ei n-au pregetat, chiar în focul luptei celei mai aspre, să caute calea păcii, să întindă neprietenului ramura de măslin, doar să accepte și să recunoască dreptul la un loc sub soare celor mai numeroși dintre locuitorii Țării Ardealului. Cuvintele Iancului, altfel scump la vorbă, dar cu atît mai bogat în fapte, sînt o pildă de bună-credință și solidaritate umană: „Libertate, egalitate, frățietate, aceste principii sînt deviza noastră, acestea tezaurul și cel mai sfînt obiect pentru care și cu care trăind sîntem gata a da mîna cu cei mai nedumeriți (ireductibili — n.n.) vrăjmași ai noștri și a le promite cel mai sincer ajutor".

Ceea ce deosebește poate în cea mai mare măsură trecerea prin istorie a lui Horea de cea a lui Iancu — fără a nesocoti prin aceasta împlinirile — s-a vădit prin gîndurile și faptele destinate să ducă la schimbarea lumii răscolite din temelii de furtuna mîniei populare. Dacă Horea — fapt pe deplin explicabil — n-a avut imaginea limpede a unei structuri menite să înlocuiască ori să aducă în pas cu vremea edificiul perimat al societății sale, el năzuind mai cu seamă la realizarea unor deziderate legate de soarta iobagului — chiar dacă multe au fost de un ascuțit radicalism („nobilii să nu mai fie" etc.) —, în schimb Iancu a zidit în cetatea Apusenilor o adevărată țară românească, condusă, administrată și apărată de fiii ei potrivit cu preceptele libertății, egalității și frăției. Țară care și-a dovedit viabilitatea vreme de aproape 10 luni, spulberînd vorbele răuvoitoare răspîndite despre români, țară care ar fi trebuit să arate apoi calea de urmat în viitor: o Transilvanie condusă de fiii ei, potrivit cu numărul și sarcinile publice ale fiecăruia, cu posibilitatea de a-și folosi nestingherit limba națională atît în treburile oficiale cît și în domeniul nu mai puțin însemnat al instrucțiunii publice. Ceea ce îi leagă și îi apropie însă pe cei doi, perpetuînd o dorință și o speranță nutrită din tată-n fiu și înfăptuită pentru a străluci doar o clipă de un alt luceafăr al românilor — unirea tuturor fiilor aceleiași generoase mame într-un singur trup — a reprezentat poate coșmarul cel mai neplăcut pentru oligarhia opresoare. Lui Horea i-a atribuit intenția de a se proclama „rege al Daciei" (rex Daciae, în actele și stampele vremii). Pe Iancu l-a socotit instigatorul planului de unire a tuturor provinciilor locuite de conaționalii săi într-un stat dacoromânesc al cărui guvernator urma să devină, reînviind la caz de nevoie chiar „lumea lui Horea". Recunoașterea acestei filiații chiar de către cei care gîtuiseră libertatea n-a făcut decît să arate tuturor românilor că se aflau pe calea cea bună, care să le încununeze șirul de sacrificii aduse în numele unui viitor pe măsura dreptății și a aspirațiilor lor.

Dincolo de viața închinată cu atîta generozitate poporului lor, pe Iancu și pe Horea îi apropie tragismul sfîrșitului hărăzit lor de mintea diabolică și de pumnul de fier al reacțiunii.

Poporul, judecătorul implacabil al oamenilor și faptelor, i-a trecut în șirul eroilor săi de legendă, preamărindu-le amintirea și așezîndu-i cu cinstea cuvenită în istorie și în memorie.

COSTIN FENEȘAN